

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

Το Ολοήμερο Σχολείο στην Ελλάδα και την Κύπρο:
Μια συγκριτική προσέγγιση

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Κατσούκα Παρασκευή Α.Ε.Μ.: 5093

Κοκκινάκη Παναγιώτα Α.Ε.Μ.: 5122

Επιβλέπων καθηγητής: Γιαγκουνίδης Παναγιώτης, Αναπληρωτής
Καθηγητής

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗ, 2016

ΔΗΜΟΚΡΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

Το Ολοήμερο Σχολείο στην Ελλάδα και την Κύπρο:
Μια συγκριτική προσέγγιση

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Κατσούκα Παρασκευή Α.Ε.Μ.: 5093

Κοκκινάκη Παναγιώτα Α.Ε.Μ.: 5122

Επιβλέπων καθηγητής: Γιαγκουνίδης Παναγιώτης, Αναπληρωτής
Καθηγητής

Μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής:

Γιαγκουνίδης Παναγιώτης, Αναπληρωτής Καθηγητής

Καραφύλλης Αθανάσιος, Αναπληρωτής Καθηγητής

Κουγιουρούκη Μαρίνα, Επίκουρος Καθηγήτρια

Η εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο των απαιτήσεων του Προγράμματος Σπουδών για την λήψη του πτυχίου του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗ, 2016

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Κατσούκα Παρασκευή & Κοκκινάκη Παναγιώτα, 2016

Η έγκριση της πτυχιακής εργασίας από το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης δεν δηλώνει απαραίτητως την αποδοχή των απόψεων των συγγραφέων.

Υπεύθυνη Δήλωση

Βεβαιώνουμε ότι είμαστε συγγραφείς αυτής της πτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια που προσφέρθηκε στην εκπόνησή της αναγνωρίζεται και αναφέρεται στο κείμενο. Επιπλέον, αναφέρονται όλες οι βιβλιογραφικές πηγές που αξιοποιήθηκαν, πρωτογενείς και δευτερογενείς, είτε η συμβολή τους παρατίθεται επακριβώς ως απόσπασμα είτε ως παράφραση.

Οι συγγραφείς της εργασίας

Υπογραφές

**DEMOCRITUS UNIVERSITY OF THRACE
SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES
PRIMARY EDUCATION DEPARTMENT
PEDAGOGICS AND PSYCHOLOGY SECTOR**

**The All-day school in Greece and Cyprus: A comparative
approach**

FINAL YEAR PROJECT REPORT

Katsouka Paraskevi R.N. 5093
Kokkinaki Panagiota R.N. 5122

Supervisor: Giagkounidis Panagiotis, Associate Professor

Members of the Committee of examiners:
Giagkounidis Panagiotis, Associate Professor
Karafyllis Athanasios, Associate Professor
Kougiourouki Marina, Assistant Professor

A report submitted as partial fulfillment of the requirements
for the degree of Bachelor of Education

ALEXANDROUPOLIS, 2016

Copyright

Copyright © Katsouka Paraskevi, Kokkinaki Panagiota, 2016

The approval of the thesis from the Department of Education of the University of Thrace does not necessarily indicate its acceptance of the views of the authors.

Statutory Declaration

We confirm that we are the writers of this thesis and that any assistance provided in the elaboration is recognized and mentioned in the text. Moreover, lists all bibliographical sources were used, primary and secondary, either their contribution is given precisely or as an extract or as a paraphrase.

Labour authors

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	8
ABSTRACT	9
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	10
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	11
1. Το ολοήμερο σχολείο στην Ελλάδα	13
1.1 Εννοιολογική προσέγγιση	13
1.2 Ιστορική αναδρομή.....	15
1.3 Σκοπός και στόχος.....	17
1.4 Μοντέλα Ολοήμερου Σχολείου στην Ελλάδα.....	20
2. Θεσμοθέτηση- αναλυτική περιγραφή της λειτουργίας και οργάνωσής του Ολοήμερου Σχολείου	22
2.1 Αναλυτικό Πρόγραμμα.....	22
2.2 Ωρολόγιο Πρόγραμμα	27
2.3 Σίτιση Μαθητών	30
2.4 Εκπαιδευτικό Υλικό και εξοπλισμός.....	32
2.5 Κτιριακές υποδομές.....	33
2.6 Διοίκηση- διεύθυνση- προσωπικό.....	34
2.7 Μεθοδολογία της διδασκαλίας.....	36
3. Παράγοντες για τον προγραμματισμό στο ολοήμερο σχολείο.....	39
3.1 Μαθητές.....	39
3.2 Δάσκαλοι	41
3.3 Γονεϊκή εμπλοκή	43
3.4 Κοινωνικοί φορείς	45
1. ΟΛΟΗΜΕΡΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΥΠΡΟΥ	48

1.1 Σκοπός-Στόχοι	48
1.2 Ιστορική Αναδρομή	50
1.3 ΜΟΝΤΕΛΑ ΟΛΟΗΜΕΡΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ	51
2. ΣΧΗΜΑ- ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ «ΟΛΟΗΜΕΡΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ»	53
2.1 Το αναλυτικό πρόγραμμα του ολοήμερου σχολείου.....	53
2.2 Ωρολόγιο πρόγραμμα	55
2.3 Οργάνωση τμημάτων.....	56
2.4 Μεθοδολογία της διδασκαλίας.....	57
2.5 Εκπαιδευτικό υλικό και εξοπλισμός.....	59
2.6 Κτιριακή υποδομή	60
2.7 Σίτιση των μαθητών	61
2.8 Διοίκηση- διεύθυνση- προσωπικό	63
3. ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟ ΣΤΟ ΟΛΟΗΜΕΡΟ ΣΧΟΛΕΙΟ.....	64
3.1 Μαθητές	64
3.2 Δάσκαλοι.....	65
3.3 Κοινωνικοί φορείς.....	66
3.4 Γονεϊκή εμπλοκή	66
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	89
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	92

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία πραγματεύεται τη μελέτη, ανάλυση και παρουσίαση του θεσμού του Ολοήμερου Σχολείου στην Ελλάδα και την Κύπρο, ενώ παράλληλα επιχειρεί μια συγκριτική μεταξύ τους προσέγγιση.

Για τη συγγραφή της εργασίας έγινε εκτεταμένη χρήση τόσο ελληνικής, όσο και ξένης βιβλιογραφίας με σκοπό την ενδελεχή και αντικειμενική περιγραφή του θεσμού, όπως αυτός πλαισιώνεται από τα εκπαιδευτικά και κοινωνικοπολιτικά χαρακτηριστικά της κάθε χώρας.

Το ολοήμερο σχολείο αποτελεί καινοτομία στο χώρο της εκπαίδευσης και αν καταφέρει να σταθεί αντάξιο των προσδοκιών του μπορεί να αποτελέσει καθοριστικό παράγοντα για την αναβάθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος και κυρίως για την ενίσχυση των εκπαιδευτικών στόχων που επικεντρώνονται στο μαθητή και τις ανάγκες του.

ABSTRACT

This essay deals with the study, theoretical analysis and presentation of the institution of All-Day School in Greece and Cyprus, while attempting a comparative approach between them.

There was an extensive use of both Greek, and foreign literature, in order to make a thorough and objective description of the institution, and its' association with the educational, social and political characteristics of each country.

The All-Day school is an innovation in the field of education and in case it manages to be improved, it could be a great key factor in upgrading the educational system and especially in strengthening the educational goals that focus on students and their needs.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θεωρούμε υποχρέωση μας να ευχαριστήσουμε θερμά τον Επιβλέποντα Καθηγητή της διπλωματικής μας εργασίας κ. Γιαγκουνίδη, για την πολύτιμη βοήθεια του και για τις χρήσιμες υποδείξεις και συμβουλές του, οι οποίες συνέβαλαν σημαντικά στην επιτυχή ολοκλήρωση της προσπάθειάς μας.

Επίσης, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τα μέλη της εξεταστικής επιτροπής, κ. Καραφύλλη και κ. Κουγιουρούκη για τη συνεργασία και για την υποστήριξη που μας προσέφεραν στα χρόνια της φοιτητικής μας πορείας.

Τέλος, ευχαριστούμε τους γονείς μας για την εμπύχωση και συμπαράσταση τους καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησης της παρούσας εργασίας.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η σύγχρονη εκπαιδευτική πραγματικότητα, άμεσα επηρεασμένη από το πολιτικό και κοινωνικό περιβάλλον, βρίσκεται σε μια συνεχή αναδόμηση προσπαθώντας να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας και να συμπορευθεί με τις διεθνείς εξελίξεις.

Οι αλλαγές που στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης, συντελούνται τόσο στον ευρωπαϊκό, όσο και στο διεθνή χώρο, δημιουργούν μια σειρά προκλήσεων, που απαιτούν την άμεση συμμετοχή και αντίδραση του εκπαιδευτικού συστήματος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί και η Διακήρυξη της Λισαβόνας, η οποία «πιέζει» την Ευρώπη να γίνει πιο ανταγωνιστική μέσω του εκσυγχρονισμού της εκπαίδευσης. Ως αποτέλεσμα, η εκπαίδευση πρέπει να είναι προσανατολισμένη προς την καινοτομία και το μετασχηματισμό αν θέλει να αντιμετωπίσει «τις νέες μορφές οικονομίας, τις πολυπολιτισμικές κοινωνίες και τις συνθήκες που δημιουργεί το παγκοσμιοποιημένο κεφάλαιο» (Θεοφιλίδης, 2012:79).

Στο πλαίσιο των προαναφερθέντων αλλαγών εντάσσεται και ο θεσμός του Ολοήμερου Δημοτικού Σχολείου, μια σχετικά νέα πραγματικότητα που απορρέει από την αναγκαιότητα μιας σύγχρονης θεώρησης του εκπαιδευτικού έργου και της σχολικής πράξης.

Σκοπός της συγκεκριμένης εργασίας είναι η μελέτη και παρουσίαση των χαρακτηριστικών και του τρόπου λειτουργίας των ολοήμερων σχολείων στην Ελλάδα και την Κύπρο και η σύγκριση μεταξύ τους.

ΕΝΟΤΗΤΑ Α' ΕΛΛΑΔΑ

1. Το ολόήμερο σχολείο στην Ελλάδα

1.1 Εννοιολογική προσέγγιση

Η Πρωτοβάθμια εκπαίδευση είναι υπεύθυνη όχι μόνο για τη διδασκαλία του γνωστικού αντικειμένου, αλλά και για την καλλιέργεια ένα κλίματος εμπιστοσύνης μεταξύ των μαθητών ώστε να είναι σε θέση να εκφράζονται ελεύθερα και να αναπτύσσουν την κριτική τους ικανότητα.

Στη διεθνή βιβλιογραφία επικρατεί μια κοινή γλώσσα ως προς τις αξίες και τους στόχους της εκπαιδευτικής πολιτικής και πράξης.

Ορισμένες από αυτές τις αξίες είναι οι παρακάτω:¹

- Να προσφέρει στους μαθητές πρόσβαση και δυνατότητα απόκτησης, άσκησης και εφαρμογής ενός συνόλου γνώσεων, δεξιοτήτων και συμπεριφορών, που θα τους προετοιμάσουν να ζήσουν στη σημερινή περίπλοκη κοινωνία.
- Να ενδιαφέρεται και να προωθεί τις αξίες της αριστείας και των υψηλών επιδιώξεων.
- Να είναι δημοκρατικό, δίκαιο και ισότιμο ως προς την αντιμετώπιση των μαθητών του.
- Να αναπτύσσει και να ενδυναμώνει στους μαθητές το αίσθημα της προσωπικής τους αξιοσύνης.
- Να βοηθά τους μαθητές του να αναπτύσσουν την προσωπική τους αυτονομία και παράλληλα να τους αναδεικνύει την αξία της κοινωνικής προσφοράς.
- Να προετοιμάζει τους μαθητές για την ενασχόληση τους με την πολιτιστική και οικονομική ανάπτυξη της κοινωνίας.

Το Ολόήμερο Σχολείο ως εκπαιδευτικός θεσμός ξεκίνησε στη χώρα μας στα τέλη της δεκαετίας του '80 (Πυργιωτάκης, 2001:16) με στόχο τη βελτίωση και αναβάθμιση του εκπαιδευτικού έργου, την ενίσχυση του μορφωτικού, πολιτιστικού και κοινωνικού ρόλου της σχολικής μονάδας και το άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία και τον πολιτισμό.

¹http://www.pischools.gr/download/programs/erevnes/ax_poiot_xar_prot_def_t_ekp/poiot_ekp_erevn/s_25_62.pdf

Η Ελλάδα ήταν από τις τελευταίες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης που θεσμοθέτησε το Ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο, με την έννοια της επέκτασης ή διεύρυνσης του σχολικού προγράμματος πέραν του συμβατού (κανονικού) ωραρίου λειτουργίας του.

Η έννοια «Ολοήμερο Σχολείο» είναι γενική και απροσδιόριστη στη διεθνή βιβλιογραφία με βασικά προσδιοριστικά σημεία της το χρόνο παραμονής των μαθητών στο σχολείο, το περιεχόμενο του σχολικού προγράμματος και την υποχρεωτικότητα ή μη του προσφερόμενου προγράμματος. «Αν ήθελε κανείς να προσδιορίσει τη διαφορά του Ολοήμερου Δημοτικού Σχολείου από το συμβατό, θα εστίαζε, κυρίως, στα ακόλουθα τρία σημεία: στο ωρολόγιο πρόγραμμα, στην προσθήκη νέων γνωστικών αντικειμένων και νέων δραστηριοτήτων διδακτικού και παιδαγωγικού χαρακτήρα, καθώς και στην αλλαγή της μαθησιακής διαδικασίας» (Κωνσταντίνου, 2007:17).

Με βάση τη διεθνή εμπειρία, γίνεται διάκριση ανάμεσα σε δύο τύπους σχολείων που φαίνεται να κυριαρχούν περισσότερο: Τα ‘κλειστά’ ή υποχρεωτικά και τα προαιρετικά ή ‘ανοιχτά’ Ολοήμερα Σχολεία, όπου στα πρώτα εντάσσονται όσα εργάζονται ως αργά το απόγευμα με πρόγραμμα δεσμευτικό για όλους τους μαθητές και στα προαιρετικά ή ‘ανοιχτά’, εκείνα που εργάζονται κανονικά ως το μεσημέρι και σημείο αναφοράς τα υποχρεωτικά μαθήματα, ενώ στη συνέχεια ακολουθεί ένα προαιρετικό πρόσθετο πρόγραμμα που διαρκεί έως τις 15:00 ή ως τις 15:30 .

Τέλος σημαντικό είναι να αναφερθεί, όπως υπογραμμίζει ο Πυργιωτάκης (2001:12) ότι Ολοήμερο Σχολείο δεν είναι απλή αθροιστική συνύπαρξη του παραδοσιακού σχολείου και των νέων διδακτικών αντικειμένων με τις επιπλέον ώρες διδασκαλίας, αλλά κάτι πέρα και πάνω από αυτά: *Μια βαθύτερη αναδιάρθρωση και εμπλουτισμός των προγραμμάτων, μια ουσιαστική ανανέωση των μεθόδων διδασκαλίας σε συνδυασμό με τη ριζική αλλαγή του παιδαγωγικού κλίματος και των επικοινωνιακών σχέσεων που αναπτύσσονται μέσα από την ίδια τη σχολική κοινότητα στο περιβάλλον ενός διαφορετικά δομημένου χώρου.*

1.2 Ιστορική αναδρομή

Η λειτουργία των ολοήμερων σχολείων στις περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ξεκίνησε από τη δεκαετία του 1950 με επιχειρήματα κυρίως κοινωνικοπολιτικού και δευτερευόντως παιδαγωγικού χαρακτήρα (Δρακογεωργίου, 2013:3).

Στην Ελλάδα το Ολοήμερο σχολείο ξεκίνησε αρχικά σε επίπεδο τοπικής σχολικής μονάδας ως ιδέα από εργαζόμενους γονείς, οι οποίοι στα τέλη της δεκαετίας του 1980 άρχισαν να δραστηριοποιούνται και να φτιάχνουν «Τμήματα Δημιουργικής Απασχόλησης». Οι γονείς αυτοί ανέλαβαν δράση ως προς τη συγκέντρωση χρηματικού ποσού, για την πρόσληψη δασκάλου, ο οποίος θα απασχολούσε τα παιδιά από την στιγμή του τέλους του σχολικού ωραρίου, μέχρι και την στιγμή, που οι γονείς θα ολοκλήρωναν τις εργασιακές τους υποχρεώσεις και θα μπορούσαν τα παιδιά να επιστρέψουν στο σπίτι.

Το κράτος από την δική του μεριά, όμως, δεν έμεινε αδρανές. Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο πραγματοποίησε έρευνα για τις χρονιές 1986 και 1986, τα πορίσματα της οποίας έδειξαν, πως περίπου δεκαέξι χιλιάδες παιδιά, που φοιτούσαν στις τρεις πρώτες τάξεις του δημοτικού, επέστρεφαν στο σπίτι και έμεναν μόνα τους, ενώ περίπου δεκατρείς χιλιάδες τριακόσια παιδιά, τα είχαν υπό την επίβλεψη τους μεγαλύτερα αδέρφια.

Το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, βασιζόμενο στα αποτελέσματα αυτών των ερευνών, το έτος 1994-1995 δημιούργησε τα «Δοκιμαστικά Προγράμματα Δημιουργικής Απασχόλησης» και η λειτουργία τους πραγματοποιήθηκε παράλληλα με αυτή των τμημάτων, που είχαν δημιουργήσει οι εργαζόμενοι γονείς. Για τα τμήματα αυτά την ευθύνη τοποθέτησης δασκάλων την είχε το υπουργείο, ενώ η ώρα λειτουργίας τους ήταν από τις επτά έως και τις οχτώ το πρωί και από τις δώδεκα συνήθως ή δώδεκα και μισή το μεσημέρι έως τις τέσσερις και μισή. Κατά την διάρκεια του απογευματινού ωραρίου, τα παιδιά έτρωγαν φαγητό, το οποίο το έφεραν τα ίδια. Διάβαζαν ή δέχονταν επιπλέον βοήθεια σε μαθήματα, όπου αντιμετώπιζαν δυσκολίες και έπαιρναν μέρος σε δραστηριότητες δημιουργικής απασχόλησης.

Το κράτος αναγνώρισε τις ανάγκες παιδαγωγικού και κοινωνικού χαρακτήρα, οι οποίες οδηγούσαν στη θέσπιση του νέου θεσμού και ψηφίζεται ο Νόμος

2525/1997, ο οποίος ορίζει την δημιουργία των Ολοήμερων Σχολείων για το Δημοτικό και το Νηπιαγωγείο. Με το νόμο αυτό πάντως δεν γίνεται πιο συγκεκριμένη η ταυτότητα του θεσμού, (Πυργιωτάκης, 2001:16,) δεν ήταν, δηλαδή, ξεκάθαρο το πώς θα λειτουργούσε ο θεσμός, πόσο χρόνο θα διαρκούσε και με ποιο τρόπο θα οργανωνόταν.

Αποτέλεσμα των παραπάνω ήταν να συγκροτηθεί στις 5 του Νοέμβρη του 1997 η πρώτη «Επιστημονική Επιτροπή Πιλοτικών Ολοήμερων Σχολείων», η οποία και ανέλαβε την λειτουργία και τη σύσταση του θεσμού των ολοήμερων σχολείων. Η επιτροπή έφερε σε πέρας τις υποχρεώσεις της, με απόρροια να εκδοθεί υπουργική απόφαση συμπληρωματική του νόμου, η οποία όριζε να εφαρμοστεί επίσημα το πρόγραμμα «Ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο-Σχολείο Διευρυμένου Ωραρίου», το οποίο θα λάμβανε χώρα σε χίλια δημοτικά σχολεία. Ταυτόχρονα προσδιοριζόταν με σαφήνεια ο σκοπός και το πώς θα λειτουργούσαν τα χίλια «Τμήματα Δημιουργικών Δραστηριοτήτων», τα οποία θα συμπεριλαμβάνονταν σε αυτά. Το υπουργείο προσέλαβε χιλίους εκπαιδευτικούς, για την λειτουργία τους. Τα δημοτικά αυτά σχολεία ανήκαν στα «Ανοιχτά Ολοήμερα Σχολεία» (Ανδρέου, 2003: 2-3).

Κατά το σχολικό έτος 1999 με 2000 έγινε εκ νέου εφαρμογή του θεσμού και προστέθηκαν καινούρια τμήματα δημιουργικών δραστηριοτήτων με τον αριθμό τους φτάνει πλέον τα χίλια πεντακόσια. Το ίδιο έτος συγκροτήθηκαν με την ευθύνη της επιτροπής είκοσι οχτώ «Πιλοτικά Ολοήμερα Δημοτικά Σχολεία» σε όλη την χώρα, με εξοπλισμό, εκπαιδευτικό προσωπικό και λειτουργία δεσμευτική για τους μαθητές. Αυτά ήταν τα «Κλειστά Ολοήμερα Σχολεία».

Μέχρι το τέλος του σχολικού έτους 2001-2002 έχουμε αυτού του είδους εφαρμογή του ολοήμερου σχολείου, ενώ το σχολικό έτος 2002 με 2003 αποτελεί ορόσημο για την ανέλιξη και πρόοδο της λειτουργίας και της οργάνωσης του συγκεκριμένου θεσμού.

Σε μια προσπάθεια να εκσυγχρονιστεί ο θεσμός, τα «Σχολεία Διευρυμένου Ωραρίου» πήραν το όνομα «Ολοήμερα Δημοτικά Σχολεία Προαιρετικού Χαρακτήρα» και διαφοροποιήθηκαν από την προηγούμενη μορφή τους, αναφορικά με τους σκοπούς, την κατανομή του χρόνου, το πρόγραμμα σπουδών και το ωρολόγιο πρόγραμμα. Βασική πρόθεση των νομοθετών του ΥΠ.Ε.Π.Θ. ήταν η υλοποίηση πρωτίστως των παιδαγωγικών του προδιαγραφών και στόχων, με αποτέλεσμα την

παιδαγωγική αξιοποίηση του απογευματινού χρόνου με τη θεσμοθετημένη παροχή γνωστικών αντικειμένων, όπως Αγγλική Γλώσσα, Αθλητισμός, Νέες Τεχνολογίες στην Εκπαίδευση, Εικαστικά, Θεατρική Αγωγή, Μουσική και Χορός (Κωνσταντίνου, 2007:29).

Τα είκοσι οχτώ «Πιλοτικά Ολοήμερα Δημοτικά Σχολεία» δεν άλλαξαν τρόπο οργάνωσης και η λειτουργία τους συνεχίστηκε, συνεργατικά τόσο με το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, όσο και με την διεύθυνση σπουδών του υπουργείου. Η μόνη διαφορά έγκειται στο ότι πλέον ορίζονται ως «Πειραματικά Ολοήμερα Δημοτικά Σχολεία» ή διαφορετικά «Σ.Ε.Π.Π.Ε.», δηλαδή, «Σχολεία Εφαρμογής Πειραματικών Προγραμμάτων Εκπαίδευσης». Δεν αλλάζει όμως κάτι, αλλά πρόκειται για τον ίδιο τύπο σχολείου με σκοπό τη δοκιμαστική εφαρμογή μεθόδων διδασκαλίας, διαδικασίας αξιολόγησης ωρολογίων και αναλυτικών προγραμμάτων (Ανδρέου, 2003:3)

1.3 Σκοπός και στόχος

Το παραδοσιακό σχολείο δείχνει τα τελευταία χρόνια αδυναμία να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της εκπαίδευσης στη σύγχρονη κοινωνία. Εύλογη είναι λοιπόν η εστίαση σε νέες αντιλήψεις αναφορικά με ένα σχολείο προετοιμασμένο κατάλληλα για τις προκλήσεις της νέας εποχής και ένα κοινό όραμα που προκύπτει «μέσα από συλλογική νοημοσύνη και δράση, μια κουλτούρα συνέργειας και αλληλοστήριξης που μετατρέπει τη σχολική μονάδα σε μαθάνουσα κοινότητα» (Θεοφιλίδης, 2001:71)

Σύμφωνα με την Χιουρέα² το σύγχρονο δημοτικό σχολείο επιδιώκει:

- Να γίνει το σχολείο ένας χώρος όπου οι μαθητές θα αναπτύσσουν γνωστικές, πολιτιστικές και ερευνητικές δεξιότητες, ενώ ταυτόχρονα θα διαμορφώνουν την προσωπικότητα, το χαρακτήρα και τις γνώσεις τους.
- Να «ετοιμάσει» μαθητές ικανούς να ανταποκριθούν στις ανάγκες και απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας της γνώσης.

² http://www.chiourea.gr/2009/03/blog-post_1014.html

- Να βοηθήσει την οικογένεια του μαθητή απαλλάσσοντας την από το κόστος και την αναζήτηση απασχόλησης του μαθητή εκτός σχολείου.
- Να επιτύχει το άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία μέσω της ευαισθητοποίησης τόσο των γονέων, όσο και των φορέων της τοπικής κοινωνίας.
- Να διατηρήσει το δημόσιο χαρακτήρα της εκπαίδευσης μέσω της συνεργασίας ολόκληρης της εκπαιδευτικής κοινότητας.

Ο θεσμός του ολοήμερου σχολείου σε συνδυασμό με την εισαγωγή καινοτόμων προγραμμάτων και διδακτικών προσεγγίσεων μπορούν να αποτελέσουν πηγές ανανέωσης και εκσυγχρονισμού του δημοτικού σχολείου.

Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, η επέκταση του θεσμού και η λειτουργία των προαιρετικών Ολοήμερων Σχολείων, εξυπηρετούν συγκεκριμένους παιδαγωγικούς και κοινωνικούς σκοπούς (Πυργιωτάκης, 2001:36):

Παιδαγωγικοί:

- Εμπλουτισμός του αναλυτικού προγράμματος με τη διδασκαλία επιπρόσθετων γνωστικών αντικειμένων και δραστηριοτήτων και την εισροή στοιχείων του λαϊκού πολιτισμού, που παραγκωνίζονται κατά κανόνα από τη λόγια αντίληψη περί σχολείου (π.χ. καλαθοπλεκτική).
- Επαναπροσδιορισμός της διδακτικής πράξης με ανανέωση των μεθόδων διδασκαλίας, που από μετωπικές καταβάλλεται προσπάθεια να γίνουν κυρίως συνεργατικές-διερευνητικές, π.χ. μέθοδος Project,
 - καλύτερη συνεργασία δασκάλου-μαθητών
 - διεπιστημονική προσέγγιση των γνωστικών αντικειμένων,
 - ολοκλήρωση της μαθησιακής διαδικασίας και της σχολικής προετοιμασίας στα πλαίσια του σχολείου

Κοινωνικοί:

- Περιορισμός της παραπαιδείας και οικονομική ανακούφιση ιδιαίτερα των χαμηλότερων στρωμάτων,

- περιορισμός της εκπαιδευτικής ανισότητας με προσφορά νέων γνωστικών αντικειμένων και περισσότερη ενίσχυση των αδύνατων μαθητών,
- κάλυψη των αναγκών των εργαζομένων γονέων,
- υπεύθυνη και εποικοδομητική επίβλεψη των μαθητών,
- ανάπτυξη ουσιαστικής διαπροσωπικής επικοινωνίας μεταξύ των μαθητών και αποδοχή της ετερότητας, μέσα από τη βαθύτερη γνωριμία της κουλτούρας του άλλου,
- καταπολέμηση των ανισοτήτων και του κοινωνικού αποκλεισμού,
- περιορισμός της παιδικής παραβατικότητας,
- ενεργοποίηση των γονέων και της τοπικής αυτοδιοίκησης, ώστε το σχολείο να τεθεί στο επίκεντρο της ζωής των τοπικών κοινωνιών.

Μέσα από τη βιβλιογραφία γίνεται εμφανής η αναγκαιότητα του ολοήμερου σχολείου ως μέσο ποιοτικών αλλαγών στη γενικότερη κρίση του σχολικού θεσμού και όχι μόνο ως επέκταση του χρόνου λειτουργίας του (Δεμίρογλου, 2010:53).

Αναλυτικότερα, στο ολοήμερο δημοτικό σχολείο δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για προσαρμογή του προγράμματος σπουδών στις ιδιαίτερες ανάγκες και απαιτήσεις της κοινότητας, των γονιών και των μαθητών, ενισχύοντας έτσι την αυτονομία της κάθε σχολικής μονάδας. Η διεύρυνση του ωραρίου βοηθάει στην επικέντρωση στη διαδικασία και όχι στο αποτέλεσμα της μάθησης, ενώ παράλληλα καλλιεργεί ένα κλίμα που εξασφαλίζει περισσότερα κίνητρα μάθησης, ευχάριστη παραμονή και ανάληψη πρωτοβουλιών από τους μαθητές (Δεμίρογλου, 2010:53).

Συνοψίζοντας, συμπεραίνουμε ότι σημαντικότερη αποστολή του ολοήμερου σχολείου είναι η γεφύρωση του χάσματος ανάμεσα στο σχολείο και τη ζωή, ενώ η αναγκαιότητά του θεμελιώνεται κυρίως στους παιδαγωγικούς του σκοπούς. Παρόλα αυτά, ενδιαφέροντα είναι τα αποτελέσματα ερευνών που δείχνουν ότι στον ελλαδικό χώρο οι γονείς δεν συνειδητοποιούν τόσο τον παιδαγωγικό σκοπό του ολοήμερου, αλλά εστιάζουν περισσότερο στον κοινωνικό του ρόλο (Δεμίρογλου, 2010:53-54).

1.4 Μοντέλα Ολοήμερου Σχολείου στην Ελλάδα

Τα ολοήμερα σχολεία κατηγοριοποιούνται σύμφωνα με δύο βασικά χαρακτηριστικά, το χρόνο παραμονής και την υποχρεωτική ή μη παρακολούθηση του προγράμματος.

Οι δύο κύριες κατηγορίες ολοήμερων σχολείων είναι τα ανοιχτά ή προαιρετικά και τα κλειστά ή υποχρεωτικά, ενώ μια τρίτη κατηγορία προκύπτει από τη συνεργασία σχολείου και «παιδότοπου», με τα παιδιά να μεταφέρονται από το σχολείο στον παρακείμενο παιδότοπο. Η παραμονή των παιδιών γίνεται υπό την επίβλεψη ειδικευμένου προσωπικού, με τρόπο που να παρέχεται δημιουργική διαμόρφωση του ελεύθερου χρόνου των παιδιών (Πυργιωτάκης, 2002:14).

Στην Ελλάδα συναντάμε δύο βασικούς τύπους:

1) Το «Ολοήμερο Σχολείο Προαιρετικού Χαρακτήρα» ή πιο απλά «Ολοήμερο».

Το είδος αυτό του σχολείου προέκυψε από τον μετασχηματισμό του παλαιότερου «Σχολείου Διευρυμένου Ωραρίου» και μεταβλήθηκε εντελώς όχι μόνο στην ονομασία αλλά κυρίως επί της ουσίας. Οι διαφορές του έχουν να κάνουν με τον σκοπό του ως τμήμα του σχολείου, με τις ώρες λειτουργίας του, το περιεχόμενο των μαθημάτων και των δραστηριοτήτων, που θα λαμβάνουν χώρα εκεί.

Η μεταβολή αυτή ξεκίνησε από το 2002, όταν εκδόθηκε σχετική απόφαση από το αρμόδιο υπουργείο και διανεμήθηκαν στις σχολικές μονάδες οι σχετικές εγκύκλιοι. Σύμφωνα με αυτές βασικός σκοπός του υπουργείου είναι η αποτελεσματική υλοποίηση στόχων με παιδαγωγικό χαρακτήρα και με ταυτόχρονη έμφαση και του κοινωνικού χαρακτήρα του Ολοήμερου σχολείου. Η στροφή σε ένα περισσότερο παιδαγωγικό χαρακτήρα αποδεικνύεται από το γεγονός, ότι καταργείται πλέον η συμμετοχή μόνο των παιδιών με εργαζόμενους γονείς.

Επίσης, για πρώτη φορά θεσμοθετείται η εκμετάλλευση του απογευματινού χρόνου για παιδαγωγικό σκοπό και καθορισμένες τις μαθησιακές περιοχές, οι οποίες είναι η εκμάθηση των αγγλικών, η ενασχόληση με τον αθλητισμό, η επαφή με τις «Νέες Τεχνολογίες», το μάθημα των εικαστικών της θεατρικής αγωγής της μουσικής και του χορού. Άμεση συνέπεια αυτού του νομοθετήματος είναι, ότι από το 2002 θεσμοθετούνται ως μέρος των εκπαιδευτικών και οι παιδαγωγοί, οι οποίοι διδάσκουν τα μαθήματα των ειδικοτήτων.

Επιπλέον για το Ολοήμερο Σχολείο προβλέπεται ο υπεύθυνος εκπαιδευτικός και τις περισσότερες φορές είναι ο παιδαγωγός, που εκτελεί χρέη υποδιευθυντή κατά την διάρκεια του ημερήσιου σχολικού προγράμματος. (Κωνσταντίνου, 2007:29)

Ο συγκεκριμένος τύπος σχολείου λειτουργεί έως τις 15:30-16:30 και απασχολεί τα παιδιά τόσο με δημιουργικές δραστηριότητες, όσο και με την προετοιμασία των μαθημάτων τους για την επόμενη μέρα, παρέχοντας έτσι σημαντική βοήθεια στους γονείς αναφορικά με τη φύλαξη, προστασία και εκπαίδευση των παιδιών.

2) Τα Πιλοτικά Ολοήμερα σχολεία,

το πρόγραμμα των οποίων στοχεύει στην ποιοτική αναβάθμιση του εκπαιδευτικού έργου, στην ενίσχυση της διδασκαλίας και του σχολικού προγράμματος και στην ανάδειξη του σχολείου στην κοινωνία.

Τα συγκεκριμένα σχολεία διακρίνονται τρεις βασικές ζώνες: Πρωινή ζώνη εργασίας, μεσημβρινή ζώνη ανάπαυσης και μεταμεσημβρινή ζώνη εργασίας, οι οποίες συνθέτουν ένα ενιαίο και ολοκληρωμένο πρόγραμμα, το οποίο είναι υποχρεωτικό για όλους τους μαθητές.

2.Θεσμοθέτηση- αναλυτική περιγραφή της λειτουργίας και οργάνωσής του Ολοήμερου Σχολείου

2.1 Αναλυτικό Πρόγραμμα

Η συγκρότηση του Αναλυτικού Προγράμματος ενός Ολοήμερου Σχολείου, είναι μια διαδικασία, σύμφωνη με συγκεκριμένους κανόνες και άξονες. Οι πιο σημαντικοί από αυτούς είναι «η υλοποίηση του υφιστάμενου προγράμματος», «η ολοκλήρωση της μαθησιακής διαδικασίας – η εμπέδωση και η προετοιμασία» και «η προσθήκη νέων γνωστικών αντικειμένων».

Φυσικά δεν είναι μόνο αυτά τα χαρακτηριστικά, τα οποία συναπαρτίζουν το Ολοήμερο Σχολείο, καθώς είναι αναγκαία μια πιο ουσιαστική μεταβολή του παιδαγωγικού συστήματος, αλλά και των τρόπων με τους οποίους επιδιώκεται η διεξαγωγή της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Όμως αν δεν υπάρχουν αυτά τα χαρακτηριστικά δεν μπορεί να υπάρξει ο θεσμός του Ολοήμερου σχολείου, για αυτό το λόγο είναι απαραίτητο να αναλυθούν και να μελετηθούν (Βιτσιλάκη, 2011:79).

Το «επίσημο αναλυτικό πρόγραμμα και η υλοποίηση του

Το καθιερωμένο Αναλυτικό Πρόγραμμα, το οποίο ισχύει για τις όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες, αλλά και στην περίπτωση μας για την πρωτοβάθμια, ακολουθείται μια σαφή ανικανότητα, να προσαρμόζεται συνεχώς και να ανανεώνεται σχετικά με το περιεχόμενο και την διδακτική, στις εκάστοτε συνθήκες και καταστάσεις. Σε περίπτωση που έχουμε γενίκευση του Ολοήμερου σχολείου, είναι μια σημαντική ευκαιρία να επανεξεταστεί και να αναμορφωθεί το αναλυτικό πρόγραμμα για τα δημοτικά σχολεία, όμως προς το παρόν έχουμε απλά μια διεύρυνση του, οπότε κάνουμε λόγο για το αναλυτικό πρόγραμμα ως έχει.

Επομένως, στο Ολοήμερο Σχολείο τίθεται σε εφαρμογή το πρόγραμμα του «παραδοσιακού» σχολείου, σχετικά με το γνωστικό αντικείμενο των μαθημάτων, το οποίο αφορά την κάλυψη όλης της διδακτέας ύλης, καθώς και σχετικά με τα σχολικά βιβλία, τα οποία εγκρίνονται από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Όμως απαιτείται και μια αναβάθμιση του υπάρχοντος προγράμματος, άρα προκύπτει :

1) Έχουμε πρόσθεση νέων γνωστικών αντικειμένων στα ήδη υπάρχοντα.

2) Η διδασκαλία με την χρήση σχολικών εγχειριδίων γίνεται με την παράλληλη αξιοποίηση πρόσθετου εκπαιδευτικού υλικού, το οποίο έχει στη διάθεση του το Ολοήμερο σχολείο ή το συνθέτει ο ίδιος ο εκπαιδευτικός.

3) Η μέθοδος με την οποία γίνεται η διδασκαλία μεταβάλλεται διαρκώς. Πιο συγκεκριμένα πραγματοποιούνται ενέργειες για να αποφεύγουμε το παλαιό σύστημα εκπαίδευσης, το οποίο κινούνταν γύρω από τον δάσκαλο και να ξεκινήσουμε πλευση προς μια διδασκαλία, που κέντρο έχει τον μαθητή και τις ανάγκες του. Είναι μια βασική ανάγκη για το σχολείο γενικότερα, αλλά ειδικά στην περίπτωση του Ολοήμερου, υπάρχει πρόσφορο έδαφος για μια τέτοια καινοτομία. Για αυτό το λόγο συναντάμε μια διαφορετική προσέγγιση στις διδακτικές μεθόδους, ενώ και οι εκπαιδευτικοί του Ολοήμερου Σχολείου φροντίζουν για την συνεχή επιμόρφωση τους. (Πυργιωτάκης, 2001: 45-46)

Νέα γνωστικά αντικείμενα

Το μάθημα του Ολοήμερου σχολείου διεξάγεται στα πλαίσια του αναλυτικού προγράμματος, αλλά με επιπλέον γνωστικά αντικείμενα, τα οποία διαμορφώνονται ως προς τρεις συγκεκριμένους στόχους.

A) Την ανάγκη να προσαρμοστεί το εκπαιδευτικό σύστημα στις συνθήκες ανθρωπιστικού και γνωστικού χαρακτήρα της σημερινής χρονικής περιόδου και στα νέα δεδομένα. Η παγκοσμιοποίηση, η ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας και επιστήμης, δημιουργούν νέα δεδομένα, όπου το παιδί πρέπει να πάρει επιπλέον γνώσεις, οι οποίες δεν παρέχονται στο σχολείο και για αυτό εισάγονται καινούρια μαθήματα, όπως το μάθημα της περιβαλλοντικής αγωγής.

B) άλλος στόχος είναι να μπορέσει το Ολοήμερο σχολείο να καλύψει στον βαθμό, που αυτό είναι δυνατόν, τα γνωστικά αντικείμενα και τις δραστηριότητες εκείνες, που οι γονείς χρειάζεται να πληρώσουν για να παρακολουθήσουν τα παιδιά τους, όπως είναι οι ξένες γλώσσες, η μουσική και οι εικαστικές τέχνες. Τα παιδιά σήμερα δεν έχουν καθόλου ή έχουν περιορισμένο ελεύθερο χρόνο,

ακριβώς επειδή αναλώνονται σε εξωσχολικά μαθήματα ή δραστηριότητες, ενώ αυτό τον χρόνο θα μπορούσαν να τον περάσουν με τους γονείς ή τους φίλους τους. Το σχολείο δεν είναι δυνατόν να το πολεμήσει αυτό πλήρως, αλλά μπορεί να πλαισιώσει στο πρόγραμμα του Ολοήμερου σχολείου κάποιες από αυτές τις ενασχολήσεις, τουλάχιστον για τους γονείς, χωρίς οικονομική ευχέρεια. (Πυργιωτάκης, 2001: 46)

Γ) Τρίτος στόχος είναι οι μαθητές ελεύθερα και με την δική τους επιλογή να συμμετέχουν σε μαθήματα της αρεσκείας τους. Για κάθε Ολοήμερο σχολείο σε οποιαδήποτε πόλη, μπορούν να ενταχθούν και οι δραστηριότητες, που ενδιαφέρουν τους μαθητές, ανάλογα και με τις ιδιαιτερότητες της περιοχής και τα πιθανά προβλήματα και δυσκολίες, που ενδεχομένως αντιμετωπίζει. Τέτοια παραδείγματα θα μπορούσαν να είναι το μάθημα της τοπικής ιστορίας, της λαογραφίας, της αγγειοπλαστικής, των παραδοσιακών χορών και μουσικής, στα οποία φυσικά θα υπάρχει και η ανάλογη βοήθεια των τοπικών φορέων και τοπικής κοινωνίας (Πυργιωτάκης, 2001: 46).

Ο κορμός του προγράμματος θα είναι ο ίδιος με τον κατεξοχήν βασικό κορμό μαθημάτων, όπου κυρίαρχη θέση έχουν τα μαθήματα της Γλώσσας, των Μαθηματικών, της Φυσικής κλπ, αλλά σε αυτόν τον κορμό, εντάσσονται και τα νέα γνωστικά αντικείμενα, τα οποία ικανοποιούν τους δυο πρώτους αναφερθέντες σκοπούς, την κατάκτηση καινούριων γνώσεων και την αποφυγή του φαινομένου, που λέγεται παραπαιδεία. Τα μαθήματα αυτά, τα οποία αποτελούν και τμήμα των προγραμμάτων όλων των Ολοήμερων σχολείων, είναι η διδασκαλία ξένων γλωσσών, της πληροφορικής, αισθητικής αγωγής, μουσικοκινητικής αγωγής.

Επιπλέον ορίζονται και μαθήματα, τα οποία επιλέγουν τα παιδιά, όπως είναι τα μαθήματα της λαογραφίας, του θεατρικού παιχνιδιού, της ζωγραφικής και των παραδοσιακών χορών. Η κάθε σχολική μονάδα με τους επικεφαλής, αποφασίζουν ποια θα είναι τα μαθήματα, που προτείνονται στα παιδιά και φτιάχνουν τι θα διδαχθεί και πόσες ώρες την εβδομάδα, λαμβάνοντας υπόψη και την γνώμη των μαθητών αλλά και των γονιών. Τα μαθήματα, που επιλέγουν τα παιδιά μπορεί να έχουν διάρκεια ένα τρίμηνο ή ένα εξάμηνο ή όλο το σχολικό έτος.

Σχετικά με τα μαθήματα, τα ήδη υπάρχοντα στο αναλυτικό πρόγραμμα του σχολείου, οι εκπαιδευτικοί θα οργανώνουν την διδακτική διαδικασία στο σύνολο

της, δηλαδή και για αυτή που προβλέπεται στο καθιερωμένο πρόγραμμα, αλλά και για αυτή που εντάσσεται στα πλαίσια του Ολοήμερου σχολείου.

Σκοπός αυτού του γεγονότος είναι η σύζευξη των μαθημάτων με τις δραστηριότητες, ώστε το παιδί να έχει πλήρη πρόσβαση σε μια μαθητοκεντρική διδασκαλία, με την δυνατότητα να κατανοήσει καλύτερα το εκάστοτε γνωστικό αντικείμενο, με προγράμματα project και διαθεματικές προσεγγίσεις (Πυργιωτάκης, 2001: 47).

Ειδικά για την διδασκαλία της αγγλικής γλώσσας, μπορεί να υλοποιηθεί σε διαβαθμίσεις. Έτσι θα μπορούν όλοι οι μαθητές όλων των επιπέδων να παρακολουθήσουν επιπλέον μαθήματα και να βελτιώσουν τις γνώσεις τους, με αποτέλεσμα να μην είναι πλέον ιδιαίτερος αναγκαία η προσφυγή στην ιδιωτική εκπαίδευση, που είναι και σημαντική οικονομική επιβάρυνση για όλη την οικογένεια.

Ολοκλήρωση – Διάβασμα μαθημάτων

Ένας από τους βασικούς δρόμους, που πρέπει να ακολουθεί το σύγχρονο σχολείο είναι η επαναφορά των δραστηριοτήτων των μαθημάτων, των ασκήσεων εμπέδωσης και κατανόησης στο περιβάλλον του σχολικού χώρου.

Σήμερα ως επι το πλείστον, συμβαίνει πολύ συχνά ο εκπαιδευτικός να αναθέτει εργασίες, οι οποίες πρέπει να διεξαχθούν στο σπίτι από τα παιδιά. Τις εργασίες αυτές τις διεκπεραιώνουν με την βοήθεια της οικογένειας, αφιερώνοντας ένα μεγάλο κομμάτι του απογευματινού τους χρόνου. Το ότι οι γονείς εμπλέκονται ενεργά στο διάβασμα των παιδιών, συμβάλλει στην συνέχιση των ανισοτήτων, που υπάρχουν ανάμεσα σε γονείς με μόρφωση ή χρήματα και στους γονείς με περιορισμένες γνώσεις ή που δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα παροχής πρόσθετης στήριξης στα παιδιά τους με αποτέλεσμα οι ίδιοι, να δυσκολεύονται να βοηθήσουν τα παιδιά τους.

Το να ενταχθεί αυτή η διαδικασία της προετοιμασίας στο πρόγραμμα του Ολοήμερου σχολείου, είναι μια λύση για να λυθεί αυτό το πρόβλημα και να έχουν όλοι οι μαθητές το δικαίωμα της πρόσβασης στην γνώση. Βέβαια δεν καλείται το Ολοήμερο σχολείο να παίζει τον ρόλο της ιδιωτικής εκπαίδευσης, αλλά να ελαφρύνει τον σχολικό φόρτο, που μεταφέρεται στο σπίτι και να αποκαταστήσει

τον πραγματικό ρόλο του σχολείου, το οποίο μπορεί να γίνει αρχικά με την ολοκλήρωση των μαθητικών εργασιών στο σχολείο (Πυργιωτάκης 2001: 48).

Βέβαια εδώ πρέπει να τονιστεί, πως επιδιώκεται ένας επαναπροσδιορισμός των εργασιών, οι οποίες ανατίθενται για το σπίτι, σχετικά με το είδος τους αλλά και με το περιεχόμενο και την έκταση τους, οπότε η ένταξη του κομματιού της προετοιμασίας μπορεί να πραγματοποιηθεί, σε περιπτώσεις, όπου κρίνεται απαραίτητο.

Σκοπός των δασκάλων είναι η εμπέδωση των εκάστοτε γνωστικών αντικειμένων, άρα κάνουν ότι μπορούν κατά την διάρκεια του μαθήματος, εισάγοντας τους μαθητές στην καινούρια έννοια και βοηθώντας με τους διδακτικούς τρόπους, που θεωρούν κατάλληλους και σύμφωνα πάντα με τις οδηγίες του αναλυτικού προγράμματος και των αρχών για διερευνητική μάθηση.

Οι ασκήσεις, επιλέγονται με την ευθύνη του δασκάλου και είναι αυτές, που θεωρεί τις πιο βοηθητικές για τα παιδιά αν τα λύσουν μόνα τους με το τέλος της σχολικής ημέρας.

Εφόσον ο δάσκαλος της τάξης κρίνει αναγκαία την περαιτέρω ενασχόληση με ένα γνωστικό αντικείμενο, προτείνει την πραγματοποίηση συγκεκριμένων εργασιών στις διδακτικές ώρες, που έχουν οριστεί στα πλαίσια του Ολοήμερου σχολείου, ενώ γίνεται προσπάθεια να εμπλουτιστεί η διδασκαλία με διαθεματικές δραστηριότητες.

Αυτή η οργάνωση μπορεί να πραγματοποιηθεί με περισσότερη ευκολία στις μικρές τάξεις, όπου ίσως θεωρείται από χρήσιμη έως και απαραίτητη, αλλά βάσει εμπειρικής εφαρμογής, που έχει γίνει σε προηγούμενα χρόνια, φαίνεται ότι είναι δύσκολη μέχρι και ανέφικτη στις τάξεις της πέμπτης και της έκτης δημοτικού. Δεν πρόκειται για αδυναμία της ένταξης των εργασιών στο πρόγραμμα του Ολοήμερου, αλλά για το γεγονός πως οι μαθητές των δύο τελευταίων τάξεων του δημοτικού, λόγω φόρτου εργασίας δεν θα είχαν πραγματοποιήσει όλες τους τις σχολικές υποχρεώσεις έως τις τέσσερις το απόγευμα.

Σε κάθε περίπτωση όμως, τα παιδιά όλων των τάξεων μπορούν να αξιοποιούν στο πλαίσιο του Ολοήμερου τα εργαστήρια, την βιβλιοθήκη, την προσέγγιση ενός θέματος από όλες τις πλευρές του και να ξεφύγουν κάπως από την στεγνή αποστήθιση, με δημιουργικές ενασχολήσεις αποκομίζοντας έτσι

ουσιαστικές γνώσεις. Ας μην ξεχνάμε άλλωστε, πως ότι γίνεται στο σχολείο είναι η προσπάθεια των εκπαιδευτικών να μεταδώσουν γνώσεις στα παιδιά και το Ολοήμερο Σχολείο μπορεί και πρέπει να αξιοποιηθεί για αυτό τον σκοπό (Πυργιωτάκης, 2001: 48-49).

Επιπλέον με την προετοιμασία των σχολικών υποχρεώσεων τις ώρες λειτουργίας του Ολοήμερου, γίνεται μια σημαντική προσπάθεια να βοηθηθούν τα παιδιά, με μαθησιακές δυσκολίες. Έτσι επιδιώκεται να δοθεί υποστήριξη σε αυτούς τους μαθητές, αλλά σε περίπτωση, που ο αριθμός τους υπερβαίνει ένα όριο, προτείνεται η δημιουργία τμήματος «ενισχυτικής διδασκαλίας», ειδικά για αυτό τον σκοπό, να έχουν τα παιδιά ,δηλαδή, βοήθεια από έναν εκπαιδευτικό στην προετοιμασία των μαθημάτων και να λύνουν τις απορίες τους. Για να γίνει αυτό χρειάζεται προσοχή, ώστε να μην αποκτήσουν το στίγμα του «κακού μαθητή». Μια χρήσιμη λύση είναι η ανάθεση διαβαθμισμένης δυσκολίας εργασιών και η έμμεση βοήθεια από τον δάσκαλο προς τους μαθητές, που δυσκολεύονται, ενώ βοηθάει πολύ και η συνεργασία σε ομάδες, ώστε τα παιδιά, που έχουν άριστες επιδόσεις, να υποστηρίζουν όσο γίνεται εκείνους, που ίσως κολλήσουν κάπου (Πυργιωτάκης, 2001: 49-50).

2.2 Ωρολόγιο Πρόγραμμα

Για να διαμορφωθεί το ωρολόγιο πρόγραμμα του Ολοήμερου σχολείου ακολουθούνται συγκεκριμένοι σκοποί ως βασικοί οδοί, όπως ακριβώς γίνεται και στην περίπτωση του αναλυτικού προγράμματος.

Αυτοί οι σκοποί είναι 1) η αλλαγή της διάρκειας του προγράμματος του σχολείου και 2) ο μετασχηματισμός της οργάνωσης των μαθημάτων και κάθε δραστηριότητας εν όψει της διεύρυνσης του ωραρίου του σχολείου.

Πρόγραμμα και αλλαγή στην διάρκεια του

Όλα όσα αναφέρθηκαν πιο πριν με τους νέους στόχους της εκπαίδευσης και μεθόδους συνθέτουν αυτό, που αποκαλούμε «διευρυμένο ωράριο». Προκειμένου να υλοποιηθούν οι στόχοι εκπαιδευτικού περιεχομένου, με τα καινούρια μαθήματα και όλων των ειδών τις δραστηριότητες, αλλά και την ετοιμασία των εργασιών, είναι απαραίτητη η παράταση του ημερήσιου προγράμματος του σχολείου.

Επίσης οι κοινωνικοί στόχοι, που θέτει το σχολείο, όπως την φύλαξη των παιδιών με εργαζόμενους γονείς, ή την βοήθεια σε μαθητές, που έχουν αδυναμίες σε συνδυασμό με τον στόχο να πατάξει την παραπαιδεία, είναι σημαντικοί λόγοι, που επίσης προϋποθέτουν την διεύρυνση του ωραρίου του σχολείου.

Σχετικά με το πόσο χρόνο πρέπει να λάβει αυτή η επιμήκυνση, σωστό είναι να λάβουμε υπόψη μας τους γενικούς στόχους, που θέλουμε να επιτύχουμε με το πρόγραμμα, τις συγκεκριμένες δράσεις και το περιεχόμενο τους, το οικονομικό κόστος και την οικονομική επιμέλεια του Ολοήμερου σχολείου από τον φορέα του κράτους ή από άλλους φορείς. Επίσης λαμβάνουμε υπόψη τις μελέτες για την αξιολόγηση σχετικά με το αντίκτυπο, που θα έχει το διευρυμένο ωράριο σε όλους τους εμπλεκόμενους με αυτό, τις ενδεχόμενες επιρροές σε βάθος χρόνου, που θα αποκτήσουν από την επιμήκυνση του σχολικού ωραρίου δάσκαλοι και μαθητές και τέλος πρέπει να γίνει μια συνολική αποτίμηση των πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων, που θα έχει από κάθε άποψη η πρόσθεση κάθε επιπλέον ώρας στο σχολείο. (Πυργιωτάκης, 2001: 50)

Χρόνος και διάρκεια

Η διαμόρφωση του ωρολογίου προγράμματος βάσει της εμπειρίας της εφαρμογής από προηγούμενα χρόνια, καθοδηγείται από δυο βασικές οδούς.

Α) αλλαγή της διάρκειας του προγράμματος : το πρόγραμμα ξεκινάει από τις πρωινές ώρες, στις οχτώ και τέταρτο, πιο συγκεκριμένα. Σε περίπτωση, που υπάρξει ζήτηση από μεγάλο αριθμό γονέων, που εργάζονται, υπάρχει η δυνατότητα το ωράριο του Ολοήμερου σχολείου να ξεκινήσει μια ώρα πριν, προς διευκόλυνση τους, απόφαση, που λαμβάνεται από την επιτροπή του σχολείου. Σε αυτή την μια ώρα, τα παιδιά, που προσέρχονται στο Ολοήμερο, είτε θα ολοκληρώσουν κάποιες εργασίες τους, είτε θα κάνουν άλλες δραστηριότητες, ή απλά θα ξεκουραστούν μέχρι την έναρξη του σχολικού προγράμματος.

Το ποια ώρα θα λήξει το ωράριο του Ολοήμερου σχολείου, συνιστά ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα τα τελευταία χρόνια. Έχει γίνει η πειραματική εφαρμογή για υποψήφιας ώρες λήξης του προγράμματος και σύμφωνα με την αξιολόγηση των αρνητικών επιρροών σε παιδιά και γονείς έχουμε καταλήξει στο να λήγει στις τέσσερις το απόγευμα για όλες τις τάξεις, εκτός από την πρώτη και Δευτέρα δημοτικού, οι οποίες είναι καλό να σχολάνε στις τρεις. Εάν όμως γίνει μια

πρόταση από συγκεκριμένο αριθμό γονέων, ο επικεφαλής του σχολείου και υπεύθυνος για την λειτουργία του Ολοήμερου, μπορεί να παρατείνει την λειτουργία του, έως και τις πέντε το απόγευμα, περισσότερο για την προστασία των παιδιών με εργαζόμενους γονείς. Φυσικά τα παιδιά, τα οποία αποδεσμεύονται στις τρεις, εάν έχουν μεγαλύτερα σε ηλικία αδέρφια, τα οποία παραμένουν στον υπόλοιπο χρόνο του προγράμματος, μπορούν να μείνουν και αυτά μαζί τους (Πυργιωτάκης, 2001: 51).

Επίσης, υπάρχει η δυνατότητα το σχολείο να παραμείνει ανοιχτό μέχρι και τις πρώιμες ώρες πριν την νύχτα, με προϋπόθεση, βέβαια, να έχει ζητηθεί από τους γονείς, να καθίσταται βασική ανάγκη για την τοπική κοινότητα εκπαίδευσης και να εξασφαλίζεται η δυνατότητα φύλαξης του σχολείου από φορείς της κοινωνίας. Αυτό θα βοηθούσε το σχολείο, ώστε να γίνει πιο ελκυστικό και προσίτο σε άτομα και ομάδες για μια εποικοδομητική απασχόληση και πεδίο ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων.

Β) διδακτική ώρα και αλλαγές στην διάρκεια της : Στο παρόν πρόγραμμα του ωρολογίου ωραρίου, η κάθε διδακτική ώρα ορίζεται τις πιο πολλές φορές σε σαράντα πέντε λεπτά. Το γεγονός αυτό συνάδει με τις οδηγίες και του αναλυτικού προγράμματος , την παραδοσιακή διδασκαλία, που συνήθως πραγματοποιείται από τους εκπαιδευτικούς. Αντιθέτως το Ολοήμερο σχολείο επιδιώκει να διαφοροποιηθεί από αυτή την παραδοσιακή αντίληψη της εκπαίδευσης και για αυτό το λόγο, είναι εφικτό, να μεταβληθεί και το χρονικό διάστημα της διδακτικής ώρας, όποτε αυτό κριθεί απαραίτητο.

Πιο συγκεκριμένα, στα μαθήματα, τα οποία είναι διαφορετικά από εκείνα του καθιερωμένου αναλυτικού προγράμματος, ως προς το περιεχόμενο και τις διδακτικές έννοιες, είναι δυνατόν, με την κατάλληλη οργάνωση η διάρκεια της διδακτικής ώρας ή να μικρύνει είτε να επιμηκυνθεί, σύμφωνα πάντα με τις απαιτήσεις του εκάστοτε γνωστικού αντικειμένου και των δραστηριοτήτων, που το πλαισιώνουν.

Σε άλλη περίπτωση για τους ίδιους λόγους, μπορεί να έχουμε την σύμπτυξη κάποιων διδακτικών ωρών, για παράδειγμα δύο, προκειμένου μέσα σε αυτό το χρόνο να επιδιωχθεί μια καλύτερη προσέγγιση της διδακτικής έννοιας με ουσιαστικές και ψυχαγωγικές εργασίες, ή για να δοκιμαστούν εναλλακτικές

μέθοδοι μάθησης, όπως είναι η μέθοδος project, η οποία απαιτεί συνήθως παραπάνω από σαράντα πέντε λεπτά για ολοκληρωθεί. Οι παρεμβάσεις αυτές, καλό είναι να βρίσκουν εφαρμογή στις μεσημεριανές ώρες, ώστε να υπάρχει ένα καλύτερο εκπαιδευτικό αποτέλεσμα (Πυργιωτάκης, 2001: 51).

Γνωστικά αντικείμενα και δραστηριότητες στο πρόγραμμα του Ολοήμερου

Επειδή το Ολοήμερο σχολείο θέτει σαν σκοπό να διαφοροποιηθεί από το συμβατικό αναλυτικό πρόγραμμα, όπως αναφέρθηκε και πριν, είναι απαραίτητο να ανακατανομηθούν τα γνωστικά αντικείμενα του ωρολογίου προγράμματος, σύμφωνα με τις νέες ανάγκες και απαιτήσεις. Η νέα διαρρύθμιση των μαθημάτων ορίζεται από δύο άξονες, την κατάργηση των χαρακτηρισμών «καλός» και «κακός» μαθητής, μέσω της αξιολόγησης των ακαδημαϊκών επιδόσεων τους και την πρακτική υλοποίηση αυτής της αρχής με πραγματοποίηση όλων των διδακτικών αντικειμένων ή των περισσότερων τουλάχιστον σε όλη την διάρκεια της ημέρας, περιλαμβάνοντας και τις πρωινές και τις μεσημεριανές ώρες.

Κύριος πυλώνας είναι το Ολοήμερο σχολείο να αρχίζει από το πρωί και η λειτουργία του να εκτείνεται έως και τις τέσσερις το απόγευμα. Από πειραματική εφαρμογή αυτής της θέσης, το αποτέλεσμα έδειξε, πως συνεχίστηκε το ισχύον σύστημα για το ωρολόγιο πρόγραμμα, ως έχει, με μια απλή πρόσθεση κάποιων ωρών για την προετοιμασία των παιδιών μαζί με ορισμένες εργασίες, συν το μεσημεριανό γεύμα. Αυτό όμως δεν πρόκειται για μια σαφή οργάνωση και ούτε αποτελεί δείγμα προγράμματος για το Ολοήμερο σχολείο, αλλά για μια εξελιγμένη διεύρυνση ωραρίου, η οποία, μάλιστα, προκαλεί και εμπόδια στην προσπάθεια να εφαρμοστεί ένα ανανεωμένο και πρωτοπόρο πρόγραμμα, το οποίο θα χαρακτηρίζεται από την ανανέωση (Πυργιωτάκης, 2001: 52).

2.3 Σίτιση Μαθητών

Σχετικά με το μεσημεριανό φαγητό, η προσφορά του πραγματοποιείται με την αποκλειστική επιμέλεια των γονιών. Οι κρατικοί φορείς αν και θα έπρεπε να είναι εκείνοι, που θα μεριμνούσαν για αυτό, δεν έχουν όμως την δυνατότητα να παράσχουν στα παιδιά φαγητό χωρίς πληρωμή, οπότε η λύση είναι την ευθύνη αυτή να την αναλάβουν οι γονείς.

Το κράτος από την μεριά του, έχει να φέρει σε πέρας την εξόπλιση όλων των Ολοήμερων σχολείων με τους απαραίτητους χώρους σίτισης για τα παιδιά, σε συνδυασμό με τα κατάλληλα έπιπλα, ώστε να μπορεί να επιτευχθεί η εστίαση των μαθητών. Μέσα σε αυτόν τον εξοπλισμό, συμπεριλαμβάνονται ψυγεία και φούρνοι μικροκυμάτων, για να αποθηκεύεται το φαγητό αφενός, μέχρι να έρθει η ώρα του φαγητού και αφετέρου για να το ζεστάνουν, πριν το σερβίρουν. Με ευθύνη και πάλι των γονέων, ένας τραπεζοκόμος αναλαμβάνει να παίρνει το φαγητό των παιδιών, που τους έχουν ετοιμάσει οι γονείς από πριν, από το σπίτι, το βάζει στο ψυγείο, το θερμαίνει μετά την ώρα του γεύματος μέσω του φούρνου μικροκυμάτων και φροντίζει το σερβίρισμα του παιδιού.

Σε κάποια σχολεία η σίτιση από τους γονείς πραγματοποιείται με άλλες μεθόδους, όπως είναι η επιμέλεια της καθημερινής σίτισης στο ολόημερο από μια εταιρεία, που αναλαμβάνει την ετοιμασία του φαγητού, το σερβίρισμα και την καθαριότητα του χώρου, ώστε να μπορεί να χρησιμοποιηθεί ξανά την επόμενη μέρα.

Ο υπεύθυνος του Ολοήμερου Προγράμματος δεν αναλαμβάνει το ζέσταμα του φαγητού, αλλά βοηθά και καθοδηγεί τους μαθητές ώστε να αποκτήσουν τις απαραίτητες δεξιότητες που αφορούν στη διαδικασία του γεύματος και να εξυπηρετούνται αυτόνομα. Σε κάθε περίπτωση ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στους μαθητές των μικρών τάξεων μέχρι να αποκτήσουν τις απαραίτητες δεξιότητες αυτοεξυπηρέτησης.

Επιπλέον, ο υπεύθυνος του Ολοήμερου Προγράμματος φροντίζει ώστε η αίθουσα που πραγματοποιείται το γεύμα να χρησιμοποιείται αποκλειστικά για αυτό το σκοπό, μεριμνά να εξασφαλίζονται οι όροι υγιεινής και ασφάλειας και να παραδίδεται καθαρή μετά το πέρας του γεύματος³.

Άλλωστε δεν πρέπει να ξεχνάμε, πως μέσα από την εστίαση με άλλα άτομα επιτυγχάνεται και η κοινωνικοποίηση του ατόμου. Αυτό ισχύει και για τα παιδιά τα οποία, μάλιστα, βρίσκονται και σε πολλή τρυφερή ηλικία. Έτσι μέσα από αυτό οι μαθητές εξοικειώνονται με τις πιθανές προτιμήσεις των άλλων παιδιών και τα δικά τους γούστα, μαθαίνουν να σέβονται τους υπόλοιπους, που κάθονται στο τραπέζι και αναπτύσσει φιλικές σχέσεις μαζί τους (Πυργιωτάκης, 2001: 34-35).

³<http://edu.klimaka.gr/leitourgia-sxoleivn/olohmero/1180-olohmero-dhmotiko-scholeio-organwsh-leitourgia.html>

Κατά τη Γζανή (2006: 133-134), τα παιδιά μαθαίνουν, παρακινώντας το ένα το άλλο, να τρώνε όλο το φαγητό τους και να μαθαίνουν από μικρή ηλικία να τρώνε όπως πρέπει, να χρησιμοποιούν μαχαίρι ή πιρούνι και να διατηρούν καθαρό το χώρο του φαγητού για παράδειγμα.

2.4 Εκπαιδευτικό Υλικό και εξοπλισμός

Είναι απόλυτα φυσιολογικό και συνάμα αναγκαίο, τα σημερινά σχολεία να εφοδιαστούν με επιπλέον είδη εκπαιδευτικού υλικού, όπως επιπρόσθετα είδη βιβλίων, εγκυκλοπαιδειών, χαρτών, εκπαιδευτικών βίντεο, με την βοήθεια των οποίων βοηθείται η διερευνητική μάθηση, οι ατομικές και ομαδικές εργασίες και η εξερεύνηση της γνώσης στο διαδίκτυο από τα ίδια τα παιδιά. Ένας βασικός για όλες τις σχολικές μονάδες, πλέον, είναι οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές και οι τηλεοράσεις, προκειμένου να αξιοποιηθούν με την προβολή εκπαιδευτικών ταινιών και την συνεχή ανατροφοδότηση της γνώσης.

Προκειμένου να επιτευχθεί αυτός ο στόχος, είναι απαραίτητο ο επικεφαλής του εκάστοτε σχολείου, να κάνει μια έγκυρη εκτίμηση των χρημάτων, που θα χρειαστούν, ώστε να χορηγηθεί το απαραίτητο ποσό, για να αγοραστούν οι κατάλληλες συσκευές και τα αναγκαία είδη εξοπλισμού.

Το κάθε σχολείο, με σκοπό να υλοποιήσει την ενεργητική μάθηση, μέσα από την προσωπική αναζήτηση, δημιουργεί το δικό του υλικό και δουλεύει πάνω σε αυτό. Μια καλή λύση, η οποία θα μπορούσε να βοηθήσει σε σχέση με τις δραστηριότητες και την πορεία της εκπαιδευτικής κατεύθυνσης, θα ήταν η έκδοση περιοδικού για το Ολοήμερο.

Επίσης, είναι απαραίτητη η σύσταση μιας «Τράπεζας» για το εκπαιδευτικό υλικό, στην διαμόρφωση της οποίας θα συμβάλλουν συνεργατικά με τις προτάσεις τους το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και η Επιστημονική Επιτροπή. Το υλικό αυτό στη συνέχεια θα βελτιώνεται διαρκώς με προτάσεις των εκπαιδευτικών από σχολεία όλης της Ελλάδας, με προτάσεις άλλων εκπαιδευτικών φορέων, όπως των εκπροσώπων των Παιδαγωγικών Τμημάτων, των πανεπιστημιακών βιβλιοθηκών, των εκδοτικών οίκων, ή και των παιδικών συγγραφέων. Έτσι θα πετύχουμε τον συνεχή εκσυγχρονισμό των δραστηριοτήτων μάθησης και την εύρεση του υλικού εκείνου, που θα είναι όσο πιο κοντά γίνεται

στα παιδιά, αλλά ταυτόχρονα θα υλοποιεί και τον στόχο για ανακάλυψη της γνώσης μέσα από το ίδιο το παιδί (Πυργιωτάκης, 2001: 33).

2.5 Κτιριακές υποδομές

Η κτιριακή τροποποίηση αποτελεί βασική προϋπόθεση για την επιτυχή λειτουργία του ολοήμερου σχολείου.

Σύμφωνα με την Τζανή (2006: 124), το σχολείο αποκτά εννέα έως έντεκα καινούριους χώρους, καθώς η σχολική μονάδα εκτός από τις κύριες αίθουσες διδασκαλίας πρέπει να περιλαμβάνει:

- Βιβλιοθήκη-Αναγνωστήριο
- Αίθουσα πολλαπλών χρήσεων
- Αίθουσες κατάλληλα διαμορφωμένες για τις δραστηριότητες

και τα εργαστήρια.

Στα εργαστήρια περιλαμβάνονται:

- ✚ Εργαστήρια Φυσικής-Χημείας/Φυσικών Επιστημών
- ✚ Εργαστήριο Πληροφορικής
- ✚ Εργαστήριο Αισθητικής Αγωγής, Καλλιέργειας δεξιοτήτων
- ✚ Εργαστήρια Μουσικής, Καλλιτεχνίας, Κατασκευών
- ✚ Εργαστήριο Ξένων Γλωσσών
- ✚ Γυμναστήριο-Χώροι άθλησης
- ✚ Φυτόριο κτλ.

Παρόλο που η αίθουσα διδασκαλίας δεν είναι ο μόνος χώρος στον οποίο περνάει τις ώρες παραμονής του ο μαθητής του ολοήμερου σχολείου, συνεχίζει να αποτελεί τον κεντρικό πυρήνα γύρω από τον οποίο διαπλέκεται η ζωή των μαθητών. Σημαντικό είναι λοιπόν να διαμορφωθεί με τέτοιο τρόπο η συγκεκριμένη αίθουσα, ώστε να θυμίζει επίπλωση σπιτιού και να προσφέρει κάποιες στοιχειώδεις ανέσεις.

Ο χωρισμός της αίθουσας με βάση τον εξοπλισμό και την επίπλωση της (χώρος εργασίας-χώρος για απασχολήσεις, όπως ανάπαυση, μελέτη, χαλάρωση), επιτρέπει στους μαθητές και το δάσκαλο να αναπτύξουν εναλλακτικές μορφές εργασίας και συνεργασίας.

2.6 Διοίκηση- διεύθυνση- προσωπικό

Το ολοήμερο σχολείο απαιτεί την εσωτερική μεταρρύθμιση και ανανέωση της διοικητικής και οργανωτικής λειτουργίας του.

Είναι προφανές ότι σε μία ανανεωμένη μορφή σχολείου ο ρόλος του εκπαιδευτικού προσωπικού δεν μπορεί να μείνει αμετάβλητος, καθώς διαμορφώνονται νέες προσδοκίες για όλες τις ομάδες και τα πρόσωπα που σχετίζονται με το σχολείο: Εκπαιδευτικούς, μαθητές, γονείς, τοπική αυτοδιοίκηση, τοπική κοινωνία.

Στα Ολοήμερα Σχολεία καταβάλλεται προσπάθεια, ώστε η καθημερινότητα της σχολικής ζωής να καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από την ανταλλαγή απόψεων και γνώμων μεταξύ μαθητών και δασκάλων. Απαιτούνται δηλαδή δεξιότητες συνεργασίας των εκπαιδευτικών μεταξύ τους, με τους μαθητές, αλλά και με «ομάδες αναφοράς» που διεκδικούν σήμερα όλο και περισσότερο λόγο στη σχολική ζωή, όπως σύλλογοι γονέων, τοπική αυτοδιοίκηση κ.λπ. (Πυργιωτάκης, Χανιωτάκης, Θωίδης, 2002: 191-192).

Είναι κοινός τόπος ότι σε κάθε σχολείο θεωρείται απαραίτητη η στενή συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων, διευθυντών, εκπαιδευτικών, γονέων και μαθητών. Ειδικότερα στο ολοήμερο επιβάλλεται η συνεργασία μεταξύ όλων των μελών του διδακτικού προσωπικού και ιδιαίτερα μεταξύ των εκπαιδευτικών της πρωινής και της απογευματινής ζώνης. Όπως είναι γνωστό, το ολοήμερο λειτουργεί με ένα ενιαίο οργανωτικό πλαίσιο και όχι ξεκομμένα, σαν να υπάρχουν δύο σχολεία στον ίδιο χώρο. Για το λόγο αυτό κρίνεται απαραίτητη η συστηματική συνεργασία του << εκπαιδευτικού της τάξης>> με το υπόλοιπο προσωπικό που εμπλέκεται σε αυτήν, μέσα από τακτές συναντήσεις σε συγκεκριμένη ώρα και χώρο (Πυργιωτάκης, Χανιωτάκης, Θωίδης, 2002: 192).

Μπορούμε να θεωρήσουμε την εκπαιδευτική ηγεσία ως πολιτική δραστηριότητα, διότι το κανονιστικό σύστημα της σχολικής μονάδας, δε μπορεί να έχει μόνο επιστημονικό χαρακτήρα.

Στο πλαίσιο της διοίκησης και της επαγγελματικής ηθικής δημιουργούνται έντονες αντιφάσεις, διότι εμπλέκεται η ηθική πράξη (τι οφείλω να πράξω) με την πολιτική πράξη (τι πρέπει να πράξω). Και εδώ ο εκπαιδευτικός ηγέτης θα πρέπει να είναι πάρα πολύ προσεκτικός, διότι στο όνομα της αλλαγής και της προώθησης της εκπαιδευτικής

πολιτικής, βασικές αρχές όπως υπευθυνότητα, εμπιστοσύνη, διαφάνεια, ελευθερία, ατομικά δικαιώματα, δικαιοσύνη, αμεροληψία, δημόσιο συμφέρον, σεβασμός της διαφοράς, είναι δυνατό να καταστρατηγούνται στον επαγγελματικό χώρο, διότι συγκρούονται πάρα πολλές φορές με το διοικητικό πλαίσιο αλλά και με την εξουσία του ηγέτη (Ταϊλαχίδης, 2013: 267).

Ο ρόλος των διευθυντών κατέχει θέση κλειδί στη επιτυχή εφαρμογή του ολοήμερου προγράμματος και για το λόγο αυτό για να αναβαθμιστεί ο ρόλος τους, πρέπει να καταρτισθούν κατάλληλα και ταυτόχρονα να δοθούν περισσότερα περιθώρια προγραμματισμού και δράσης στη σχολική μονάδα, γεγονός που ισχύει εξίσου και για τους εκπαιδευτικούς: αυτονομία της σχολικής μονάδας σημαίνει στην πράξη να δοθούν ελεύθερα πεδία δράσης στο σχολείο και στον εκπαιδευτικό κατά την επιτέλεση τους έργου τους (Πυργιωτάκης, Χανιωτάκης, Θωϊδης, 2002: 192).

«Για την εύρυθμη λειτουργία του ολοήμερου είναι αναγκαίο να υπάρχει δυναμικός διευθυντής, ο οποίος θα αναλαμβάνει πρωτοβουλίες, θα προγραμματίζει, θα εποπτεύει και θα κατευθύνει τόσο τις πρωινές όσο και τις μεταμεσημβρινές σχολικές δραστηριότητες» (Holtappels, 1994: 14).

Πολλές έρευνες έχουν ασχοληθεί με την αποτελεσματικότητα των διευθυντών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίες συγκλίνουν σε κάποια βασικά χαρακτηριστικά.

Συγκεκριμένα, ο αποτελεσματικός διευθυντής του δημοτικού σχολείου (Θεοφιλίδης, 2012:184):

- Προωθεί τη διδασκαλία και μάθηση με το δικό του παράδειγμα, το ενδιαφέρον του στην πρόοδο των μαθητών και την αξιολόγηση και μελέτη της εργασίας των δασκάλων.
- Βεβαιώνεται για την συνέπεια και εφαρμογή του αναλυτικού προγράμματος
- Παραμένει ο ίδιος παράδειγμα προς μίμηση (εργάζεται σκληρά και με συνέπεια για την πρόοδο του σχολείου)
- Θέτει υψηλές προσδοκίες για τον εαυτό του κ όλη τη σχολική μονάδα
- Ενθαρρύνει το διδακτικό προσωπικό κ το βοηθάει να ανελιχθεί επαγγελματικά

- Εμπλέκει το προσωπικό στη λήψη αποφάσεων και εφαρμόζει συμμετοχική διοίκηση όπου ενδείκνυται.
- Δείχνει ενδιαφέρον στα άτομα και στα προσωπικά τους προβλήματα.
- Βλέπει το σχολείο ως σύνολο
- Εμβαθύνει στα διάφορα προβλήματα του σχολείου
- Βεβαιώνεται ότι το σχολείο έχει σαφείς στόχους και αναπτυξιακό πρόγραμμα
- Εξασφαλίζει τη συμμετοχή εξωτερικών φορέων στη ζωή και την εργασία του σχολείου.

2.7 Μεθοδολογία της διδασκαλίας

Το ολοήμερο δημοτικό ακυρώνει τη μετωπική διδασκαλία και προσφέρει στο παιδί τη δυνατότητα να διερευνά και να ανακαλύπτει τη γνώση μόνο του, με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού.

Τα τελευταία χρόνια έχει διαπιστωθεί η ανάγκη να υπάρξει μια ριζική αλλαγή και ένας ανανεωτικός μετασχηματισμός στα σχολεία, όχι μόνο από άποψη χώρου, αλλά και από πλευράς διδακτικής μεθοδολογίας. Το μοντέλο της διδασκαλίας, που κινείται γύρω από τον δάσκαλο, αποτελεί πλέον κάτι ξεπερασμένο και χρειάζεται γίνει το πέρασμα σε μια διδασκαλία με κέντρο και σημείο αναφοράς το ίδιο το παιδί και το πώς θα μάθει πιο εύκολά και γρήγορα.

Μια σημαντική μέθοδος είναι η συνεργασία των μαθητών σε μικρές ομάδες, καθώς προτάσσει την αυτενέργεια, τη δημιουργική έκφραση, την πρωτοβουλία και τη συμμετοχή των μαθητών (Χατζηδήμου 2007:86).

Για αρχή, οι μαθητές είναι καλό, να μνηθούν στην έννοια της συνεργασίας στην τάξη και να την υλοποιούν κατά την διάρκεια του μαθήματος σε εργασίες και δραστηριότητες, χτίζοντας έτσι και την κοινωνική τους συμπεριφορά, ώστε να προετοιμαστούν για την ένταξη τους στην κοινωνία. Προκειμένου να γίνει αυτό, το σχολείο, πρέπει να θέτει ως κύριο στόχο το ομαδικό πνεύμα στην τάξη, άλλωστε για αυτό τα σημερινά θρανία, εφόσον είναι ελαφρύτερα από τα πιο παλιά, επιτρέπουν την διάταξη σε ομάδες ή σε άλλα σχήματα, αναλόγως των εκάστοτε διδακτικών αναγκών.

Αλλά και πέρα από τις κοινωνικές ανάγκες, η γνώση, η οποία βγαίνει από τα ίδια τα παιδιά και την συνεργασία τους, ευνοεί την μάθηση και την καλύτερη εμπέδωση. Αυτή λοιπόν η αλλαγή αποτελεί ορόσημο για το σύγχρονο σχολείο, αλλά ακόμα περισσότερο για το Ολοήμερο σχολείο, το οποίο από την φύση και την δημιουργία του, συνιστά πρόσφορο έδαφος για μια εξελιγμένη διαδικασία μάθησης.

Για την υλοποίηση του συγκεκριμένου σχεδίου απαιτείται ο χωρισμός του διδακτικού χρόνου να παραταθεί από τα σαράντα πέντε λεπτά σε χρονικά διαστήματα σχετικά με τις απαιτήσεις των δραστηριοτήτων και εργασιών. Η μέθοδος project θα ήταν πολύ χρήσιμη στο πρόγραμμα του Ολοήμερου σχολείου, καθώς συμβάλλει στην ομαδικότητα και συλλογική δουλειά.

Όπως αναφέρει ο Χατζηδήμου (2015: 223-246), υπάρχουν κάποιες θεμελιώδεις αρχές μάθησης που αποτελούν το ιδεολογικό πλαίσιο εντός του οποίου καλείται να κινηθεί η εκπαιδευτική πράξη, όπως η αρχή της αυτενέργειας, της εποπτικότητας, της επικαιρότητας, της κοινωνικότητας, της ατομικότητας, της αλληλεξάρτησης, της μεταβλητότητας, της εξέλιξης, κ.α.

Η αρχή της αυτενέργειας αποτελεί μια από τις σπουδαιότερες παιδαγωγικές και διδακτικές αρχές, η οποία μπορεί να οριστεί ως μια πράξη των μαθητών που ξεκινά, διεξάγεται και ολοκληρώνεται από τον κάθε μαθητή ξεχωριστά, καταλήγοντας και πάλι στον ίδιο, ενώ σύμφωνα με αυτή τη διαδικασία διδασκαλίας ο μαθητής δεν βρίσκεται σε παθητική κατάσταση, αλλά συμμετέχει ενεργά (Χατζηδήμου, 2015:226-7).

Με την αυτενέργεια ο μαθητής:

- Γίνεται ανεξάρτητος και παίρνει πρωτοβουλίες
- Παρατηρεί, σκέφτεται, συγκρίνει, βγάζει συμπεράσματα και εκφέρει γνώμη
- Δεν ακούει μόνο ό,τι λέει ο εκπαιδευτικός, αλλά δραστηριοποιείται και ο ίδιος
- Δεν αποστηθίζει απλά την προσφερόμενη γνώση, αλλά την καλλιεργεί ο ίδιος και
- Την πρώτη θέση στο μάθημα την έχει ο ίδιος, μια που το μάθημα γίνεται ειδικά για αυτόν και όχι για τον εκπαιδευτικό (Χατζηδήμου, 2015:228).

Επιπρόσθετα, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να προωθείται η αρχή της κοινωνικότητας, όχι μόνο για το ολόημερο σχολείο, αλλά για κάθε σχολείο, κάθε βαθμίδα, καθώς έτσι ενισχύεται η συνεργασία και η αλληλεγγύη μεταξύ των μαθητών. Ο εκπαιδευτικός με θέληση, υπομονή και την κατάλληλη κατάρτιση μπορεί να συμβάλει στο να αποκτήσουν οι μαθητές αξίες και αρχές, οι οποίες προάγουν τις κοινωνικές σχέσεις, αρκεί να τις έχει κατακτήσει και ο ίδιος και να τις χρησιμοποιεί στην επικοινωνία με τους μαθητές του (Χατζηδήμου, 2015: 237-240).

Τέλος, μια μερίδα των υπάρχοντων μαθημάτων, θα μπορούσαν να ενταχθούν στο πλαίσιο ενός ευρύτερου γνωστικού αντικειμένου, προκειμένου να γίνει μια καλύτερη και διαθεματική προσέγγιση.

Όλα αυτά βέβαια απαιτούν χρόνο αλλά και την συνεχή επιμόρφωση του εκπαιδευτικού προσωπικού και ενημέρωση των γονέων. Έτσι σιγά σιγά θα επιτευχθεί μια σταθερή πρόοδος, το οποία συνιστά και τον βασικό στόχο για το Ολόημερο Σχολείο (Πυργιωτάκης, 2001: 20- 21).

3. Παράγοντες για τον προγραμματισμό στο ολοήμερο σχολείο

Στις σύγχρονες κοινωνίες, το εκπαιδευτικό σύστημα μπορεί να χαρακτηριστεί ως υποσύστημα του κοινωνικοοικονομικού συστήματος, καθώς δέχεται συνεχώς αλληλεπιδράσεις από τα σχολεία, τους εκπαιδευτικούς, τους οργανισμούς και τους μαθητές (Αθανασούλα-Ρέππα, 2008).

Καθοριστικό ρόλο στη λειτουργία της σχολικής μονάδας διαδραματίζει το περιβάλλον, τόσο το εσωτερικό (δάσκαλοι, κλίμα) όσο και το εξωτερικό (γονείς, Υπουργείο Παιδείας, Σύλλογος Γονέων & Κηδεμόνων). Το περιβάλλον λοιπόν επηρεάζει τις εισροές, τις εκροές, τις εσωτερικές δομές και διαδικασίες (Μιχαλόπουλος, 1998).

Εύλογο είναι ότι ειδικά στην περίπτωση του Ολοήμερου Σχολείου πρέπει να υπάρξει στενή συνεργασία μεταξύ των μαθητών, δασκάλων, γονιών και κοινωνικών φορέων, καθώς είναι οι βασικοί παράγοντες για την επιτυχή λειτουργία του.

3.1 Μαθητές

Το σχολείο στεγάζει μαθητές διαφορετικών δυνατοτήτων, απόδοσης και γνώσεων. Άτομα διαφορετικά μεταξύ τους με ξεχωριστές ανάγκες και απαιτήσεις. Για να εξασφαλιστεί η ποιότητα στην εκπαίδευση των μαθητών είναι σημαντικό να αναγνωριστούν οι ιδιαιτερότητες του καθενός, οι ατομικές διαφορές τους και να προσαρμοστεί η διδασκαλία αναλόγως (Φλουρής, 2005: 77).

Το μαθησιακό πλαίσιο στο ολοήμερο σχολείο θα πρέπει να είναι σύμφωνο με τη νοητική ηλικία του μαθητή, την ισότητα ευκαιριών των δύο φύλων, των ομάδων με ειδικές εκπαιδευτικές ικανότητες και ανάγκες και των ομάδων με ιδιαίτερα πολιτισμικά και γλωσσικά χαρακτηριστικά (Ζωγόπουλος, 2013:41).

Η ομαλή ένταξη των μαθητών προϋποθέτει ένα σχολείο ελκυστικό, ένα περιβάλλον χαράς, μάθησης και δημιουργίας, εφοδιασμένο παράλληλα με μηχανισμούς αντιμετώπισης ειδικότερων προβλημάτων.

Στην σύγχρονη εποχή ο βασικός στόχος της κοινωνίας σε συνεργασία με το σχολείο και την εκπαίδευση αποτελεί την μετάπλαση του παιδιού σε μια πολύπλευρα ανεπτυγμένη προσωπικότητα, η οποία θα ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των νέων

δεδομένων. Ο μαθητής γίνεται το επίκεντρο της σχολικής μονάδας και των εκπαιδευτικών και εμπλέκεται στην διαδικασία της μάθησης, ώστε να επενδύσει στην μάθηση και μόρφωση του. Για να επιτευχθεί το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα και στην ωρολόγια διδασκαλία, αλλά και στην διδασκαλία στα πλαίσια του Ολοήμερου Σχολείου, είναι σημαντικό να ρυθμιστεί ο αριθμός των μαθητών στις τάξεις.

Σύμφωνα με μαρτυρίες εκπαιδευτικών η διαδικασία της διδασκαλίας αποκτά πιο ποιοτικό χαρακτήρα μέσα στα μικρά τμήματα μαθητών, διότι ο ίδιος ο εκπαιδευτικός έχει τον χρόνο να γνωρίσει καλύτερα τις ατομικές ανάγκες του κάθε μαθητή του. Ο δάσκαλος επίσης, μπορεί να έχει πιο εύκολα τον έλεγχο της τάξης, ενώ παράλληλα συγκεντρώνει την προσοχή στο πρόσωπο του από τους περισσότερους μαθητές ενισχύοντας έτσι την διαδικασία εκπαίδευσης. Ο σχεδιασμός της διδασκαλίας γίνεται με μεγαλύτερη ακρίβεια και προσαρμοσμένη στις ανάγκες του κάθε παιδιού, με σκοπό να προσφέρει την γνώση και την καλύτερη εμπέδωση της, αλλά και βοήθεια σε τυχόν δυσκολίες, που μπορεί να προκύψουν.

Συνεπώς μπορούν πιο εύκολα να υλοποιηθούν οι στόχοι της μάθησης, ενώ από έρευνες, που έχουν γίνει, έχει διαπιστωθεί πως και οι μαθητές, οι οποίοι αντιμετωπίζουν δυσκολίες βγαίνουν ωφελημένοι από τον σχηματισμό τμημάτων με μικρό αριθμό μαθητών, γεγονός, που φαίνεται και στις επιδόσεις τους (Ζωγόπουλος, 2012: 41-43).

Ένας ρόλος, που έχει αναλάβει το σχολείο, άρα και το επιμέρους τμήμα του, το Ολοήμερο Σχολείο, είναι η ευθύνη για την συνεχή βελτίωση των μαθητών, όσον αφορά τις γνώσεις, που τους παρέχονται από τον χώρο του σχολείου. Το αν ένας μαθητής έχει λάβει τις απαιτούμενες γνώσεις και τις έχει εμπεδώσει, μπορούμε να το διαπιστώσουμε μέσω της επίδοσης του, η οποία μετριέται αριθμητικά με τα φύλλα αξιολόγησης είτε με τους βαθμούς, που λαμβάνουν οι γονείς από τον εκπαιδευτικό της τάξης κάθε τρίμηνο.

Η εκτίμηση βέβαια της πορείας του κάθε παιδιού, είναι συνισταμένη πολλών άλλων παραγόντων, καθώς οι βαθμοί είναι απλά αριθμοί και δεν αποτελούν παρά μόνο κάποιες ενδείξεις για την πρόοδο του μαθητή. Το αν ένα παιδί έχει επιτελέσει πρόοδο, θα πρέπει να συνυπολογίζεται με τις προσπάθειες, που έχει κάνει και τα αποτελέσματα που είχε σε σχέση με προηγούμενους σχολικούς μήνες και σχολικά χρόνια. Με άλλα λόγια, κριτήριο για την επίδοση του κάθε παιδιού θεωρείται το ίδιο

το παιδί. Το σχολείο καλείται να βοηθήσει τα παιδιά αυτά, τα οποία δείχνουν σημάδια στασιμότητας και αντιμετωπίζουν δυσκολίες. Το έργο αυτό συμπληρώνει στα πλαίσια του δυνατού φυσικά και το Ολοήμερο Σχολείο.

Εκτός από την μαθητική επίδοση των παιδιών, είναι γνωστό πως μέσα από την διαδικασία της εκπαίδευσης επιδιώκεται από την πλευρά του σχολείου και η ατομική ανάπτυξη του κάθε παιδιού, καθώς και η κοινωνικοποίηση του. Ο μαθητής περνάει πολύ χρόνο στο σχολικό περιβάλλον, οπότε η λειτουργία του σχολείου και οι κοινωνικές του συναναστροφές του ασκούν σημαντική επιρροή και αποτελούν για αυτό μια άτυπη εκπαίδευση. Για να αισθάνεται το παιδί ασφαλές και πως το εμπιστεύονται, έχει το δικαίωμα της ενεργούς συμμετοχής στα δρώμενα της τάξης του, συμβάλλοντας στην μεταβολή της και την διαμόρφωση του προγράμματος, που θα ακολουθείται κατά την διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Η δημοκρατική οργάνωση του σχολείου, με σαφή όρια και την πειθαρχία από την πλευρά του δασκάλου, είναι ο ιδανικός συνδυασμός για μια καλύτερη διαπαιδαγώγηση. Τέλος ειδικά μέσα από το πρόγραμμα του Ολοήμερου σχολείου, προάγονται οι συνεργατικές μορφές μάθησης, οι οποίες ευνοούν την επικοινωνία μεταξύ των παιδιών και την ομαδική εργασία (Ζωγόπουλος, 2012: 46-50).

3.2 Δάσκαλοι

Το σχολείο για να μπορέσει να ανταπεξέλθει στις υποχρεώσεις του, χρειάζεται ένα ισχυρό και δυναμικό εκπαιδευτικό σύστημα, του οποίου πυρήνας δεν είναι άλλος από τους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι αναλαμβάνουν να διεκπεραιώσουν με επιτυχία το σχολικό έργο. Υπάρχουν όμως, παρά τις όποιες προσπάθειες, δείγματα, που αποδεικνύουν την χαμηλή απόδοση του ίδιου του σχολείου, καθώς, όπως φαίνεται, οι στόχοι δεν επιτυγχάνονται πάντα, ή υπάρχει ακόμα το περιθώριο βελτίωσης σε σχέση με την λειτουργία του ίδιου του σχολείου.

Προκειμένου το σχολείο να μπορέσει να υλοποιήσει το πρόγραμμά του, απαιτείται ένα σύστημα εκπαίδευσης με δομημένη οργάνωση, το οποίο θα εφαρμόζεται στους κατάλληλους χώρους υποδομής από τους αρμόδιους εκπαιδευτικούς. Οι δάσκαλοι είναι αυτοί, οι οποίοι καθορίζουν σε πολύ μεγάλο βαθμό την εκπαιδευτική διαδικασία, αλλά και την επιρροή, την οποία ασκούν στα παιδιά, αφού μέσα στην σχολική τάξη, ο δάσκαλος είναι αυτός, που τυπικά ηγείται

του μαθήματος. Επομένως ένα σχολείο, το οποίο έχει τις προσδοκίες και τον σκοπό να πετύχει το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα, πρέπει να απαρτίζεται από αξιόλογο εκπαιδευτικό προσωπικό, αφού η ποιότητα του εκπαιδευτικού προγράμματος εξαρτάται σε πολύ σημαντικό βαθμό από τους δασκάλους, οι οποίοι καλούνται να το παρουσιάσουν στα παιδιά και να το υπηρετήσουν. Το συμπέρασμα, λοιπόν, είναι πως αποτελεί πολύ σημαντικό παράγοντα για το εκπαιδευτικό σύστημα και το σχολείο, ο κάθε δάσκαλος να επιμορφώνεται συνεχώς, έτσι ώστε να είναι σε θέση να αντιμετωπίζει με μεγαλύτερη ευκολία και δημιουργικότητα την διαδικασία της μάθησης και προς όφελος των παιδιών. (Παπαναούμ, 2008: 55, 56, 58)

Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών πρέπει να βασίζεται σε δύο αρχές:

Η πρώτη αναφέρεται στην επιμόρφωση ως αναπόσπαστο κομμάτι για την επαγγελματική εξέλιξη του εκάστοτε εκπαιδευτικού. Μέσα από έρευνες, που έχουν γίνει από το 1970 ακόμα, θεωρείται, πως ένας δάσκαλος μαθαίνει το επάγγελμα του και τον τρόπο, που πρέπει να δουλεύει, από την αρχή της επαγγελματικής του σταδιοδρομίας μέχρι και το τέλος της. Σε όλο το ενδιάμεσο χρονικό διάστημα αποκτά εμπειρίες και γνώση. Η επιμόρφωση είναι αναγκαία για αυτό τον σκοπό.

Το επάγγελμα του δασκάλου, συνεπάγεται μια δια βίου εκπαίδευση, τυπική ή άτυπη, ως προς τον τρόπο, που πρέπει ένας δάσκαλος να συμπεριφέρεται και να αντιμετωπίζει το επάγγελμα του, τους μαθητές του, τους γονείς, αλλά ταυτόχρονα να ενισχύει και τις επιστημονικές του γνώσεις. Άρα με τον όρο «επιμόρφωση», εννοούμε κάθε οποιασδήποτε μορφής δραστηριότητα, στην οποία συμμετέχουν, αφού ξεκινήσουν να ασκούν το επάγγελμα του εκπαιδευτικού. Η δραστηριότητα αυτή, μπορεί να έχει συγκεκριμένη οργάνωση και δομή, όπως είναι για παράδειγμα η μια επιστημονική ημερίδα, ένα σεμινάριο εκτός του ωρολογίου προγράμματος, ή μπορεί να πρόκειται για μια άτυπη μορφή εκπαίδευσης, όπως τέτοιο παράδειγμα θα ήταν η μάθηση στα πλαίσια μιας ομάδας.

Η δεύτερη αρχή, στην οποία βασίζεται η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών είναι η εξειδίκευση των στόχων και του περιεχομένου της ίδιας της επιμόρφωσης, ανάλογα στις εκάστοτε ανάγκες, που υπάρχουν. Πιο συγκεκριμένα, στην σύγχρονη εποχή το στερείται σημαντικών καινοτομιών και αντιμετωπίζει τον κίνδυνο της στατικότητας. Επομένως ο στόχος της επιμόρφωσης είναι η κάλυψη τυχόν ελλείψεων, όπως για παράδειγμα με την μελέτη καινούριων εγχειριδίων, τα οποία θα βοηθούσαν τους

εκπαιδευτικούς στο έργο τους. σε δεύτερο στάδιο, επιδιώκεται η ενθάρρυνση και υποστήριξη των δασκάλων, να εμπεδώσουν οι ίδιοι την έννοια της καινοτομίας και την ανάγκη εισαγωγή της στο σχολικό περιβάλλον.

Αυτό είναι και το πολύ βασικό στάδιο της επιμόρφωσης, αφού το αποτέλεσμα της παιδαγωγικής διαδικασίας είναι εξαρτημένο από τον δάσκαλο και σε καμία περίπτωση, ο εκπαιδευτικός δεν θα είναι σε θέση να υλοποιήσει ένα πρόγραμμα, ενώ πρώτα ο ίδιος δεν πειστεί για την χρησιμότητα αυτού και δεν εμπλουτιστεί με γνώσεις για αυτό. Σε περίπτωση που εκπληρωθεί με επιτυχία αυτό το στάδιο, τότε ο ρόλος της επιμόρφωσης είναι η εμφύτευση καινοτόμων ιδεών και δεξιοτήτων στο εκπαιδευτικό προσωπικό, με σκοπό να παράγουν οι ίδιοι την καινοτομία και να την καταστήσουν τρόπο ζωής και σκέψης, τόσο στον εαυτό τους αλλά και στα παιδιά.

Για να γίνουν όλα αυτά χρειάζεται η σύνδεση θεωρίας και πράξης, η πριμοδότηση της συνεργατικής μάθησης και η ενεργή συμμετοχή των εκπαιδευτικών στην διαδικασία της επιμόρφωσης, ώστε να αξιοποιηθεί και η δική τους εμπειρία (Παπαναούμ, 2008: 55, 56, 58).

3.3 Γονεϊκή εμπλοκή

Οι οικογενειακοί παράγοντες είναι πάρα πολύ σημαντικοί στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του παιδιού και έχουν άμεσο αντίκτυπο στην ανάπτυξη του από όλες τις απόψεις.

Οι γονείς του παιδιού και το οικογενειακό περιβάλλον γενικότερα επηρεάζουν, όπως είναι λογικό και την επίδοση του παιδιού στο σχολείο, αφού η μάθηση μπορεί να επέλθει και από τα ερεθίσματα, που μπορεί να δέχεται ένα παιδί, εκτός σχολικού περιβάλλοντος. Κάποια παιδιά έχουν αυτή την ευκαιρία ενώ άλλες οικογένειες δεν μπορούν να προσφέρουν αυτήν την δυνατότητα στα παιδιά για τους δικούς τους λόγους η καθεμιά. Ένας από αυτούς τους λόγους είναι το εισόδημα της οικογένειας, το οποίο πολλές φορές δρα ως ενισχυτικός παράγοντας για την βελτίωση της ακαδημαϊκής επίδοσης του παιδιού, με τα επί πληρωμή μαθήματα εκτός σχολικού περιβάλλοντος.

Άλλος παράγοντας είναι το γνωστικό επίπεδο των γονέων, οι οποίοι εάν έχουν τις απαραίτητες γνώσεις, είναι σε θέση να βοηθήσουν τα παιδιά τους, ενώ αν δεν τις διαθέτουν, μπορεί να μην δύνανται να τους παράσχουν την απαραίτητη βοήθεια.

Συνειδητοποιούμε, λοιπόν, πως σε μια σχολική τάξη, συνυπάρχει ένας αριθμός παιδιών, τα οποία προέρχονται από διαφορετικές, με διαφορετικά ερεθίσματα το καθένα και ενώ φαινομενικά οι ευκαιρίες για μάθηση είναι ίδιες, τελικά αυτό μπορεί να μην συμβαίνει και στην πραγματικότητα. Αυτές τις ανισότητες έρχεται να τις ξεδιαλύνει το σχολείο, ενώ το Ολοήμερο σχολείο μπορεί να βοηθήσει δραστικά σε αυτό.

Οι γονείς όμως δεν εμπλέκονται μόνο με αυτόν τον τρόπο στην μόρφωση του παιδιού. Υπάρχει καθημερινή αλληλεπίδραση μεταξύ γονέων και δασκάλων, ενώ η εκπαιδευτική διαδικασία τελείται με μοναδικό σκοπό το καλό του παιδιού. Για την ομαλή λειτουργία της εκπαίδευσης και την επίτευξη των στόχων, που θέτει το σχολείο, είναι η «κοινωνική αποδοχή». Στον όρο αυτό περιλαμβάνονται οι διαφορετικές ιδέες και απόψεις μέχρι και τα αντικρουόμενα συμφέροντα.

Ο όρος για την αποδοχή ή και την απόρριψη σχετικά με το εκπαιδευτικό σύστημα, γίνεται αντιληπτό με διαφορετικό τρόπο από τόσο από τους γονείς, αλλά και από τους εκπροσώπους της εκπαίδευσης, και τους υπευθύνους για την οργάνωση της παιδαγωγικής διαδικασίας (Ζωγόπουλος, 2012: 54-55).

Προκειμένου να επιτύχει το εκπαιδευτικό σύστημα είναι απαραίτητη η καθιέρωση της ιδέας της κοινωνικής αποδοχής, αλλά είναι ιδιαίτερα δύσκολο, να γίνει η αξιόπιστη διερεύνηση της, αφού η αναφορά της γίνεται σε δρώμενα, σχετικά των στόχων, που θέτουν τα εκπαιδευτικά συστήματα.

Κάποιοι από τους δασκάλους θεωρούν, ότι πολλές φορές οι γονείς μπορεί να γίνουν φορτικοί, κάνοντας ερωτήσεις, που δεν έχουν κανένα νόημα, επιθυμούν χωρίς λόγο να εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία με την ιδέα του ειδήμονα και εμποδίζουν με τον τρόπο τους τον κάθε εκπαιδευτικό να επιτελέσει το έργο του, με παράπονα και δείχνοντας την παντελή έλλειψη εμπιστοσύνης προς το πρόσωπο του.

Επίσης δεν είναι λίγοι εκείνοι, που ισχυρίζονται πως, υπάρχουν γονείς, οι οποίοι δεν δείχνουν κανένα είδος ενδιαφέροντος για τα εκπαιδευτικά δρώμενα, δεν συνεργάζονται με το σχολείο και αφήνουν σημαντικά θέματα, που χρήζουν άμεσης συζήτησης, χωρίς να μιλήσουν με τον αρμόδιο δάσκαλο.

Βέβαια στην αντίπερα όχθη, έχουμε τους γονείς, οι οποίοι μερικές φορές δείχνουν να μην έχουν την απαραίτητη διάθεση, για να συνεργαστούν ούτε με τους

εκπαιδευτικούς, ούτε με το σχολείο γενικά. Μάλιστα το γεγονός αυτό, το συναντάμε και στην επόμενη βαθμίδα, την δευτεροβάθμια.

Αν θέλουμε να αντιμετωπιστεί αυτή η κατάσταση, πρέπει να διερευνήσουμε τα εμπόδια, τα οποία συνιστούν δύσκολη την επικοινωνία μεταξύ των δυο πλευρών και δεν επιτρέπουν την συνεργασία μεταξύ τους. Βαρύνουσας σημασίας είναι να κατανοήσουμε τις ανάγκες της κάθε μεριάς και ο ρόλος, που παίζει η καθεμία στην διαπαιδαγώγηση του παιδιού, αφού άλλωστε το φλέγον ζήτημα είναι η αποτελεσματικότερη δυνατή μετάδοση γνώσεων στο παιδί και η ανάπτυξη του ως άτομο της κοινωνίας.

Χωρίς την συνεργασία των δύο πλευρών δεν είναι εφικτό αυτό το αποτέλεσμα. Ειδικά για το Ολοήμερο σχολείο η υλοποίηση του προγράμματος του απαιτεί την συνεχή επικοινωνία και ενημέρωση των γονέων με σκοπό πάντα το καλό για το παιδί και την πρόοδο του. Άλλωστε το Ολοήμερο σχολείο από την φύση του είναι βοηθητικό προς τους γονείς με επιβαρυνμένη φόρτο εργασίας (Ζωγόπουλος, 2012: 55-56).

3.4 Κοινωνικοί φορείς

Ο θεσμός του Ολοήμερου Σχολείου δεν αποτελεί σε καμιά περίπτωση ένα συνονθύλευμα επιπλέον διδακτικών ωρών, αλλά συνιστά έναν ισχυρό καταλύτη στην προσπάθεια μετασχηματισμού των παιδιών σε ώριμους πολίτες. Συμβολίζει την ριζική αναμόρφωση και αναδόμηση, από την οποία πρέπει να χαρακτηρίζεται πλέον το σύγχρονο σχολείο δημιουργώντας τις απαραίτητες παιδαγωγικές συνθήκες, μέσα από τις οποίες τα ίδια τα παιδιά θα παράγουν από μόνα τους την γνώση και θα πραγματοποιούν δραστηριότητες, οι οποίες θα τους γεμίζουν με ενδιαφέρον και θα τους οξύνουν την σκέψη.

Ο βασικός σκοπός του σχολείου, είναι να μπορέσει να ετοιμάσει τα παιδιά, προκειμένου το καθένα ξεχωριστά, να είναι σε θέση να ανταπεξέλθει στα νέα δεδομένα, που θέτει η σύγχρονη κοινωνία της τεχνολογίας και της πληθώρας γνώσεων και πληροφοριών. Στόχος, δηλαδή, του σχολείου είναι να καταστήσει το παιδί να μεταβεί από το εγωιστικό στάδιο, όπου σκέφτεται μόνο με βάση τον εαυτό του, στο στάδιο της συλλογικότητας και συνεργασίας, όπου θα αποδεχτεί τους συμμαθητές του. Έτσι μέσω του σχολείου, θα αναπτύσσεται η γνωστική επιμόρφωση

του παιδιού, ενώ παράλληλα το παιδί θα καλλιεργείται και κοινωνικά, αλλά και συναισθηματικά.

Το Ολοήμερο σχολείο, είναι ο παράγοντας μέσω του οποίου επιδιώκεται η αλλαγή του σχολείου, προκειμένου να βρίσκεται σε συνάρτηση, με την κοινωνία, χρησιμοποιώντας καινούριες μεθόδους διδασκαλίας, έτσι ώστε τα παιδιά να αποτελέσουν ενεργά μέλη της κοινωνίας.

Η σχέση μεταξύ σχολείου και κοινωνίας είναι αμφίδρομη και ότι γίνεται στον έναν παράγοντα επηρεάζει και τον άλλον. Το ολοήμερο σχολείο καλείται να βοηθήσει με την λειτουργία του γονείς με πολλαπλές εργασιακές υποχρεώσεις, να βοηθήσει αν όχι στην εξάλειψη κοινωνικών ανισοτήτων, τουλάχιστον μπορεί να βοηθήσει, ώστε αυτές να μην γίνονται αντιληπτές και να γεφυρώσει το χάσμα μεταξύ των άνισων πλευρών.

Τέλος το Ολοήμερο σχολείο πρέπει να βοηθήσει, ώστε και οι ίδιοι οι μαθητές να συνειδητοποιήσουν την σύνδεση σχολείου και κοινωνίας, αφού το σχολείο, άλλωστε λειτουργεί σαν μια μικρή κοινότητα με τους ανάλογους κανόνες και τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις, που την ορίζουν (Κωνσταντίνου, 2007: 31-32).

Σε κάθε περίπτωση, όμως, σχετικά με το θεσμό του Ολοήμερου σχολείου, ο οποίος αποτελεί ένα φιλόδοξο επιχείρημα από την πλευρά της πολιτείας, χρειάζονται πάντα πειραματισμοί και προσπάθειες, ώστε να επιτυγχάνεται πάντα ένα καλύτερο αποτέλεσμα. Οι παρεμβάσεις αυτές θα βασίζονται σε αναλυτικές μελέτες, ώστε η θεωρία να συνοδεύει την πράξη και η εκπαιδευτική διαδικασία να μην στερέψει από σύγχρονες μεθόδους εκπαίδευσης. Μιλάμε, δηλαδή, για έναν επιστημονικό διάλογο ανάμεσα σε κοινωνικούς φορείς, επιστήμονες και εκπαιδευτικούς, που μαζί με την εμπειρική εφαρμογή κάθε φορά, θα επιδιώκει να φτάσει ένα βήμα πιο κοντά στους στόχους του σύγχρονου σχολείου (Μούσιου-Μυλωνά, 2010).

ΕΝΟΤΗΤΑ Β' ΚΥΠΡΟΣ

1. ΟΛΟΗΜΕΡΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΥΠΡΟΥ

1.1 Σκοπός-Στόχοι

Τα τελευταία χρόνια η κυπριακή δημοκρατία δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στην ανανέωση και αναβάθμιση του εκπαιδευτικού της συστήματος. Ιδιαίτερα μετά την αναγωγή της σε επίσημο μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καταβάλλει, διαρκώς, προσπάθεια για συνεχή βελτίωση και αναβάθμιση της Δημοτικής Εκπαίδευσης με στόχο οι μαθητές να αποκτήσουν από πολύ νωρίς επίγνωση της ταυτότητάς τους ως ευρωπαίων πολιτών.

Ταυτόχρονα, συμβαδίζοντας με τις πολυπολιτισμικές τάσεις που αναπτύσσονται στον σύγχρονο κόσμο με την παγκοσμιοποίηση, «βοηθά τα παιδιά να αποκτήσουν διαπολιτισμική συνείδηση, καλλιεργώντας τους στάσεις αποδοχής και σεβασμού της διαφορετικότητας των μελών των άλλων εθνικών ομάδων»⁴.

Παράλληλα, η Διεύθυνση Δημοτικής Εκπαίδευσης στοχεύει στον εκσυγχρονισμό των διδακτικών μεθόδων και προγραμμάτων, στην ανέγερση νέων σχολικών μονάδων και, γενικότερα, στην κατάκτηση των προϋποθέσεων που απαιτούνται για ποιοτική βελτίωση της εκπαίδευσης.

Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης εκπαιδευτικής πολιτικής εντάσσεται και η λειτουργία του θεσμού των Ολοήμερων Δημοτικών Σχολείων που μεταξύ άλλων στοχεύει στα εξής⁵:

- Βοηθά στην ολόπλευρη καλλιέργεια και ανάπτυξη του παιδιού.
- Δίνει την ευκαιρία στα παιδιά να τύχουν καθοδήγησης από δασκάλους και άλλο εξειδικευμένο προσωπικό για περισσότερο χρόνο, με όλα τα ευμενή επακόλουθα.
- Εμπλουτίζεται το αναλυτικό πρόγραμμα με θέματα που ικανοποιούν ειδικά ενδιαφέροντα των παιδιών, αλλά και με δραστηριότητες που προάγουν την κοινωνικοποίησή τους, τη δημιουργικότητα, τη φιλαναγνωσία, την ερευνητική διάθεση, την αισθητική καλλιέργεια, τις πρακτικές ικανότητες, κ.ά.

⁴ <http://www.moec.gov.cy/dde/>

⁵ http://www.moec.gov.cy/dde/programs/proairetiko_oloimero/enimerotika/enimerotiko-pos-poee-2015-16.pdf

- Παρέχεται χρόνος στους μαθητές για προετοιμασία των μαθημάτων και ευκαιρίες αντιμετώπισης μαθησιακών και άλλων δυσκολιών τους.
- Προετοιμάζονται και οργανώνονται καλύτερα αθλητικές, καλλιτεχνικές και άλλες δραστηριότητες, που εμπλουτίζουν τη σχολική ζωή, χωρίς να επηρεάζονται δυσμενώς οι άλλοι τομείς της σχολικής εργασίας.
- Απαμβλύνεται η ανισότητα ευκαιριών που υπάρχει ανάμεσα σε παιδιά εύπορων και φτωχών οικογενειών, λόγω του φαινομένου των απογευματινών φροντιστηριακών μαθημάτων και άλλων δραστηριοτήτων.
- Περιορίζονται τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εργαζόμενες έξω από το σπίτι μητέρες, αναφορικά με την επίβλεψη των παιδιών τους.
- Δίνει την ευκαιρία στα παιδιά με «ειδικές ανάγκες» (που έχουν εισαχθεί στα κανονικά σχολεία) να βλέπουν, να μιμούνται τη συμπεριφορά των άλλων παιδιών στο παιχνίδι, στο φαγητό, στη δημιουργική εργασία και έτσι συνεργάζονται, συνυπάρχουν και μαθαίνουν αβίαστα.
- Προλαμβάνεται και περιορίζεται η παιδική παραβατικότητα. Τα παιδιά απασχολούνται επωφελώς και δεν έχουν χρόνο να αναπτύξουν αντικοινωνική συμπεριφορά ή δράση.
- Καταπολεμείται η τηλεθέαση και άλλες κακές συνήθειες.
- Αξιοποιούνται τα σχολικά κτίρια και οι σχολικές εγκαταστάσεις όσο γίνεται περισσότερο χρόνο, πέρα από τη χρήση τους για τα κανονικά μαθήματα των παιδιών.

Βασικός στόχος της παιδείας μέσω της συνεχούς βελτίωσης του θεσμού του Ενιαίου Ολοήμερου Σχολείου είναι η δημιουργία ενός σχολείου που θα καλλιεργεί την ολόπλευρη μόρφωση δίνοντας στους μαθητές της κυπριακής κοινωνίας τη δυνατότητα κοινωνικής και ατομικής προόδου.

1.2 Ιστορική Αναδρομή

Η Κύπρος -όπως και η Ελλάδα- ήταν από τις τελευταίες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που θεσμοθέτησαν το Ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο.

Σύμφωνα με το Υ.Π.Π.Κ, ιστορικά ο προβληματισμός για την ίδρυση και λειτουργία Ολοήμερου Σχολείου άρχισε συστηματικά από το 1995 όταν συστάθηκε Επιτροπή, από εκπροσώπους του Υπουργείου, του Γραφείου Προγραμματισμού, της Συνομοσπονδίας Ομοσπονδιών Συνδέσμων Γονέων και της Παγκύπριας Οργάνωσης Ελλήνων Δασκάλων, η οποία μελέτησε το θεσμό και ανέλυσε τους λόγους χρησιμότητας του θεσμού, το σχήμα και περιεχόμενο του, τις προϋποθέσεις για την επιτυχή εφαρμογή του και το οικονομικό κόστος. Τον Οκτώβριο του 1998 το Υ.Π.Π., υπέβαλε προς το Υπουργικό Συμβούλιο ολοκληρωμένο Στρατηγικό Σχέδιο, ενώ τον Ιούνιο του 1999 διεξήχθη έρευνα που αποσκοπούσε στη διερεύνηση των απόψεων των γονιών, των εκπαιδευτικών και των μαθητών με στόχο την τεκμηριωμένη εφαρμογή του θεσμού. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας οι απόψεις των γονιών και εκπαιδευτικών ήταν κοινές ως προς την αξία του θεσμού για βοήθεια στους εργαζόμενους γονείς, αλλά και στην καλλιέργεια δεξιοτήτων στα παιδιά⁶.

Η σχολική χρονιά 1999-2000 ήταν η χρονιά της πειραματικής εφαρμογής του Προαιρετικού Ολοήμερου Σχολείου σε 9 Δημοτικά Σχολεία παγκύπρια, 4 αστικά και 5 υπαίθρου, από τα οποία δύο λειτούργησαν με απογευματινό πρόγραμμα μέχρι τις 4:00μ.μ., δύο σχολεία με απογευματινό πρόγραμμα μέχρι τις 2:45μ.μ., ενώ στα υπόλοιπα πέντε έγινε επέκταση του χρόνου παραμονής των παιδιών των μικρότερων τάξεων (Α'-Γ') μέχρι τις 1:05μ.μ.

Η δοκιμαστική εφαρμογή του θεσμού του Προαιρετικού Ολοήμερου Σχολείου αξιολογήθηκε από ειδική Επιτροπή Αξιολόγησης και η πρώτη φάση της ολοκληρώθηκε το Μάιο του 2000 με την παράδοση σχετικής έκθεσης στον Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού. Με βάση την έκθεση της Επιτροπής Αξιολόγησης, ο θεσμός του ολοήμερου κρίθηκε τόσο κοινωνικά, όσο και εκπαιδευτικά επιτυχής και επωφελής με αποτέλεσμα την επέκταση του θεσμού. Κατά τη σχολική χρονιά 2000-2001 ο θεσμός του ολοήμερου εφαρμόστηκε μέχρι τις 4:00μ.μ., σε 25 σχολεία παγκύπρια και τη σχολική χρονιά 2003-2004 η επέκταση κάλυψε 110 σχολεία, μερικά από τα οποία κάλυψαν για πρώτη φορά και τις μικρότερες τάξεις Α'-Γ'.

⁶ http://www.moec.gov.cy/dde/programs/proairetiko_oloimero/enimerotika/enimerotiko-pos-poee-2015-16.pdf

Σήμερα, λειτουργούν 128 Προαιρετικά Ολοήμερα Δημοτικά Σχολεία, 7 Προαιρετικά Ολοήμερα Ειδικά Σχολεία και 49 Προαιρετικά Ολοήμερα Δημόσια Νηπιαγωγεία.⁷

1.3 ΜΟΝΤΕΛΑ ΟΛΟΗΜΕΡΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, τα Ολοήμερα Σχολεία μπορούν να ταξινομηθούν ανάλογα με δύο βασικά στοιχεία:

- α) Τον χρόνο παραμονής στο σχολείο
- β) Την υποχρεωτικότητα ή μη του προσφερόμενου προγράμματος.

Στην Κυπριακή εκπαίδευση κυριαρχούν 2 τύποι Ολοήμερων Σχολείων:

- τα «κλειστά» ή «υποχρεωτικά» ή «Ενιαία» Ολοήμερα Σχολεία:

Εντάσσονται τα σχολεία εκείνα που λειτουργούν ως αργά το απόγευμα με πρόγραμμα δεσμευτικό για όλους τους μαθητές.

Κύρια χαρακτηριστικά του Ενιαίου Ολοήμερου Σχολείου είναι⁸:

- ⇒ Η υποχρεωτική συμμετοχή όλων των παιδιών των επιλεγμένων σχολείων στον θεσμό.
- ⇒ Ο εκσυγχρονισμός και η εισαγωγή του μαθήματος των Αγγλικών από την Α' τάξη.
- ⇒ Η εισαγωγή, για πρώτη φορά, του μαθήματος των Ηλεκτρονικών Υπολογιστών σε όλες τις τάξεις.
- ⇒ Η εισαγωγή νέων μαθημάτων και δραστηριοτήτων σε διάφορους τομείς όπως η Αγωγή Υγείας, η Συναισθηματική Αγωγή, η Αγωγή του Καταναλωτή, η Κυκλοφοριακή Αγωγή, η Περιβαλλοντική Αγωγή και η Διαπολιτισμική Αγωγή.
- ⇒ Η εισαγωγή Θεμάτων Ενδιαφέροντος όπως Αθλοπαιδιές, Ταεκβοντό (ολυμπιακά αθλήματα), Χοροί, Θέατρο, Μουσική και Καλές Τέχνες.
- ⇒ Η εισαγωγή για πρώτη φορά του μαθήματος "Λογοτεχνία/Θεατρική Αγωγή" στις Α', Β' και Γ' τάξεις.

⁷ http://www.moec.gov.cy/dde/programs/proairetiko_oloimero/enimerotika/enimerotiko-pos-poee-2015-16.pdf

⁸ http://www.moec.gov.cy/dde/programs/eniaio_oloimero/index.html

- ⇒ Η παροχή γεύματος σε κατάλληλα διαμορφωμένο χώρο που λειτουργεί ως τραπέζαρία.
- ⇒ Η διδασκαλία θεμάτων ενδιαφέροντος με αγορά υπηρεσιών από εξειδικευμένο προσωπικό.
- ⇒ Η βελτίωση της υλικοτεχνικής υποδομής σε κάθε σχολείο.
- ⇒ Οι επιχορηγήσεις για αγορά πρόσθετου διδακτικού υλικού, κάλυψη λειτουργικών εξόδων και σίτιση άπορων μαθητών.

- Τα «προαιρετικά» ή «ανοιχτά» Ολοήμερα Σχολεία:

Εντάσσονται τα σχολεία που λειτουργούν κανονικά ως το μεσημέρι και στα χρονικά αυτά πλαίσια εξαντλούν τα υποχρεωτικά μαθήματα. Στη συνέχεια ακολουθεί ένα πρόσθετο πρόγραμμα που διαρκεί κατά κανόνα έως τις 16.00. Η συμμετοχή των μαθητών στο θεσμό του ολοήμερου σχολείου είναι προαιρετική. Η φοίτηση, όμως, όσων παιδιών αποφασίσουν να συμμετέχουν στο θεσμό είναι υποχρεωτική μέχρι τις 15:05⁹.

⁹ http://www.moec.gov.cy/dde/programs/proairetika_oloimero/enimerotika/enimerotiko-pos-poee-2015-16.pdf

2. ΣΧΗΜΑ- ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ «ΟΛΟΗΜΕΡΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ»

2.1 Το αναλυτικό πρόγραμμα του ολοήμερου σχολείου

Κατ' αρχήν το πρωινό αναλυτικό πρόγραμμα των σχολείων που εφαρμόζουν τον θεσμό του Προαιρετικού Ολοήμερου Δημοτικού Σχολείου, παραμένει αναλλοίωτο και λειτουργεί με βάση τους ισχύοντες κανονισμούς λειτουργίας των δημοτικών σχολείων στην Κύπρο. Οι διαφοροποιήσεις γίνονται στο απογευματινό πρόγραμμα, στο οποίο γίνεται εμπλουτισμός με προσθήκη νέων γνωστικών αντικειμένων και ανανέωση των μεθόδων διδασκαλίας.

Σύμφωνα με την εγκύκλιο του Υ.Π.Π.Κ (Αρ.Φακ.7.11.15/9, 2007:2) για την λειτουργία των Προαιρετικών Ολοήμερων Δημοτικών Σχολείων, *το απογευματινό πρόγραμμα περιλαμβάνει διάφορες δραστηριότητες, όπως είναι η διεκπεραίωση της κατ' οίκον εργασίας με την καθοδήγηση των δασκάλων, η ατομική βοήθεια και ενισχυτική διδασκαλία σε παιδιά με σοβαρά μαθησιακά προβλήματα, η ενασχόληση των παιδιών σε δημιουργικές εργασίες σε θέματα ενδιαφερόντων και η συμμετοχή τους σε παιδαγωγικές, καλλιτεχνικές και αθλητικές δραστηριότητες. Τα θέματα ενδιαφέροντος επιλέγονται, ανάλογα με τις ανάγκες και τις προτιμήσεις των παιδιών, από τη Διεύθυνση του σχολείου σε συνεργασία με το Σύνδεσμο Γονέων και τον Επιθεωρητή Επαρχίας.*

Τον τελικό κατάλογο των ομάδων ενδιαφερόντων που θα λειτουργήσουν σε κάθε σχολείο εγκρίνει και επικυρώνει ο Πρώτος Λειτουργός Εκπαίδευσης της κάθε επαρχίας. Το αναλυτικό πρόγραμμα περιλαμβάνει υποχρεωτικά και προαιρετικά μαθήματα. Τα προαιρετικά μαθήματα που θα διδαχθούν επιλέγονται από τους μαθητές κατά την εγγραφή τους.

Ορισμένα από τα προαιρετικά θέματα μπορεί να προσφέρονται σε σταθερή - μόνιμη - υποχρεωτική βάση και τα υπόλοιπα σε προαιρετική - εναλλάξιμη βάση:

ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

- 1) Κατ' οίκον εργασία
- 2) Αγγλικά

ΠΡΟΑΙΡΕΤΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

- 1) Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές
- 2) Αθλοπαιδιές (συγκεκριμένα αθλήματα) – Χοροί

3) Μουσική (συγκεκριμένα μουσικά όργανα)

4) Τέχνη (εικαστικές τέχνες, φωτογραφία κτλ.)

5) Σχεδιασμός και Τεχνολογία

6) Άλλο θέμα (επιλογή μαθητών - εκπαιδευτικών) (Εγκύκλιος Υ.Π.Π.Κ Αρ.Φακ.7.11.15/9, 2007:2)

Η πρώτη βασική διάσταση που έλαβε υπόψη το Υ.Π.Π.Κ κατά την σύνταξη των αναλυτικών προγραμμάτων του Προαιρετικού Ολοήμερου Δημοτικού Σχολείου είναι ο εμπλουτισμός του προγράμματος με νέα γνωστικά αντικείμενα: i. που είναι πλέον αναγκαία για τους μαθητές στις νέες κοινωνικές συνθήκες. Και ii. που οι μαθητές διδάσκονται στην ελεύθερη αγορά επί πληρωμή, iii. που οι γονείς και οι τοπικοί φορείς επιθυμούν να διδαχθούν τα παιδιά για λόγους που συνδέονται με τις τοπικές ιδιαιτερότητες ή συνθήκες.

Το Προαιρετικό Ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο δίνει την δυνατότητα ελεύθερης επιλογής και καλλιέργειας αντικειμένων που ενδιαφέρουν - απασχολούν ιδιαίτερα τους μαθητές κάθε συγκεκριμένου σχολείου. Εντάσσονται έτσι στο πρόγραμμα του Ολοήμερου Σχολείου επιλεγμένα γνωστικά αντικείμενα για τα οποία οι μαθητές, γονείς και άλλοι άμεσα εμπλεκόμενοι με την 32 εκπαίδευση τοπικοί φορείς, έχουν εκφράσει ενδιαφέρον ή έχουν κάνει πρόταση να συμπεριληφθούν σε αυτό. Τα αντικείμενα αυτά μπορεί να είναι καθαρά τοπικού αλλά και γενικότερου ενδιαφέροντος για παράδειγμα τοπική ιστορία.

Η δεύτερη βασική διάσταση που λαμβάνεται υπόψη είναι η εφαρμογή νέων εκσυγχρονισμένων μεθόδων διδασκαλίας των αντικειμένων μέσα από τους οποίους η μετάδοση και εμπέδωση της διδακτέας ύλης θα γίνεται με περισσότερο δημιουργικούς, διερευνητικούς και ψυχαγωγικούς τρόπους, παραδείγματος χάρη παιχνίδι, έρευνα βιβλιοθήκης, ομαδικές εργασίες, διερεύνηση θεμάτων στο διαδίκτυο για τα μεγαλύτερα παιδιά.

Εφαρμόζονται εκσυγχρονισμένοι μέθοδοι διδασκαλίας όπως για παράδειγμα η αξιοποίηση της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου, μέσω της οποίας οι ομάδες για την επεξεργασία ενός θέματος μπορούν να συγκροτηθούν από μαθητές διαφόρων επιπέδων, ώστε οι «καλύτεροι» να βοηθούν τους «αδύνατους» και άμεσα εξηγώντας ή βοηθώντας τους να προσεγγίσουν το θέμα ή να βρουν λύσεις και έμμεσα .δίνοντας το παράδειγμα μέσω της δικής τους δουλειάς.

Η τρίτη βασική διάσταση του ολοήμερου αναλυτικού προγράμματος είναι η ολοκλήρωση της μαθησιακής διαδικασίας και της σχολικής προετοιμασίας στα

πλαίσια του σχολικού ωραρίου, είτε στα πλαίσια του κάθε μαθήματος, είτε με την ενισχυτική διδασκαλία των μαθητών που χρήζουν επιπρόσθετης βοήθειας, είτε με την αυτόνομη εργασία - προετοιμασία των μαθητών στα εργαστήρια, τη βιβλιοθήκη ή την τάξη κατά τη διάρκεια προγραμματισμένων ωρών μελέτης.

Η ένταξη αυτή της σχολικής προετοιμασίας στα πλαίσια του Ολοήμερου Σχολείου δεν στοχεύει στο να κάνει το σχολείο «εκτεταμένο φροντιστήριο», αλλά αντίθετα στοχεύει στο να αποκαταστήσει στον κάθε φορ~~δα~~σκάλο, μαθητές, γονείς τον πραγματικό του ρόλο σε σχέση με την εκπαιδευτική διαδικασία. Αυτό θα γίνει, μεταξύ άλλων, με το να ολοκληρώνουν οι μαθητές τις όποιες δραστηριότητες σχετίζονται με τα μαθήματά τους στα πλαίσια του σχολικού ωραρίου με τη συνεργασία και βοήθεια των εκπαιδευτικών, και όχι στο σπίτι με τη βοήθεια των γονέων. Για το λόγο αυτό προβλέπεται, εφ' όσον αυτό καθίσταται αναγκαίο, η προσθήκη συγκεκριμένων ωρών «προετοιμασίας» στο ολοήμερο πρόγραμμα, κατά τις οποίες θα ολοκληρώνεται η εμπέδωση και οι λοιπές εργασίες των μαθητών.

2.2 Ωρολόγιο πρόγραμμα

Το πρωινό ωρολόγιο πρόγραμμα των σχολείων που εφαρμόζουν τον θεσμό του Προαιρετικού Ολοήμερου Δημοτικού Σχολείου, παραμένει αναλλοίωτο και λειτουργεί όπως και το αναλυτικό πρόγραμμα με βάση τους ισχύοντες κανονισμούς λειτουργίας των δημοτικών σχολείων στην Κύπρο. Οι διαφοροποιήσεις γίνονται στο απογευματινό πρόγραμμα.

Σύμφωνα με εγκύκλιο του Υ.Π.Π.Κ (Αρ.Φακ.7.11.15/9, 2007:2), το Προαιρετικό Ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο λειτουργεί με 5(πέντε) πρόσθετες απογευματινές περιόδους για τα παιδιά που συμμετέχουν, τέσσερις ημέρες την εβδομάδα (Δευτέρα, Τρίτη, Πέμπτη, Παρασκευή).

Το ωράριο του σχολείου επεκτείνεται μέχρι τις 16:00. Κάθε περίοδος στο Ολοήμερο Σχολείο διαρκεί 30 λεπτά, εκτός από την σίτιση που διαρκεί 40 λεπτά. Κατά μέρα που λειτουργεί το Προαιρετικό Δημοτικό Ολοήμερο Σχολείο προσφέρονται 40 λεπτά σίτισης και 5(πέντε) πρόσθετες διδακτικές ώρες για κατ' οίκον εργασία ή ενισχυτική διδασκαλία και θέματα ενδιαφέροντος. Προσφέρονται οκτώ(8) περίοδοι την εβδομάδα για την κατ' οίκον εργασία / ενισχυτική διδασκαλία.

Τα θέματα ενδιαφέροντος διδάσκονται οκτώ(8) περιόδους την εβδομάδα. Οι μαθητές επιλέγουν από τα πιο κάτω θέματα αυτά που τους ενδιαφέρουν, για να συμπληρώσουν τις οκτώ (8) περιόδους.

Τα θέματα προσφέρονται ως εξής (Εγκύκλιος Υ.Π.Π.Κ Αρ.Φακ.7.11.15/9, 2007:2):

1. Αγγλικά ή άλλη γλώσσα: 2 ή 3 περίοδοι
2. Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές: 2 περίοδοι
3. Αθλοπαιδιές (συγκεκριμένα αθλήματα) – Χοροί: 1 ή 2 περίοδοι
4. Μουσική (συγκεκριμένα μουσικά όργανα): 1 ή 2 περίοδοι
5. Τέχνη (εικαστικές τέχνες, φωτογραφία κτλ.): 1 ή 2 περίοδοι
6. Θέατρο: 1 ή 2 περίοδοι
7. Σχεδιασμός και Τεχνολογία: 1 ή 2 περίοδοι.

Την τελική ευθύνη για τον καταρτισμό του απογευματινού ωρολογίου προγράμματος την έχει η Διεύθυνση του σχολείου (ο διευθυντής του πρωινού σχολείου σε συνεργασία με τον υπεύθυνο του απογευματινού σχολείου). Είναι απαραίτητος ο συντονισμός του πρωινού και απογευματινού σχολείου.

2.3 Οργάνωση τμημάτων

Η συγκρότηση των τμημάτων και των ομάδων εξαρτάται από τα ενδιαφέροντα των μαθητών και την αξιοποίηση του διδακτικού προσωπικού. Ο αριθμός παιδιών κατά τμήμα είναι μικρότερος από τον αριθμό παιδιών των τμημάτων του πρωινού σχολείου. Ο αριθμός των παιδιών κατά τμήμα κυμαίνεται από 8 - 25 παιδιά, ανάλογα με το θέμα και τις ιδιαιτερότητες της σχολικής μονάδας.

Ο αριθμός των μαθητών κατά τμήμα μπορεί να είναι 15 μαθητές όταν προέρχονται από τρεις τάξεις, 20 μαθητές όταν προέρχονται από δύο τάξεις και 25 μαθητές όταν προέρχονται από μία τάξη. Στα θέματα ενδιαφέροντος, Αγγλικά και Ηλεκτρονικούς Υπολογιστές, μπορούν να δημιουργηθούν

τμήματα: στα μικρά σχολεία των 8 - 16 ατόμων και στα μεγάλα σχολεία των 10 - 16 ατόμων, ανάλογα με τις προτιμήσεις και το επίπεδο των μαθητών (για παράδειγμα στην περίπτωση των Αγγλικών).

Η συγκρότηση των τμημάτων και των ομάδων εξαρτάται από τα ενδιαφέροντα των μαθητών και την αξιοποίηση του διδακτικού προσωπικού. Σε ορισμένες περιπτώσεις τα τμήματα παραμένουν σταθερά και σε άλλες αυξομειώνονται, ύστερα από σχετική εισήγηση του διευθυντή του σχολείου ή του υπεύθυνου του Ολοήμερου προγράμματος και έγκριση από τον οικείο Πρώτο Λειτουργό Εκπαίδευσης. (Εγκύκλιος Υ.Π.Π.Κ., Αρ.Φακ.7.11.15/9, 2007: 2-3).

2.4 Μεθοδολογία της διδασκαλίας

Έχει τονιστεί από το Υ.Π.Π.Κ ότι στο Ολοήμερο Σχολείο πρέπει να εφαρμόζονται ανανεωμένοι μέθοδοι / προσεγγίσεις διδασκαλίας, με κέντρο το παιδί. Στην εγκύκλιο της Διεύθυνσης της Δημοτικής Εκπαίδευσης περί λειτουργίας του Προαιρετικού Ολοήμερου Δημοτικού Σχολείου 2007 - 2008 (Αρ.Φακ.7.11.15/9, 2007:5) αναφέρεται ότι το μοντέλο της δασκαλοκεντρικής και μετωπικής διδασκαλίας πρέπει να περιοριστεί στο ελάχιστο και να χρησιμοποιείται μόνο εκεί όπου κρίνεται αναγκαίο και σκόπιμο. Θα πρέπει να επιδιωχθεί η ομαδική διδασκαλία. Η ύψιστη αυτή προτεραιότητα επιβάλλεται από πολλές πλευρές.

Κατ' αρχήν είναι ανάγκη οι σημερινοί μαθητές, στα πλαίσια της σχολικής ομάδας, να ενστερνισθούν και να εφαρμόζουν δημιουργικά στην πράξη τους κανόνες της συνεργασίας, χωρίς να διασαλεύεται η ομαλή λειτουργία του συνόλου. Μόνον με τον τρόπο αυτό θα μάθουν να συνεργάζονται ως αυριανοί πολίτες, χωρίς να διασαλεύεται το κοινωνικό σύνολο. Η ίδια μάλιστα η συνεργασία οφείλει να αποτελέσει ειδικό στόχο του σχολείου, αφού πρόκειται για σοβαρή απαίτηση της σύγχρονης κοινωνίας.

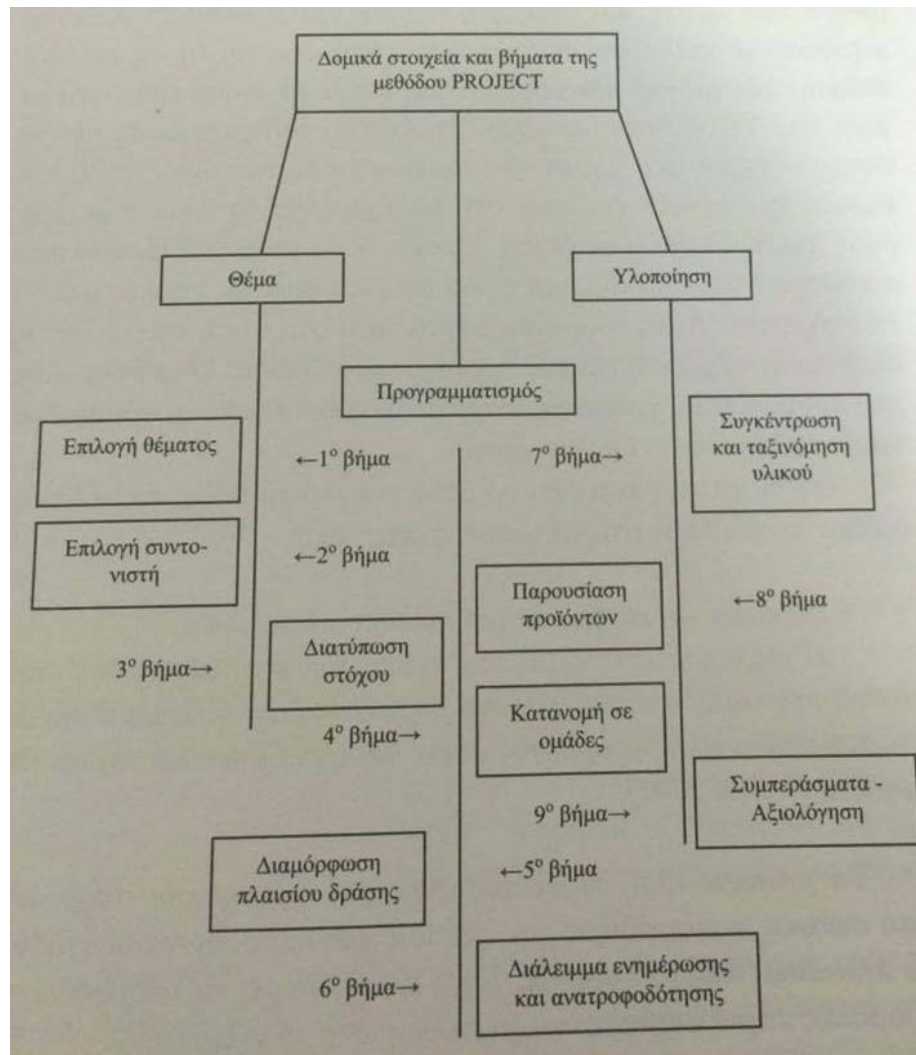
Πέραν όλων αυτών των κοινωνικών αναγκών είναι σήμερα πλέον γνωστό ότι η μάθηση που παράγεται μέσα από τη διαδικασία της ομαδικής διδασκαλίας είναι 36 περισσότερο ασφαλής και εμπεδώνεται καλύτερα. Η μετάβαση λοιπόν από τις δασκαλοκεντρικές στις ομαδοσυνεργατικές μεθόδους διδασκαλίας αποτελεί θεμελιώδη απαίτηση του σύγχρονου σχολείου, πολύ περισσότερο δε του Ολοήμερου,

που λόγω της φύσεώς του παρέχει πολλές ευκαιρίες για την καλλιέργεια των μεθόδων αυτών.

Η μέθοδος Project, που στηρίζεται στην ενεργό δράση των παιδιών είναι επίσης μια άλλη μέθοδος διδασκαλίας που προτείνεται κυρίως στα Ολοήμερα Σχολεία από το Υ.Π.Π.Κ. Στα πλαίσια της μεθόδου αυτής μπορούν επίσης να ενοποιηθούν κάποια από τα μαθήματα και να αποτελέσουν ευρύτερες γνωστικές περιοχές, ώστε να προσφέρονται σε μια ανανεωμένη μορφή της παλιάς «ενιαίας διδασκαλίας».

Σύμφωνα με την Ταρατόρη-Τσαλκατίδου (2013:34), τα δομικά στοιχεία της μεθόδου Project είναι τα εξής:

- Το θέμα: απο ελεί την αρχή της ενασχόλησης με το project και περιλαμβάνει τρία βήματα, την επιλογή του θέματος, την επιλογή του συντονιστή και τη διατύπωση του στόχου.
- Ο προγραμματισμός: στάδιο στο οποίο εντάσσονται άλλα τρία βήματα, η κατανομή σε ομάδες, η διαμόρφωση του πλαισίου δράσης και η ανατροφοδότηση.
- Η υλοποίηση: περιλαμβάνει επίσης τρία βήματα, τη συγκέντρωση και ταξινόμηση του υλικού, την παρουσίαση των προϊόντων του project και τα συμπεράσματα με την αξιολόγηση.

Η μαθητοκεντρική προσέγγιση είναι η εκσυγχρονισμένη προσέγγιση που προτείνεται από το Υ.Π.Π.Κ να εφαρμόζεται στα Προαιρετικά Ολοήμερα Δημοτικά Σχολεία, η οποία στηρίζεται στα ενδιαφέροντα και στον τρόπο που αρέσει στα παιδιά να μαθαίνουν. Η φιλοσοφία της μαθητοκεντρικής προσέγγισης είναι η γνώση να αποκτάται με παιγνιώδης μορφές και την ενεργό δράση των παιδιών.

2.5 Εκπαιδευτικό υλικό και εξοπλισμός

Για την αποτελεσματική λειτουργία του θεσμού απαιτείται ο εξοπλισμός των σχολείων με:

- α) τραπέζια
- β) καθίσματα

- γ) οπτικοακουστικά μέσα
- δ) βιβλία για εμπλουτισμό των βιβλιοθηκών
- ε) βιβλία για τη διδασκαλία των Αγγλικών
- στ) Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές

Για την αγορά του εξοπλισμού αυτού το Υ.Π.Π.Κ επιχορηγεί το Σύνδεσμο Γονέων του σχολείου με το απαραίτητο χρηματικό ποσό. Ο Σύνδεσμος Γονέων σε συνεργασία με τη Διεύθυνση του σχολείου προχωρούν στην αγορά του εξοπλισμού σύμφωνα με τις προδιαγραφές που δίνονται από το Υ.Π.Π.Κ.

Είναι προφανής η αναγκαιότητα εξοπλισμού των σχολείων που λειτουργούν ως Προαιρετικά Ολοήμερα Δημοτικά Σχολεία με πρόσθετο εκπαιδευτικό υλικό παραδείγματος χάρη βιβλία, εγκυκλοπαίδειες, εκπαιδευτικά CD και video, χάρτες. Αυτό το εκπαιδευτικό υλικό θα τους βοηθά στη διερευνητική διαδικασία της μάθησης, στην εκπόνηση ατομικών και ομαδικών εργασιών, στη προσωπική αναζήτηση της γνώσης μέσω του διαδικτύου. Τα σχολεία επίσης προμηθεύονται με ηλεκτρονικό εξοπλισμό. Ιδιαίτερα Ηλεκτρονικούς Υπολογιστές, και διάφορες συσκευές όπως τηλεόραση και video.

Μετά τον προσδιορισμό των αναγκών κάθε σχολείου θα χορηγείται ένα ποσό για την αγορά εκπαιδευτικού υλικού, την οποία αγορά ο υπεύθυνος του σχολείου θα πιστοποιεί και θα αιτιολογεί (Εγκύκλιος Υ.Π.Π.Κ., Αρ.Φακ.7.11.15/9, 2007:4-5). Τα ίδια τα σχολεία, στο πλαίσιο της διερευνητικής διαδικασίας μάθησης επινοούν συχνά δικούς τους τρόπους ανακάλυψης και χειρισμού της γνώσης και επεξεργάζονται το δικό τους εκπαιδευτικό υλικό τους.

2.6 Κτιριακή υποδομή

Είναι προφανές ότι η επιμήκυνση του χρόνου εργασίας και παραμονής στο σχολείο και ο εμπλουτισμός του προγράμματος με νέα γνωστικά αντικείμενα και δραστηριότητες, πολλές από τις οποίες μάλιστα προϋποθέτουν κίνηση και δράση δεν μπορούν να πραγματοποιηθούν χωρίς την ύπαρξη των ανάλογων χώρων και της σχετικής υλικοτεχνικής υποδομής. Ένα Ολοήμερο Σχολείο έχει ανάγκη πρόσθετων χώρων και υποδομών.

Σύμφωνα με την Νομοθεσία περί λειτουργίας του Προαιρετικού Ολοήμερου Σχολείου (Εγκύκλιος Υ.Π.Π.Κ., Αρ.Φακ.7.11.15/9, 2007:7-8), ένα Ολοήμερο Σχολείο πρέπει να έχει:

- Σχολική βιβλιοθήκη, με εγκυκλοπαίδειες, λεξικά και επαρκή αριθμό βιβλίων για την περαιτέρω ανάπτυξη και εμπάθυνση των παρεχόμενων γνώσεων, για την εκπόνηση εργασιών.

- Εργαστήριο θεατρικής αγωγής - θεατρικού παιχνιδιού με τον απαραίτητο εξοπλισμό και τα κατάλληλα μέσα για βιωματική έκφραση του παιδιού, συναισθηματική ανάπτυξη και εξοικείωση με τις τέχνες μέσα σε κλίμα χαράς και δημιουργίας.

- Αίθουσα πολλαπλών χρήσεων, η οποία μπορεί να λειτουργεί ως χώρος εκδηλώσεων, ως συμπληρωματική αίθουσα ή εργαστήριο, παραδείγματος χάρη μουσικής και ως χώρος εστίασης των μαθητών, εάν τέτοιος δεν υπάρχει.

- Εργαστήριο Μουσικής - Μουσικοκινητικής Αγωγής, με τον απαραίτητο εξοπλισμό για την εκμάθηση των αρχών της μουσικής, των μουσικών οργάνων και την εξάσκηση των μαθητών σε αυτά, αλλά και για την μουσικοκινητική άσκηση των παιδιών και την εξοικείωσή τους με το ρυθμό και την κίνηση.

- Εργαστήριο Εικαστικών, με τον απαραίτητο εξοπλισμό για την εξοικείωση και την δημιουργική έκφραση των μαθητών στις διάφορες τέχνες (παραδείγματος χάρη ζωγραφική, πηλό, κατασκευές).

- Εργαστήριο Πληροφορικής, με περιμετρική παροχή ηλεκτρικού ρεύματος για την τοποθέτηση και χρήση του ανάλογου αριθμού ηλεκτρονικών υπολογιστών.

- Χώρος εστίασης των μαθητών και εκπαιδευτικών, για τη σίτισή τους στα πλαίσια του σχολείου.

2.7 Σίτιση των μαθητών

Δεν είναι δυνατή η παροχή δωρεάν σίτισης στους μαθητές από την Πολιτεία, δεδομένου του κόστους που αυτή συνεπάγεται. Για το λόγο αυτό γίνεται με αποκλειστική ευθύνη των γονέων. Τα έξοδα για τη σίτιση των παιδιών και όλες τις αναγκαίες διευθετήσεις για την προμήθεια/παρασκευή του γεύματος αναλαμβάνουν

πλήρως ο Σύνδεσμος Γονέων του Σχολείου. Το είδος του φαγητού και το πρόγραμμα σίτισης, πρέπει να είναι σύμφωνο με σχετική εγκύκλιο του Υ.Π.Π.Κ.

Η διεύθυνση Δημοτικής Εκπαίδευσης και η Παγκύπρια Συνομοσπονδία Γονέων Δημοτικής Εκπαίδευσης κάθε χρόνο προτείνουν κάποια ενδεικτικά διαιτολόγια. Η διεύθυνση και το προσωπικό του σχολείου δεν έχουν καμιά εμπλοκή/ευθύνη στο θέμα της σίτισης. Ο ρόλος τους περιορίζεται στην επίβλεψη, στην απόκτηση καλών τρόπων συμπεριφοράς και στην παιδονομία κατά τη διάρκεια του γεύματος και της μεσημβρινής ανάπαυσης (13:05-13:50). Το Υ.Π.Π.Κ επιχορηγεί το σιτηρέσιο περιορισμένου αριθμού άπορων μαθητών με το ποσό των £5 για κάθε μαθητή την εβδομάδα. Οι άποροι μαθητές επιλέγονται από επιτροπή στην οποία θα συμμετέχουν ο Διευθυντής του Σχολείου, ο Πρόεδρος του Συνδέσμου Γονέων, ο Κοινοτάρχης και επικυρώνονται από τον οικείο Επιθεωρητή. Τέτοια επιχορήγηση θα δικαιούνται όλα τα παιδιά των οποίων οι οικογένειες παίρνουν Δημόσιο Βοήθημα από τις Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας και όλοι οι Τουρκόφωνοι μαθητές οι οποίοι θα φοιτήσουν στο Προαιρετικό Ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο.

Σε περίπτωση που ο αριθμός των παιδιών αυτών είναι μικρός και υπάρχει η δυνατότητα να βοηθηθούν και άλλα παιδιά αυτά πρέπει να προέρχονται από πολύτεχνες οικογένειες, μονογονεϊκές οικογένειες, διαλυμένες οικογένειες, παιδιά αναπήρων που αποδεδειγμένα χρήζουν βοήθειας. Το γεύμα μπορεί να εξασφαλίζεται από εστιατόρια τα οποία θα το προμηθεύουν σε χάρτινα κουτιά που θα μπορούν με το άνοιγμα τους να μετασχηματίζονται σε πιάτα. Τα εστιατόρια προμηθεύουν επίσης πλαστικά ποτήρια και μαχαιροπήρουνα τα οποία θα είναι μιας χρήσης. Με τη διευθέτηση αυτή δεν θα υπάρχει ανάγκη πλυσίματος οικιακών σκευών. Ο πιο πάνω τρόπος σίτισης των παιδιών όμως δεν εφαρμόζεται ποτέ γιατί δίνεται η δυνατότητα στον Σύνδεσμο Γονέων του σχολείου αν δεν επιθυμεί κάτι τέτοιο να προμηθεύει το σχολείο με δίσκους φαγητού, ώστε το σερβίρισμα να γίνεται στο χώρο του σχολείου και ηλεκτρικές συσκευές για το πλύσιμο των σκευών που θα χρησιμοποιούνται από τα παιδιά. Η παρασκευή του φαγητού, το σερβίρισμα και το πλύσιμο των σκευών αναλαμβάνεται από τις καθαρίστριες του σχολείου (Εγκύκλιος Υ.Π.Π.Κ., Αρ.Φακ.7.11.15/9, 2007:5-6).

2.8 Διοίκηση- διεύθυνση- προσωπικό

Η οργάνωση-διοίκηση και η επιστημονική καθοδήγηση των Ολοήμερων Σχολείων ανατίθεται στην επιστημονική επιτροπή, όπως συγκροτείται με την αντίστοιχη Υπουργική Απόφαση. Η επιστημονική επιτροπή οφείλει να οργανώσει και να μεριμνήσει για τη λειτουργία των Προαιρετικών Ολοήμερων Δημοτικών Σχολείων κάθε χρόνο και καταβάλλει προσπάθεια να είναι κατανομημένα σε όλες τις Επαρχίες της Κύπρου, με μεγαλύτερη έμφαση στις ζώνες υψηλής εκπαιδευτικής προτεραιότητας δηλαδή χωριά, απομακρυσμένες περιοχές και σχολεία με παιδιά που αντιμετωπίζουν μαθησιακά προβλήματα.

Μετά το πέρας της αποστολής της, η επιστημονική επιτροπή παύει να έχει λόγο ύπαρξης, διαλύεται και η οργάνωση - διοίκηση και επιστημονική καθοδήγηση των σχολείων περιέρχεται κανονικά στα θεσμοθετημένα εκπαιδευτικά όργανα κάθε Επαρχίας της Κύπρου δηλαδή στο Επαρχιακό Γραφείο Δημοτικής Εκπαίδευσης κάθε επαρχίας και κυρίως στον Υπεύθυνο Επαρχιακό Επιθεωρητή Δημοτικής Εκπαίδευσης. Ο υπεύθυνος Επαρχιακός Επιθεωρητής Δημοτικής Εκπαίδευσης αναθέτει στους Διευθυντές των σχολείων και στον Σύλλογο Διδασκόντων καθήκοντα για την οργάνωση των σχολείων ως Ολοήμερων. Την ευθύνη - διοίκηση του απογευματινού σχολείου αναλαμβάνει ένας διορισμένος εκπαιδευτικός του σχολείου, ο οποίος ορίζεται από τον Διευθυντή του σχολείου ή μπορεί να αναλάβει και ο ίδιος ο διευθυντής του σχολείου.

Ο υπεύθυνος εκπαιδευτικός του Ολοήμερου Σχολείου πρέπει να συμμετέχει στο ολοήμερο πρόγραμμα και να παραμένει εκεί κατά τις ώρες λειτουργίας του. Μπορεί να εργάζεται μέχρι 12 περιόδους περιλαμβανομένου τις περιόδους ευθύνης διοίκησης (τις οποίες ασκούν παράλληλα με τις περιόδους κατά τις οποίες διδάσκουν ή επιτηρούν τη σίτιση των μαθητών) και του εβδομαδιαίου διοικητικού χρόνου που παραχωρείται ως ακολούθως:

A) Για Ολοήμερα Σχολεία μέχρι 30 μαθητές: 2 περίοδοι

B) Για Ολοήμερα Σχολεία μέχρι 31-60 μαθητές: 3 περίοδοι

Γ) Για Ολοήμερα Σχολεία με 61 μαθητές και άνω: 4 περίοδοι (Εγκύκλιος Αρ.Φακ.7.11.15/9, 2007:6).

3. ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟ ΣΤΟ ΟΛΟΗΜΕΡΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

3.1 Μαθητές

Σε γενικές γραμμές, οι μαθητές αποκομίζουν κυρίως οφέλη από την παρακολούθηση του ολοήμερου σχολείου, όπως για παράδειγμα τον περιορισμό των εκπαιδευτικών ανισοτήτων με προσφορά νέων γνωστικών αντικειμένων και υποστηρικτική βοήθεια σε μαθητές που αντιμετωπίζουν μαθησιακές δυσκολίες, την παρακολούθηση φροντιστηριακών μαθημάτων, την ενισχυτική-εξατομικευμένη διδασκαλία, κ.α. (Βιτσιλάκη, 2001:23- 26).

Αυτό βέβαια προϋποθέτει ότι οι παιδαγωγικοί σκοποί υπηρετούνται με την αξιοποίηση του απογευματινού χρόνου παραμονής των μαθητών στο σχολείο υπό την ευθύνη και εποπτεία εκπαιδευτικών και με τη διδασκαλία μαθημάτων και δεξιοτήτων που διαμορφώνουν συνθήκες ανοικτού και ελκυστικού εκπαιδευτικού περιβάλλοντος και μάθησης¹⁰. Είναι πολύ σημαντικό για τους μαθητές να καταφέρουν οι εκπαιδευτικοί να κρατήσουν αμείωτο το ενδιαφέρον τους για όλες τις δραστηριότητες του ολοήμερου, γεγονός που δύναται να επιτευχθεί αν ο χώρος παραμονής και εργασίας οργανωθεί σωστά και αν εδραιωθεί μια υγιής σχέσης μαθητών - εκπαιδευτικού.

Εύλογο είναι ότι, καθώς οι εργασίες-δραστηριότητες του ολοήμερου σχολείου αποτελούν συνέχεια των μαθημάτων του πρωινού κύκλου, οι μαθητές θα είναι ήδη κουρασμένοι και θα επιζητούν κάτι το διαφορετικό. Για το λόγο αυτό, κρίνεται αναγκαία αρχικά η δυνατότητα χαλάρωσης και στη συνέχεια δραστηριοποίηση σε περιβάλλον διαφορετικό από εκείνο στο οποίο οι μαθητές εργάστηκαν τις προηγούμενες ώρες.

Η παραμονή των μαθητών στο σχολικό χώρο τις απογευματινές ώρες δίνει τη δυνατότητα εποικοδομητικής αξιοποίησης του ελεύθερου απογευματινού χρόνου και ενδυνάμωσης των διαπροσωπικών, ατομικών και κοινωνικών δεξιοτήτων του μαθητή.

¹⁰ Φ. 131/885/88609/Γ1/3-9-2002/Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων/ Ενιαίος Διοικητικός Τομέας Σπουδών Επιμόρφωσης και Καινοτομιών / Διεύθυνση Σπουδών Π. Ε. / Τμήμα Α΄.

3.2 Δάσκαλοι

Στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων που έχουν ήδη ξεκινήσει στην Κυπριακή Δημοκρατία, δίνεται μεγάλη έμφαση στο ρόλο του εκπαιδευτικού, καθώς θεωρείται ο κύριος φορέας αλλαγής και υλοποίησης της προτεινόμενης εκπαιδευτικής πολιτικής. Ο σύγχρονος εκπαιδευτικός αναλαμβάνει καινούρια καθήκοντα και επωμίζεται νέους ρόλους. Πρέπει να υιοθετεί σύγχρονες μεθόδους διδασκαλίας, να είναι φορέας αλλαγών και καινοτομιών, να αξιοποιεί τις νέες τεχνολογίες, να έχει γνώση των οργανωτικών λειτουργιών της σχολικής μονάδας και κυρίως να κατέχει τις επικοινωνιακές δεξιότητες που είναι αναγκαίες για τη δημιουργία συνεργατικών σχέσεων με όλους τους εμπλεκόμενους στην εκπαιδευτική διαδικασία (μαθητές, συναδέλφους, γονείς, τοπικούς φορείς, κτλ).

Λαμβάνοντας υπόψη μας τα παραπάνω, σε συνδυασμό με το ότι το Ολοήμερο σχολείο συνδέεται με μια ευρύτερη αλλαγή, αναδόμησης και αναμόρφωσης της εσωτερικής λειτουργίας του σχολείου, είναι εύκολο να αντιληφθούμε είναι ότι οι δάσκαλοι των ολοήμερων σχολείων «χρειάζονται συνεχή ενίσχυση των παιδαγωγικών δεξιοτήτων και πρακτικών, για να μπορούν να συμβάλλουν στη δημιουργία παιδαγωγικού κλίματος και στην ενεργητική συμμετοχή των μαθητών στη διαδικασία της μάθησης»¹¹. Κυρίως οι εκπαιδευτικοί ειδικοτήτων των ολοήμερων σχολείων, λόγω του ότι αναλαμβάνουν και επιπρόσθετες δημιουργικές, κοινωνικές, πολιτισμικές και επικοινωνιακές ικανότητες δράσης (Πυργιωτάκης, 2001).

Κρίνεται, επομένως, αναγκαίο ο εκπαιδευτικός για να συνοικοδομήσει την παιδαγωγική ατμόσφαιρα να συνδυάζει αρμονικά τις προϋπάρχουσες γνώσεις και τις κοινωνικοσυναισθηματικές δεξιότητες που απέκτησαν οι μαθητές το πρωί με τις νέες απογευματινές δραστηριότητες, για να δημιουργηθεί σχολικό περιβάλλον δράσης-δημιουργίας¹².

Τέλος, είναι σημαντικό οι εκπαιδευτικοί του Πρωινού Προγράμματος να βρίσκονται σε άμεση συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς του Ολοήμερου για να μπορούν από κοινού να καθορίζουν στόχους, να προγραμματίζουν και να υλοποιούν δραστηριότητες, να εντοπίζουν και να αντιμετωπίζουν τυχόν δυσκολίες και να

¹¹ http://www.pi-schools.gr/download/programs/Oloimero/oloimero_03_05/eishghseis_hmer_05/eisSAMPANH.htm

¹² http://www.pi-schools.gr/download/programs/Oloimero/oloimero_03_05/eishghseis_hmer_05/eisSAMPANH.htm

ανταλλάσσουν την καθημερινή εκπαιδευτική τους εμπειρία με στόχο τη βελτίωση της λειτουργίας του σχολείου.

3.3 Κοινωνικοί φορείς

Για την αποδοτικότερη λειτουργία του ολοήμερου, η εκπαιδευτική κοινότητα χρειάζεται τη συνεργασία των γονέων, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και του ευρύτερου κοινωνικού περιγυρου. «Για το σκοπό αυτόν, καθιερώνονται, ανά δίμηνο, συναντήσεις συνεργασίας που πραγματοποιούνται με ευθύνη του διευθυντή του σχολείου, του σχολικού συμβούλου και του αρμόδιου διοικητικού προϊσταμένου, στις οποίες θα εξετάζεται από κοινού η πορεία εφαρμογής του θεσμού και θα λαμβάνονται τα απαραίτητα μέτρα για την ενίσχυσή του»¹³.

Βασικός στόχος για την ολοήμερη εκπαίδευση είναι να συνειδητοποιήσουν όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς ότι «δεν πρέπει να εστιάζουμε μόνο στο επίπεδο της μάθησης αλλά να δίνουμε βαρύτητα στη βιωματική προσέγγιση της γνώσης, στη συνεργατικότητα στοιχεία τα οποία είναι απαραίτητα για το άνοιγμα το σχολείου στην κοινωνία» (Δρακογεωργίου, 2013:10).

3.4 Γονεϊκή εμπλοκή

Ο Υπεύθυνος επαρχιακός Επιθεωρητής Δημοτικής Εκπαίδευσης μετά από συνεννόηση με το Σύλλογο Διδασκόντων του σχολείου, επιτρέπουν στον Σύνδεσμο Γονέων και στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, να έχουν γνώμη σε διάφορα θέματα που αφορούν την λειτουργία του Προαιρετικού Ολοήμερου Δημοτικού Σχολείου. Στη λειτουργία του Ολοήμερου Σχολείου θετικότερη συμβολή μπορεί να έχει η ενεργοποίηση των γονέων και των εκπροσώπων τους, καθώς και των εκπροσώπων της τοπικής αυτοδιοίκησης, με τη δυνατότητα συμμετοχής ή/και γνωμοδότησης στη λήψη αποφάσεων που αφορούν:

- Στην επιλογή των επιπρόσθετων γνωστικών αντικειμένων.
- Στην επιλογή εξοπλισμού μαθημάτων και παρεμβάσεις στην διαμόρφωση των σχολικών χώρων (εσωτερικών και εξωτερικών).
- Στη διοργάνωση εκδηλώσεων και δραστηριοτήτων του σχολείου

¹³ <http://edu.klimaka.gr/leitoyrgia-sxoleivn/olohmero/554-skopos-perioxomeno-olohmero-dhmotiko-scholeio.html>

- Στη θεσμοθετημένη και κατά περίπτωση οικονομική ενίσχυση ή κάλυψη ορισμένων δράσεων του Ολοήμερου Σχολείου (Εγκύκλιος Υ.Π.Π.Κ., Αρ.Φακ.7.11.15/9, 2007:7).

Οι γονείς που επιλέγουν το πρόγραμμα αυτό για τα παιδιά τους επιμένουν να προσέρχονται σ' αυτό όποτε θέλουν, να αφήνουν το παιδί τους όσο θέλουν και να το παίρνουν όποτε θέλουν, σαν όλο αυτό να μην είναι ένα οργανωμένο πρόγραμμα με δικαιώματα και υποχρεώσεις, αλλά μια απλή ιδιωτική υπόθεση που τη χειρίζεται καθένας σύμφωνα με τις εκάστοτε επιθυμίες του.

Έτσι, όμως, ο δάσκαλος προσέρχεται στην αίθουσα χωρίς να γνωρίζει πόσοι μαθητές θα είναι παρόντες, πόσο χρόνο θα παραμείνουν και πότε θα αποχωρήσουν. Το γεγονός αυτό δεν αφήνει περιθώρια στο σχολείο να διαμορφώσει πλήρες πρόγραμμα με λογική και συνέπεια.

Και το χειρότερο: Αν αποχωρήσουν όλοι οι μαθητές και ο δάσκαλος μείνει με έναν ή δύο να μην μπορεί να εφαρμόσει το πρόγραμμα και να διαμορφώσει παιδαγωγικό κλίμα. Είναι προφανές ότι με μια τέτοια λύση το Ολοήμερο Σχολείο μετατρέπεται σε απλό «παιδοφυλακτήριο» και ο δάσκαλος σε «θυρωρό», που δεν επιτρέπει στα παιδιά να απομακρυνθούν πριν έρθουν οι γονείς τους να τα παραλάβουν. Αυτό όμως δεν είναι το πνεύμα του νόμου ούτε και αυτό που επιβάλλει ο παιδαγωγικός χαρακτήρας του σχολείου.

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ' ΣΥΚΡΙΣΗ

1. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Ο Ελλαδικός και ο Κυπριακός χώρος ανήκουν στην Ε.Ε. (Ευρωπαϊκή Ένωση) και ως Ευρωπαϊκές χώρες είναι αναγκαίο γεγονός το να συμβαδίζουν με τους εκπαιδευτικούς στόχους θεσμοθετημένους από την Ε.Ε., δίνοντας ταυτόχρονα έμφαση στις αναδύσεις και ενισχύσεις των κοινών ευρωπαϊκών ταυτοτήτων. Ο θεσμός του ολοήμερου σχολείου, όντας σημαντικός, δεν έχει σημειώσει κάποια πρόοδο ή εξέλιξη από τις χώρες της Ελλάδας και της Κύπρου, αν συγκρίνει κανείς επιμέρους ευρωπαϊκές χώρες, οι οποίες έχουν πολυάριθμη εμπειρία και έχουν σημειώσει σημαντική πρόοδο στον θεσμό αυτό.

Και στις δύο χώρες, οι οποίες αναλύονται στην εργασία αυτή, ο θεσμός του ολοήμερου σχολείου αποτελεί μια πρόσφατη ρύθμιση, καθώς επεκτάθηκε και έγινε περισσότερο γενικός κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1990 και τις αρχές της δεκαετίας του 2000. Το γεγονός αυτό, εύλογα υποδηλώνει πως η Ελλάδα και η Κύπρος αποτελούν τις χώρες εκείνες, οι οποίες ανέπτυξαν και στήριξαν το θεσμό του ολοήμερου δημοτικού σχολείου τελευταίες. Παρά τις προσπάθειες για την διαμόρφωση ωραρίων λειτουργίας, προγραμμάτων σπουδών και τον έλεγχο διαφόρων αναγκαίων διαδικασιών, φανερά οι χώρες αυτές έχουν αποτύχει στο σκοπό τους.

Το γεγονός αυτό υποδηλώνει το ξεκίνημα μιας νέας αρχής, της εκ νέου δημιουργίας του ολοήμερου δημοτικού στην Ελλάδα και την Κύπρο, δίνοντας έμφαση αυτή τη φορά, στον υποχρεωτικό χαρακτήρα που θα έπρεπε να έχει για όλους τους μαθητές, χωρίς να υπάρχει κάποιος απόλυτος και αυταρχικός χαρακτήρας, παρά μόνο προγράμματα με βάση τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες των μαθητών (Γιαννικοπούλου & Κόπτσης, 2010).

Από την άλλη μεριά του ζητήματος, τόσο η Ελλάδα, όσο και η Κύπρος στόχευσαν στις επιλύσεις και διερευνήσεις διαφόρων κοινωνικών ζητημάτων, όπως η μέριμνα για τα παιδιά των εργαζόμενων γονέων, καθώς και η παρέμβαση σε αποθαρρυντικούς παράγοντες για την ανάπτυξη της κοινωνικής και συναισθηματικής συμπεριφοράς των παιδιών.

Ο θεσμός αυτός και στις δύο χώρες έχει ως απώτερο στόχο την αξιοποίηση των παρατάσεων των χρόνων παραμονής των παιδιών στο σχολείο, διαμορφώνοντας παράλληλα τις κατάλληλες συνθήκες διαβίωσης, μάθησης, υποστήριξης και ενίσχυσης, χωρίς να παραλείπονται να αναφερθούν και οι αναπτύξεις των δημιουργικών δραστηριοτήτων για τα παιδιά.

Στην Ελλάδα και την Κύπρο οι μαθητές ευνοούνται από την παρακολούθηση του Ολοήμερου σχολείου. Τα οφέλη που αποκομίζουν είναι παρόμοια και αφορούν περιορισμούς από εκπαιδευτικές ανισότητες, προσφορές γνωστικών αντικειμένων για ενισχύσεις των αδύναμων παιδιών που εμφανίζουν δυσκολίες, όπως διαταραχές, φάσματα (π.χ. αυτισμός), αδυναμίες συγκέντρωσης στα μαθήματα ή μαθησιακές δυσκολίες, καθώς και την προσφορά μιας ενισχυτικής και εξατομικευμένης διδασκαλίας. (Βιτσιλάκη, 2001:23- 26).

Στα κανονικά δημοτικά σχολεία, το ωράριο είναι αρκετά 'στενό' με την έννοια της στριμωγμένης μάζωξης των μαθητών σε ένα πρόγραμμα, το οποίο έρχεται σε σύγκρουση με τις προσπάθειες παροχής αντισταθμιστικής εκπαίδευσης. Επιπλέον, οι προσπάθειες για την άμβλυνση των ανισοτήτων, είναι περιορισμένες έως ανύπαρκτες. Το ολοήμερο σχολείο για τον λόγο αυτό αποσκοπεί στην δημιουργία ενός ελαστικού προγράμματος, με τακτικά διαλείμματα, το οποίο είναι προσαρμοσμένο στο επίπεδο του κάθε παιδιού. Μέσω του τρόπου αυτού, το κάθε παιδί προσαρμόζεται, αναπτύσσεται και εξελίσσεται, ανακαλύπτοντας ταυτόχρονα και τις δεξιότητές του. (Πυργιωτάκης, 2002: 3-9).

Τα ολοήμερα σχολεία δεν χαρακτηρίζονται από κάποιο επίπεδο δυσκολίας, το οποίο βρίσκεται στα ύψη. Αντιθέτως, μέσω των κατάλληλων προγραμμάτων, τα οποία προσαρμόζονται στο εκάστοτε επίπεδο και στις εκάστοτε ικανότητες του κάθε μαθητή, τα ολοήμερα σχολεία καταφέρνουν να ανταποκριθούν στα ενδιαφέροντα και τις δυνατότητες των παιδιών, συμβαδίζοντας με την παροχή γνώσεων. Ο μακράν καλύτερος τρόπος για την επίτευξη του γεγονότος αυτού είναι οι μεταδόσεις και εμπειρώσεις των γνώσεων στα πλαίσια του εκάστοτε μαθήματος, με την αμέριστη συμβολή του εκπαιδευτικού. Η διαδικασία τούτη προωθείται από το ολοήμερο σχολείο διαμέσου της διδασκαλίας, αλλά και του καθημερινού προγράμματος (μάθημα προετοιμασίας, ανανέωση του Αναλυτικού Προγράμματος κ.α.).

Η εξατομικευμένη και ενισχυτική διδασκαλία, οι οποίες εμπεριέχονται στις πρακτικές που εξασκούνται καθημερινά στα ολοήμερα σχολεία, σε συνδυασμό με τις τάξεις υποδοχής και τα φροντιστηριακά τμήματα είναι μια από τις εκπαιδευτικές μεθόδους, οι οποίες έχουν λάβει μια σημαντική θέση στο πιλοτικό ολοήμερο πρόγραμμα.

Αν μη τι άλλο, οι επεκτάσεις του σχολικού προγράμματος δίνουν την δυνατότητα της ενσωμάτωσης των βασικών αρχών διαφόρων παρεμβάσεων στον κορμό της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Η επέκταση αυτή, έχει τις δικές της θετικές προοπτικές και εξελίξεις, καθώς μέσω της δυνατότητας αυτής δίνεται η δυνατότητα της κοινωνικοποίησης, αποφεύγεται η περιθωριοποίηση, ο κοινωνικός στιγματισμός, ο ρατσισμός, η απόρριψη των παιδιών από την παρέα των συνομηλίκων, καθώς και οι προκαταλήψεις απέναντι στις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, όπως οι Α.Μ.Ε.Α (Διαμαντής, 2003: 18-20).

Οι προαναφερθέντες αξίες, οι οποίες αποτελούν και τα χαρακτηριστικά ενός ολοήμερου σχολείου, δίνουν τη δυνατότητα στους μαθητές να βρίσκονται μέσα σε ένα σύγχρονο και ελεγχόμενο σχολικό περιβάλλον, το οποίο όχι μόνο αποτελείται από ένα εντελώς οργανωμένο πρόγραμμα για την απασχόληση των παιδιών, αλλά και από δημιουργικές δραστηριότητες και ψυχαγωγία. Σύμφωνα με τον Βιτσιλάκη (2001:33) ένα ακόμα θετικό πλεονέκτημα των σχολείων είναι η επίβλεψη, προστασία και διευκόλυνση των παιδιών, χωρίς να παραλείπεται να αναφερθεί και η συμβολή του στον περιορισμό των πιθανοτήτων παραβατικής συμπεριφοράς και ατυχημάτων. Το γεγονός ότι προσφέρει διευκόλυνση στους εργαζόμενους γονείς αποτελεί ένα ακόμα ισχυρό πλεονέκτημα. (Βιτσιλάκη, 2001: 33).

Στην πλειοψηφία των χωρών, στις οποίες κυριαρχεί ο θεσμός του ολοήμερου σχολείου, η φύλαξη των παιδιών αποτελεί έναν από τους βασικότερους στόχους. Το ίδιο γεγονός συμβαίνει και στην Ελλαδική κοινωνία, με τους δυο βασικότερους τύπους του ολοήμερου προγράμματος

Στις περισσότερες χώρες όπου υπάρχει ο θεσμός του Ολοήμερου Σχολείου η φύλαξη των παιδιών για μεγαλύτερο διάστημα αποτελεί το βασικό στόχο. Το ίδιο συμβαίνει και στην Ελλάδα με τους δύο βασικούς τύπους ολοήμερου προγράμματος (σχολείο διευρυμένου ωραρίου και πιλοτικά ολοήμερα σχολεία). Παρά το γεγονός

αυτό, υπάρχουν πολλές βασικές διαφορές ποιοτικού χαρακτήρα, οι οποίες αντιστοιχούν στο τρόπο με τον οποίο επιτυγχάνεται η επίβλεψη των παιδιών.

Έτσι, στα σχολεία στα οποία κυριαρχεί το διευρυμένο ωράριο, οι συνθήκες δεν επιτρέπουν τυχόν παρεμβάσεις για τις βελτιώσεις των τρόπων επιβλέψεων των παιδιών. Η υλικοτεχνική υποδομή είναι παραμελημένη, ενώ δεν έχει λάβει καμία απολύτως βοήθεια διοικητικώς και επιστημονικώς. Οι χώροι δεν είναι βελτιωμένοι, χαρακτηρίζονται παρωχημένοι και πρόχειροι, ενώ οι δάσκαλοι είναι γεμάτοι με αντιλήψεις του παρελθόντος, γεγονός το οποίο οδηγεί στην έλλειψη δημιουργικών τμημάτων απασχόλησης και δημιουργικών δραστηριοτήτων.

Τα αποτελέσματα της προαναφερθέντας κατάστασης ήταν η μετεξέλιξη των ολοήμερων δημοτικών σχολείων σε χώρους φύλαξης παιδιών. Η αλλαγή αυτή οδήγησε με την σειρά της στην αναστολή της λειτουργίας και της εκπλήρωσης του σκοπού των ολοήμερων δημοτικών σχολείων στα σχολεία διευρυμένου ωραρίου. Στην αντίθετη περίπτωση, το πιλοτικό ολοήμερο σχολείο, εξασφάλισε την παραμονή των παιδιών σε ένα σχολικό περιβάλλον, το οποίο χαρακτηρίζεται από έλεγχο και οργάνωση.

Στην περίπτωση αυτή, οι μαθητές δεν στέκονται στάσιμοι, αλλά αλλάζουν χώρους, εμπλέκονται με ειδικά εργαστήρια, μαθαίνουν και αφομοιώνουν γνώσεις, διασκεδάζουν και ψυχαγωγούνται. Αν μη τι άλλο, εμπλέκονται σε εμπλουτισμένα προγράμματα, με μαθήματα τα οποία δεν απαιτούν μόνο τη διανοητική εγρήγορση, γεγονός το οποίο συντελεί στην ομαλή ψυχολογική και σωματική τους ανάπτυξη.

Τα εμπλουτισμένα αυτά προγράμματα, περιλαμβάνουν πλήθος από δραστηριότητες, αθλητικά γεγονότα, εικαστικές τέχνες, καθώς και μουσική για την καλλιέργεια της φαντασίας, για να μην αναφέρει κανείς και τη λογοτεχνία, μέσω της οποίας καλλιεργούν το πνεύμα τους. Η διαπολιτισμική αγωγή αποτελεί ακόμα ένα πρόγραμμα, με τη βοήθεια του οποίου τα παιδιά εναρμονίζονται και ενημερώνονται για τα διάφορα κοινωνικά προβλήματα που συμβαίνουν, μαθαίνοντας παράλληλα πώς να τα αντιμετωπίζουν.

Το πλήθος της διαθεσιμότητας των προγραμμάτων και της συνεχόμενης διερεύνησης του συμβάλλει στην εξασφάλιση της δραστηριοποίησης των παιδιών με έναν τρόπο οργανωμένο, έτσι ώστε να παρέχουν στους γονείς μια ανάσα ξεκούρασης. Άλλωστε, με την επιμήκυνση του χρόνου στο σχολείο, οι γονείς εξασφαλίζουν στα

παιδιά τους ένα χώρο παραμονής ο οποίος, φυσικά, χαρακτηρίζεται από δημιουργική και υπεύθυνη εργασία, η οποία συνδέεται με την προμεσημβρινή και αποτελεί μαζί της, ένα ενιαίο και ολοκληρωμένο πρόγραμμα (Πυργιωτάκης, 2002: 26-32).

Η πραγματικότητα που περιγράφεται δεν αποτελεί απλή διευκόλυνση για τους γονείς, αλλά ζήτημα ζωτικής σημασίας. Για τους εργαζόμενους γονείς προς τα αστικά κέντρα, η αναγκαιότητα για την επίβλεψη των παιδιών είναι αναμφισβήτητο γεγονός. Στην αντίθετη περίπτωση, το παιδί θα καθόταν σπίτι, παρακολουθώντας τηλεόραση χωρίς καμία επίβλεψη.

Μάλιστα, η τελευταία περίπτωση είναι και η περισσότερο υπεύθυνη περίπτωση για την εμφάνιση της παραβατικής συμπεριφοράς στα παιδιά. Και όμως, ο περιορισμός της παραμονής των παιδιών στους χώρους του ολοήμερου σχολείου, μέσω της πειθαρχίας και του ελέγχου αποτρέπει την εξέλιξη του παιδιού σε παραβάτη. (Βρεττός 2001: 72- 78).

Στις αγροτικές περιοχές, στις οποίες οι γονείς απασχολούνται με γεωργικές και κτηνοτροφικές εργασίες, το γεγονός της επίβλεψης και κράτησης των παιδιών είναι ακόμα ένα αναγκαίο γεγονός. Εξαιτίας της χαμηλής ύπαρξης ολοήμερων σχολείων σε αγροτικές περιοχές, οι γονείς αναγκάζονται να παίρνουν μαζί τους τα παιδιά στην δουλειά για το μάζεμα των ελιών ή άλλων γεωργικών εργασιών, ενώ δεν λείπουν και περιπτώσεις που οι γονείς αποτραβούν τα παιδιά από το σχολείο για πάντα. Έτσι, είναι αναμφισβήτητη η συμβολή των ολοήμερων σχολείων ως προς την βοήθεια που παρέχουν προς τους εργαζόμενους γονείς τόσο των αγροτικών όσο και των αστικών περιοχών.

Εν συνεχεία, το ολοήμερο δημοτικό σχολείο, δεν παρέχει μόνο βοήθεια ως προς τους γονείς, ούτε συμβάλλει μόνο στην ομαλή ανάπτυξη του παιδιού. Συμβάλλει και στην προετοιμασία των παιδιών για τα μαθήματα της επόμενης ημέρας, για την προετοιμασία των εργασιών τους, ενώ ταυτόχρονα δίνεται και ενισχυτική διδασκαλία. Αν μη τι άλλο, δευτερεύοντα μαθήματα, όπως η πληροφορική ή μια δεύτερη ξένη γλώσσα, εντάσσονται στο πρόγραμμα, συμβάλλοντας στην απόκτηση περισσότερων εμπειριών και γνώσεων από τους μαθητές (Βρεττός, 2001: 78- 83).

Το πρόγραμμα του ολοήμερου σχολείου με το καινοτόμο χαρακτήρα του διαθέτει πλήθος προγραμμάτων, τα οποία συνδέονται στενά με τους στόχους και τις

διάφορες επιδιώξεις που έχει η εκπαίδευση. Το αναλυτικό πρόγραμμα, όμως, των ολοήμερων δημοτικών σχολείων, αρκετές φορές είναι δεσμευτικού περιεχομένου και δεν αφήνει αρκετά περιθώρια για την ανάληψη πρωτοβουλιών για καινοτομίες. Τα εμπλεκόμενα άτομα θα πρέπει να έχουν τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες, ώστε να μπορέσουν να εφαρμόσουν το πρόγραμμα, παίρνοντας ορθές αποφάσεις. Η εφαρμογή του προγράμματος και η διαμόρφωσή του εξαρτάται από τη διοίκηση της εκπαίδευσης, που θα πρέπει όχι μόνο να είναι αποτελεσματική, αλλά να οδηγεί σε αλλαγές και καινοτομίες (Everard et al., 2004: 212-216).

Τέλος, τόσο στην Ελλάδα, όσο και στην Κύπρο, η εφαρμογή των προγραμμάτων εξαρτάται σε ένα μεγάλο σημείο και βαθμό από την κατάρτιση του εκάστοτε εκπαιδευτικού, χωρίς να παραλείπεται να αναφερθεί και η οργάνωση που διαθέτει το εκάστοτε σχολείο. (Γιαννακάκη, 2002: 112-115). Η εφαρμογή των καινοτομιών εξαρτάται σε μεγάλο σημείο από την ηγεσία του σχολείου, ενώ δεν είναι λίγες οι φορές που χρειάζεται αλλαγές ως προς τη γενικότερη λειτουργία και νοοτροπία του σχολείου.

Πάντως, και στην Ελλάδα και στην Κύπρο, το βασικότερο χαρακτηριστικό που διέπει τα ολοήμερα δημοτικά σχολεία είναι η χρήση των καινούργιων προσεγγίσεων για την διδακτική, συμβάλλοντας στην απομάκρυνση από τα πρότυπα των παλαιών, παραδοσιακών και απαρχαιωμένων προσεγγίσεων. Στα πλαίσια των ολοήμερων σχολείων δίνεται η δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς να χρησιμοποιήσουν ανοικτές μορφές και διάφορες μεθόδους μάθησης, έτσι ώστε να προσεγγίσουν τα παιδιά και να τους μεταδώσουν τις γνώσεις τους. Η ομαδοσυνεργατική μορφή διδασκαλίας και τα πρότζεκτ (project) είναι δυο από τις μεθόδους μάθησης και προσέγγισης-μετάδοσης των γνώσεων στα παιδιά, παρέχοντας τους ταυτόχρονα και μέσα διασκέδασης και ψυχαγωγίας.

Επιπροσθέτως, η εφαρμογή πιλοτικών καινοτομικών μαθησιακών ή ερευνητικών προσεγγίσεων είναι μια ακόμα μέθοδος προσέγγισης της γνώσης. Τέτοιες μαθησιακές ή ερευνητικές προσεγγίσεις είναι η διδασκαλία του μαθήματος σε εργαστήρια, η συνεργασία διαφόρων καθηγητών και εκπαιδευτικών, διεπιστημονικές ή ερευνητικές προσεγγίσεις σε διάφορες ομάδες μαθημάτων, εκδρομές κ.α. Μέσω του τρόπου αυτού, επιτυγχάνεται μια διαμόρφωση ενός κατάλληλου παιδαγωγικού κλίματος στο σχολικό περιβάλλον, το οποίο προσφέρει γνώσεις και διασκέδαση.

Ο απώτερος στόχος του ολοήμερου δημοτικού σχολείου είναι η υπέρβασή του υπέρ του παραδοσιακού σχολείου, καλλιεργώντας ένα κλίμα ευχάριστο, το οποίο θα ωθεί τους μαθητές να λάβουν πρωτοβουλίες, να ηγηθούν σε ορισμένες καταστάσεις, να συνδυάσουν την γνωστική και κοινωνική μάθηση, καθώς και να γεφυρώσουν το χάσμα ανάμεσα στο σχολείο και τη ζωή (Βρεττός, 2001: 81-83).

Μέσα από τη χρήση τέτοιου είδους διδακτικών προσεγγίσεων αποφεύγεται η αποσπασματική γνώση και προωθείται η βιωματική γνώση και μετέπειτα επιτυγχάνεται η εξασφάλιση της συνεχόμενης εξελικτικής πορείας των παιδιών, έτσι ώστε να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις μετέπειτα μελλοντικές ανάγκες τους. Η εγκατάλειψη των μεθόδων διδασκαλίας των συνηθισμένων παραδοσιακών και ακαδημαϊκών μαθημάτων οδηγεί στην πολλαπλή προσέγγιση των μαθητών με διαφορετικούς τρόπους, ενισχύοντας τη φαντασία και τη δημιουργικότητα. Το τελευταίο γεγονός αποτελεί και ένα από τα χαρακτηριστικά των ολοήμερων δημοτικών σχολείων στην Ελλάδα και την Κύπρο, ενώ παράλληλα, μέσα από τις καινούργιες εκπαιδευτικές μεθόδους, ενισχύεται η ικανότητα επίτευξης των στόχων.

Συνεχίζοντας, το σχολείο γενικότερα, το ολοήμερο σχολείο ειδικότερα, αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους φορείς κοινωνικοποίησης. Το γεγονός αυτό υποδηλώνει πως ευθύνεται σε ένα μεγάλο βαθμό για την κοινωνικοποίηση του παιδιού. Τα ολοήμερα σχολεία προσφέρουν ένα σύνολο από κοινωνικές επαφές και διαπροσωπικές σχέσεις, μέσω των προγραμμάτων που διαθέτουν (π.χ. ομαδικές εργασίες).

Κατά δεύτερον, η οικονομική ελάφρυνση είναι ένα επιμέρους πλεονέκτημα των ολοήμερων σχολείων, καθώς έτσι, αντιμετωπίζεται η παραπαίδεια και ανακουφίζονται οικονομικά οι γονείς κατώτερων οικονομικών στρωμάτων. (Βιτσιλάκη, 2001: 23-26· Βιτσιλάκη & Πυργιωτάκης, 2002: 50-52).

Οι σημαντικότερες κοινωνικές μεταβολές που έχουν επέλθει τα τελευταία χρόνια καθιστούν ως επιτακτική ανάγκη την ανανέωση και αναδιαμόρφωση του σημερινού σχολείου, συμβάλλοντας κατ' αυτό τον τρόπο στην προώθηση του Ολοήμερου Σχολείου. Οι μεταβολές αυτές αφορούν την αλλαγή και τη διάρθρωση της λειτουργίας της οικογένειας (π.χ. ομογενεϊκές οικογένειες), την είσοδο του θηλυκού φύλου στην αγορά εργασίας, καθώς και τη παραμονή των παιδιών στο σπίτι χωρίς επίβλεψη. Οι ραγδαίες αυτές εξελίξεις θέλουν το ολοήμερο σχολείο να

διαδραματίζει ένα συμπληρωματικό ρόλο μέσα στα πλαίσια της οικογένειας. (Χανιωτάκης, 2001: 1-3, 2004: 48- 51).

Το Ολοήμερο Σχολείο στην Ελλάδα αλλά και στην Κύπρο, φαίνεται πως έδωσε έμφαση και έλαβε υπόψη τις συνθήκες της κοινωνίας και των αλλαγών-μεταβολών που συμβαίνουν μέσα σε αυτή. Για τον λόγο αυτό τα ολοήμερα σχολεία και των δύο χωρών διερεύνησαν και αύξησαν τις οργανωτικές και παιδαγωγικές δομές του σχολείου, έτσι ώστε να βοηθήσει το παιδί και τους γονείς, χωρίς να υπάρχει οικονομική επιβάρυνση.

Το ολοήμερο σχολείο, συνεπώς, προσφέρει ένα κοινωνικό έργο, καλύπτοντας παράλληλα τις σύγχρονες καθημερινές ή συχνές κοινωνικές απαιτήσεις. Το πιλοτικό ολοήμερο σχολείο λειτουργεί με συγκεκριμένο πρόγραμμα, δίνοντας πρωτίστως βάση στις παιδαγωγικές ανάγκες . Μετά την μεσημεριανή ώρα, οι γονείς έχουν την δυνατότητα να ασχοληθούν με τα παιδιά, καθώς έχουν εξοικονομήσει χρόνο από τις μεταφορές στα διάφορα φροντιστήρια, καθώς και το διάβασμα στο χώρο του σπιτιού. (Χανιωτάκης, 2001: 2-4).

Το ίδιο γεγονός επιτυγχάνεται και από τη μεριά των μαθητών: οι μαθητές δεν είναι πλέον υποχρεωμένοι να διευθετούν τις εργασίες στο σπίτι, ούτε να προετοιμάζονται για τα μαθήματα της επόμενης μέρας, ούτε βέβαια να τρέχουν στα κάθε είδους φροντιστήρια και ιδιαίτερα μαθήματα με αποτέλεσμα τη σημαντική αύξηση του πραγματικού ελεύθερου χρόνου τους. (Πυργιωτάκης, 2001: 46-49).

Επιπλέον το ολοήμερο σχολείο, προσφέρει σε όλα τα παιδιά τα ίδια εφόδια, ενώ ταυτίζεται με τις αρχές μιας παιδείας, η οποία δεν έχει ανταγωνιστικό χαρακτήρα, ούτε προβάλλει τον άγονο εγκυκλοπαιδισμό και την στείρα αποστήθιση. Το ολοήμερο σχολείο είναι στενά μπλεγμένο στον κρίσιμο ρόλο των κοινωνικών και μορφωτικών ανισοτήτων, καθώς συμβάλλει στην άμβλυνση των αρνητικών αποτελεσμάτων εξαιτίας της οικονομικής και κοινωνικής υποβάθμισης ενός μεγάλου μέρους του πληθυσμού. (Διαμαντής, 2003: 19-21).

Συνεχίζοντας, η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών αποτελεί ένα αρκετά σημαντικό στοιχείο, το οποίο ευθύνεται για την εξέλιξη των εκπαιδευτικών, καθώς και της ικανότητάς τους να ανταποκρίνονται στους καινούργιους ρόλους, οι οποίοι είναι , φυσικά, υποβεβλημένοι από το ολοήμερο σχολείο. Στη σημερινή εποχή έχουν παρατηρηθεί πολλές εξελίξεις και μεταβολές, όχι μόνο στο σχολείο, αλλά και σε ένα

ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο. Οι εξελίξεις αυτές αφορούν και αλλαγές στους ρόλους των εκπαιδευτικών. Οι αλλαγές αυτές στοχεύουν σε νέους ρόλους, σε δημιουργία νέων προσδοκιών, στην υιοθέτηση νέων προγραμμάτων ή μεθόδων διδασκαλίας κ.α.

Το τελευταίο γεγονός παρατηρείται τόσο στην Ελλάδα, όσο και στην Κύπρο, καθώς μέσα από τη συνεχόμενη αλλαγή και μεταβολή των ρόλων των εκπαιδευτικών, αξιοποιείται καλύτερα ο χρόνος της παραμονής των μαθητών στο σχολείο, ενισχύεται η διδασκαλία τους και διατίθεται περισσότερος ελεύθερος χρόνος για τις δραστηριότητες που επιθυμούν. Έτσι, είναι εύλογα φανερό πως η ανάγκη για ανασυνθέσεις και αναθεωρήσεις του ρόλου του εκπαιδευτικού μέσα και έξω από το σχολείο είναι επιτακτική και μεγάλης σημασίας. (Πυργιωτάκης, Χανιωτάκης & Θωίδης, 2002: 64-69).

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο ολόημερο δημοτικό σχολείο δεν είναι δευτερεύουσας σημασίας, καθώς στο πρόσωπό του ενσαρκώνονται όλες οι ευθύνες για την κοινωνική και όχι μόνο εξέλιξη του παιδιού, καθώς και την κατάλληλη λειτουργία των προγραμμάτων. Για την διεκπεραίωση τόσο σημαντικών στόχων, οφείλει να έχει την κατάλληλη προσωπικότητα, καθώς και κατάρτιση, έτσι ώστε να συμβάλει στην αποτελεσματική ανταπόκριση της λειτουργικής διαδικασίας του ολόημερου σχολείου. Με την σωστή προσωπικότητα του εκπαιδευτικού διαμορφώνεται μια δημιουργική τάξη, η οποία περιλαμβάνει στοιχεία εσωτερικής πειθαρχίας, αφομοίωσης γνώσεων, συνεργασίας και ψυχαγωγίας.

Ο εκπαιδευτικός, εκτός από την κατάλληλη προσωπικότητα, θα πρέπει να έχει και ορισμένες αξίες. Οι αξίες αυτές είναι η ταπεινοφροσύνη, η Εξοπλισμένη Αγάπη, η μαχητική αγάπη που έχουν εκείνοι οι οποίοι είναι σίγουροι για το δικαίωμα και το καθήκον τους να μάχονται, να καταγγέλλουν και να αναγγέλλουν, το θάρρος, η ανεκτικότητα με την έννοια της συνύπαρξης με το διαφορετικό και όχι με την έννοια της ανοχής, η αποφασιστικότητα και η λήψη αποφάσεων, η ασφάλεια, η υπομονή και η ανυπομονησία, η χαρά της ζωής και η λεκτική φειδώ .

Όλα τα προαναφερθέντα προσόντα που παραθέτονται συντελούν σε έναν συνετό και υπεύθυνο διδάσκαλο, ο οποίος στοχεύει στην πραγματοποίηση της αποστολής του, γνωρίζοντας ποια είναι αυτή. Μέσω των προσόντων όλων επιτυγχάνει την κριτική προσέγγιση του μαθητή, αυξάνοντας παράλληλα και την δική του. Άλλωστε, όπως αναφέρει και ο Freire, «καθώς γίνεται πράξη μια εκπαίδευση που διεγείρει κριτικά τη συνείδηση του μαθητή, γίνεται και εργασία αναγκαστικά

ενάντια στους μύθους που μας αλλοιώνουν. Καθώς έρχεται κανείς αντιμέτωπος με τέτοιους μύθους, αντιμετωπίζεται επίσης και η κυρίαρχη εξουσία. Αυτοί οι μύθοι δεν είναι παρά η έκφραση αυτής της εξουσίας, της ιδεολογίας της» (Freire, 2006).

Επίσης, ο εκπαιδευτικός οφείλει να υιοθετεί ορισμένες μεθόδους διδασκαλίας, όπως την ομαδική ή διαθεματική προσέγγιση της ύλης, έτσι ώστε να προοδεύουν συνεχώς οι μαθητές σε όλα τα επίπεδα. Βέβαια, για να συμβεί αυτό, ο εκπαιδευτικός χρειάζεται να έχει γνώσεις και ικανότητες, ώστε να ανταποκριθεί σε αυτές τις νέες μεθόδους και να τις εφαρμόσει με ορθό τρόπο. Μέσω αυτού του τρόπου, ο δάσκαλος δεν περιορίζεται μονάχα στο να μεταδίδει τις γνώσεις, αλλά και να αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για για τη διαμόρφωση του σχολικού χώρου (Παπαπέτρου & Σουσαμίδου- Καραμπέρη, 2004: 62-69).

Ο δάσκαλος έχει το ρόλο του παιδαγωγού που καθοδηγεί τους μαθητές, χωρίς να τους παρέχει έτοιμες γνώσεις. Συμβάλλει, δηλαδή, στις αναπτύξεις των διαφόρων κλίσεων, αλλά και των ενδιαφερόντων του μαθητή, εμπυχώνοντας και ενθαρρύνοντάς τον να συνεχίσει την προσπάθεια. Συνεργάζεται με τους μαθητές και με τους γονείς τους, καθώς αποβλέπει στην ολόπλευρη καλλιέργεια της προσωπικότητας του μαθητή (Παπαπέτρου & Σουσαμίδου- Καραμπέρη, 2004: 64-71).

Ο νέος ρόλος του δασκάλου απαιτεί τα εξής χαρακτηριστικά:

- ✓ να δραστηριοποιείται στο χώρο του σχολείου,
- ✓ να επικοινωνεί με τους μαθητές και τους άλλους δασκάλους με ενθουσιασμό, δείχνοντας πως αγαπάει το επάγγελμά του και δεν κάνει κάποιου είδους «αγγαρεία»,
- ✓ να επιδίδεται στο σχεδιασμό της διδασκαλίας,
- ✓ να εφαρμόζει διάφορες μορφές εργασίας
- ✓ να αντιμετωπίζει τα διάφορα προβλήματα σε συνεργασία με τους άλλους συναδέλφους, τους μαθητές, τους γονείς και τους διευθυντές των σχολείων,
- ✓ να κάνει την αυτοκριτική του,
- ✓ να συνδιαλέγεται με τους άλλους,
- ✓ να αποδέχεται την κριτική των άλλων,
- ✓ να οδηγείται στην αυτοαξιολόγηση,

- ✓ να αντιμετωπίζει τα ζητήματα εκπαίδευσης, μόρφωσης και διαπαιδαγώγησης των μαθητών,
- ✓ να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του ολοήμερου σχολείου,
- ✓ να διαθέτει γνώσεις εξελικτικής ψυχολογίας και ψυχολογίας της μάθησης,
- ✓ να κατέχει το περιεχόμενο της διδασκαλίας του,
- ✓ να ακολουθεί διαφορετική νοοτροπία από άλλους συναδέλφους στα παραδοσιακά σχολεία,
- ✓ να έχει την ικανότητα για την εφαρμογή ποικίλων μεθοδολογικών προσεγγίσεων
- ✓ να έχει την ικανότητα να διαμορφώνει δημιουργικά τον ελεύθερο χρόνο,
- ✓ να διαθέτει φαντασία και δημιουργικότητα
- ✓ να παροτρύνει τους μαθητές να αναλαμβάνουν ενδοσχολικές και εξωσχολικές δραστηριότητες,
- ✓ να παρέχει τη γνώση με παιγνιώδη μορφή,
- ✓ να διαμορφώνει ευχάριστο κλίμα μάθησης,
- ✓ να βοηθά τους μαθητές να ανακαλύψουν μόνοι τους τις απαντήσεις (Βρεττός, 2001: 72-78),
- ✓ να παίρνει πρωτοβουλίες, ώστε να οδηγηθεί στην αυτοπραγμάτωση, στην αυτομόρφωση και στον αυτοπροσδιορισμό. (Πυργιωτάκης και συν., 2002: 36-39),
- ✓ να έχει επιμορφωθεί και εξειδικευτεί,
- ✓ να κατανοεί το νέο ρόλο του, τη σύνδεση της θεωρίας με την πράξη,
- ✓ να ενημερώνεται πάνω σε προβλήματα και θέματα που αφορούν το ολοήμερο σχολείο,
- ✓ να ανταποκρίνεται στη σύνδεση των διαφόρων περιοχών μάθησης,
- ✓ να εφαρμόζει διάφορες μεθοδολογικές προσεγγίσεις και μορφές εργασίας,
- ✓ να έχει εκπαιδευτεί στην παιδαγωγική του ελεύθερου χρόνου,
- ✓ να έχει λάβει κατάρτιση του σχολικού λειτουργού- ψυχολόγου,
- ✓ να μεταδίδει τις απαραίτητες γνώσεις με την αρχή της εξατομίκευσης,
- ✓ να επικεντρώνει το ενδιαφέρον σε κάθε μαθητή ξεχωριστά και τέλος,

- ✓ να διαπαιδαγωγεί με τις γνώσεις και την προσωπική του αξία (Κρουσταλλάκης, 1995).

Μέσα στα πλαίσια του προγράμματος του ολοήμερου σχολείου ο ρόλος του εκπαιδευτικού έχει μαθητοκεντρικό προσανατολισμό. Το γεγονός αυτό υποδηλώνει τα εξής:

- ✓ Παύει να θεωρείται ο εκπαιδευτικός απλώς μεταδότης των γνώσεων,
- ✓ Παύει ο εκπαιδευτικός να θεωρείται παντογνώστης και κινητή εγκυκλοπαίδεια,
- ✓ Ο μαθητής αποτελεί το κέντρο της μαθήσεως,
- ✓ Στο πρόσωπο του δασκάλου ενώνεται ο βοηθητικός, συνεργατικός, συμβουλευτικός και δημιουργικός χαρακτήρας,
- ✓ Ο δάσκαλος παρακινεί τους μαθητές να αφομοιώσουν μόνοι τη απαραίτητη γνώση μέσω διαδικασιών, όπως την ένταξη σε ομαδικές εργασίες και ερευνητικές εργασίες και τέλος,
- ✓ Βασικός στόχος του δασκάλου είναι η κινητοποίηση της τάξης ολόκληρης κι όχι η διδασκαλία από την έδρα.

Καθώς αποκτάει ο μαθητής τις κατάλληλες δεξιότητες, προσηλώνεται σε συγκεκριμένες αξίες, όπως η δικαιοσύνη, η ειρήνη, η ελευθερία και η ισότητα. Μέσω της προσήλωσης στις συγκεκριμένες αξίες ολοκληρώνει τη προσωπικότητά του και εναρμονίζεται με το περιβάλλον.

Για την ανταπόκριση, όμως, του εκπαιδευτικού, σε ένα τόσο εξελεγμένο και διαφοροποιημένο σύστημα μάθησης και εκπαίδευσης, θα πρέπει να εκπληρώνει μια βασική προϋπόθεση: τη παροχή και την αξιοποίηση δυνατοτήτων και ευκαιριών για μια συνεχή επιμόρφωση (συνεχιζόμενη εκπαίδευση) από την έναρξη άσκησης του επαγγέλματος (δηλαδή μετά την απόκτηση των απαραίτητων προσόντων διορισμού στη βασική ή αρχική του εκπαίδευση) μέχρι και τους πολύ έμπειρους εκπαιδευτικούς.

Σύμφωνα με την εκπαιδευτική Νομοθεσία Κύπρου και εγκύκλιο του Υ.Π.Π.Κ. για το Ολοήμερο Σχολείο (Αρ.Φακ.7.11.15/9, 2007:4), οι εκπαιδευτικοί που εργάζονται σε Ολοήμερο Σχολείο πρέπει κατά την φοίτηση τους να επιμορφώνονται κατά διαστήματα με σεμινάρια για τον τρόπο λειτουργίας των Ολοήμερων Σχολείων, τους στόχους και τις μεθόδους διδασκαλίας που θα εφαρμόζουν, καθώς αυτές

διαφοροποιούνται σε μεγάλο βαθμό από τις παραδοσιακές δασκαλοκεντρικές μεθόδους διδασκαλίας.

Ο θεσμός του ολοήμερου δημοτικού σχολείου αποτελεί έναν σχετικά καινούργιο θεσμό για την κυπριακή εκπαιδευτική, γεγονός το οποίο απαιτεί από τον εκπαιδευτικό έναν συνεχόμενο εμπλουτισμό των γνώσεών του, καθώς και των επαγγελματικών δεξιοτήτων του. Απαιτεί έναν νέο τύπο εκπαιδευτικού, τον «στοχαζόμενο», ερευνητή και καινοτόμο εκπαιδευτικό. Αυτό σημαίνει ότι αποκτά ιδιαίτερη σημασία η βασική και η ενδούπηρεσιακή εκπαίδευση των εκπαιδευτικών και ειδικότερα τίθεται επιτακτικά το ζήτημα αναπροσανατολισμού τους, καθώς και αντίστοιχων αλλαγών στα προγράμματα σπουδών και στις πρακτικές τους.

Όσον αφορά το σχεδιασμό, την οργάνωση και την υλοποίηση των απαιτούμενων επιμορφωτικών δράσεων κατά τη διάρκεια της υπηρεσίας του εκπαιδευτικού που εργάζεται στα Ολοήμερα Σχολεία, οργανώνονται επιμορφωτικά σεμινάρια στα οποία οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να συμμετέχουν αναλόγως με τα καθήκοντα που έχουν αναλάβει στο Ολοήμερο Σχολείο. Για παράδειγμα ένας εκπαιδευτικός που ανέλαβε την διδασκαλία της Αγγλικής γλώσσας, πρέπει να συμμετάσχει σε επιμορφωτικό σεμινάριο που αφορά τις ξένες γλώσσες στα Ολοήμερα Σχολεία.

Ο αριθμός των επιμορφωτικών σεμιναρίων που πραγματοποιείται για τους εκπαιδευτικούς των Ολοήμερων Σχολείων, είναι μικρός και οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί δεν συμμετέχουν σ' αυτά γιατί ο χαρακτήρας το η δεν είναι υποχρεωτικός. Τα προγράμματα επιμόρφωσης θα πρέπει να διέπονται από συγκεκριμένες αρχές και να ακολουθούν ορισμένα χαρακτηριστικά, όπως ενεργητική συμμετοχή των μαθητών, ευελιξία, κοινωνική αλληλεπίδραση και άμεση εφαρμογή των ευρημάτων. Για το σχεδιασμό ενός επιμορφωτικού προγράμματος απαραίτητες διαδικασίες είναι οι εξής:

- ✓ Η μελέτη και η χρησιμοποίηση των υπαρχουσών πληροφοριών,
- ✓ η διατύπωση των στόχων,
- ✓ ο καθορισμός του περιεχομένου του προγράμματος,
- ✓ η επιλογή των κατάλληλων εκπαιδευτικών τεχνικών και μέσων και τέλος,
- ✓ η αξιολόγηση των μαθητών και των βασικών συντελεστών.

Η αποτελεσματική λειτουργία του Ολοήμερου Σχολείου εξαρτάται από το ρόλο που διαδραματίζει και το πρόσωπο του διευθυντή, ο οποίος θα πρέπει να συμβάλλει στην καθιέρωση του συγκεκριμένου καινοτόμου θεσμού. Επομένως, ο διευθυντής είναι υπεύθυνος για τις εξής διαδικασίες:

- ✓ θα πρέπει να ενδιαφέρεται για την εφαρμογή των εγκυκλίων και για την ταξινόμηση των εγγράφων,
- ✓ θα πρέπει να είναι υπεύθυνος για την προώθηση και εξασφάλιση της συνεργασίας και της συλλογικότητας δασκάλων και μαθητών,
- ✓ θα πρέπει να αναπτύξει κλίμα συνεργασίας που θα περιλαμβάνει και τους γονείς, οι οποίοι μπορούν να έχουν ενεργό ρόλο στην λήψη αποφάσεων για θέματα σχετικά με το Ολοήμερο Σχολείο,
- ✓ θα πρέπει να κινητοποιεί τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές,
- ✓ θα πρέπει να θέτει υψηλούς στόχους να δημιουργεί κατ' αυτό τον τρόπο υψηλές προσδοκίες,
- ✓ θα πρέπει να μεσολαβεί ώστε να αποφεύγονται τυχόν συγκρούσεις,
- ✓ θα πρέπει να γεφυρώνει τις τυχόν αντιθέσεις που παρουσιάζονται στο σχολείο και τέλος ,
- ✓ θα πρέπει να έχει μια αρμονική συνεργασία με το σχολικό σύμβουλο, τον προϊστάμενο και με τους γονείς (Κυριάκη, 2005: 84-86).

Η αποτελεσματικότητα της λειτουργίας του Ολοήμερου Σχολείου εξαρτάται και από τους γονείς, που μπορούν να παίξουν ενεργό ρόλο και να εξασφαλίσουν την ορθή λειτουργία του ολοήμερου σχολείου. Οι γονείς έχουν τις παρακάτω δυνατότητες:

- ✓ να παρέμβουν στην κατάρτιση του προγράμματος, έχοντας ως βασικό στόχο τη δημιουργία και εξασφάλιση των πιο ιδανικών συνθηκών για την προετοιμασία και εκπαίδευση των μαθητών,
- ✓ να συμμετέχουν στις διάφορες δραστηριότητες που διοργανώνονται,
- ✓ να δέχονται συμβουλές από τους εκπαιδευτικούς για μια διαφορετική εκπαίδευση στο σπίτι (π.χ. ποια φαγητά είναι κατάλληλα για την ανάπτυξη του παιδιού, ποια ηλεκτρονικά παιχνίδια πρέπει να αποφεύγει κ.α.) (Φράγκος, 1985).

Άλλωστε, το ΥΠΕΠΘ με εγκύκλιο Φ50/58/26861/Γ1/17-3-03 αναγνώρισε το σημαντικό ρόλο των γονέων στην κατάρτιση του προγράμματος του ολοήμερου σχολείου.

Επίσης οι γονείς, εκτός από τις προαναφερθέντες, έχουν επίσης τις εξής δυνατότητες:

- ✓ τη δυνατότητα να επιλέγουν τις δραστηριότητες, με τις οποίες επιθυμούν να ασχοληθούν τα παιδιά τους κατά την παραμονή τους στο ολοήμερο σχολείο,
- ✓ τη δυνατότητα να επιλέξουν δύο δραστηριότητες από τις πέντε που προτείνει το Υπουργείο Παιδείας (μουσική, εικαστικά, αθλητισμό, χορό και θέατρο). Τις επιλογές αυτές οι γονείς οφείλουν να τις γνωστοποιήσουν στο διευθυντή τον Απρίλιο, ώστε να έχει τη δυνατότητα ο διευθυντής, να στελεχώσει το Ολοήμερο Σχολείο με τις επιλεγμένες ειδικότητες για την επόμενη σχολική χρονιά.

Στη διαδικασία αξιολόγησης συμμετέχουν ισότιμα με την καταγραφή απόψεων, θέσεων, προβληματισμών και προβλημάτων τους οι:

- ✓ οι εκπαιδευτικοί,
- ✓ οι διευθυντές,
- ✓ οι υποδιευθυντές,
- ✓ οι αρμόδιοι σχολικοί σύμβουλοι,
- ✓ οι γονείς και
- ✓ οι μαθητές του κάθε πιλοτικού ολοήμερου σχολείου.

Τα αρμόδια επιστημονικά και διοικητικά όργανα επεξεργάζονται τα αποτελέσματα της αξιολογικής διαδικασίας και επιλύουν τα όποια προβλήματα εντοπίζονται, ώστε κάθε χρόνο να εμφανίζουν βελτιωμένη εικόνα τα πιλοτικά ολοήμερα σχολεία (Βιτσιλάκη & Πυργιωτάκης, 2001).

Τα επιστημονικά και διοικητικά αυτά όργανα, είναι τα εξής:

- ✓ η επιστημονική επιτροπή,
- ✓ το παιδαγωγικό ινστιτούτο και
- ✓ το Υπουργείο Παιδείας

Η διαδικασία της αξιολόγησης της εφαρμογής του πιλοτικού ολοήμερου προγράμματος, αποτελεί θεμελιώδες βήμα για την εξέλιξη του θεσμού. Είναι βασικότατο στοιχείο βελτίωσης της θέσης και της λειτουργίας του Ολοήμερου. Μάλιστα το Υπουργείο Παιδείας αναγνωρίζοντας ουσιαστικά την αξία της αξιολόγησης για ένα καινοτόμο πρόγραμμα με επίσημο διάταγμα που αφορά το πρόγραμμα του Ολοήμερου δημοτικού σχολείου, ορίζει σαφώς: «Ο έλεγχος της λειτουργίας των Ολοήμερων ανήκει στα στελέχη (σχολικούς συμβούλους, προϊστάμενους, διευθυντές) οι οποίοι επισκέπτονται τακτικότερα τα τμήματα τις ώρες λειτουργίας τους και ασκούν τις αρμοδιότητες τους όπως και στα τμήματα του συμβατικού προγράμματος».

Προηγουμένως μάλιστα στο ίδιο διάταγμα, ορίζει επακριβώς τις ευθύνες που θα πρέπει να έχει ο καθένας στα πλαίσια λειτουργίας ενός καινοτόμου προγράμματος (ΥΠ.Ε.Π.Θ., 23/7/2002, Φ.13.1/812/77250/Γ1). Η όποια αξιολόγηση θα πρέπει να αφορά την επίτευξη των συγκεκριμένων στόχων που επιδιώκει το πρόγραμμα και την καταγραφή και αντιμετώπιση των όποιων προβλημάτων προκύπτουν από τη διαδικασία υλοποίησης. Ο ρόλος της αξιολόγησης του τρόπου λειτουργίας των πιλοτικών ολοήμερων, είναι αυτονόητα σημαντικός. Τα σχολεία αυτά λειτουργούν ως «προθάλαμος» ή «εργαστήριο» των καινοτομιών, βοηθούν ουσιαστικά στην αξιολόγηση των νέων ιδεών και συντελούν στη γενίκευση των καινοτομιών στα σχολεία όλης της χώρας (Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. Ενέργεια 1.1α, 1999, σελ.2).

Για το λόγο αυτό είναι απαραίτητη μια αξιολόγηση από όλους τους συμμετέχοντες στο πρόγραμμα, που θα λαμβάνει χώρα σε κάθε ένα σχολείο, με οργανωμένο και επιστημονικά άρτιο τρόπο.

Οι αξιολογήσεις οφείλονται να περιλαμβάνουν ορισμένα σημεία αναφοράς για τις επιτεύξεις των συγκεκριμένων στόχων που επιδιώκει να εκτελέσει το πρόγραμμα. Οι στόχοι αυτοί, ανάμεσα σε άλλους, είναι οι εξής:

- ✓ θα πρέπει η αξιολόγηση να έχει ως κύριο σημείο αναφοράς της την επίτευξη των συγκεκριμένων και εμφανών στόχων που επιδιώκει το πρόγραμμα,
- ✓ θα πρέπει να έχει υπό έλεγχο τον εντοπισμό αφανών λειτουργιών ή επιπτώσεων του στα παιδιά και στο εκπαιδευτικό σύστημα και τέλος,

- ✓ Θα πρέπει να έχει υπό έλεγχο την καταγραφή και αντιμετώπιση των όποιων προβλημάτων προκύπτουν από τη διαδικασία υλοποίησης του (Βιτσιλάκη, 2001).

Για να είναι έγκυρη η διαδικασία αυτή, σε κάθε περίπτωση επιβάλλεται η συμμετοχή και η επισταμένη παρακολούθηση των επιστημονικών, διοικητικών και φυσικά παιδαγωγικών υπευθύνων του προγράμματος, στον τρόπο που λειτουργεί το κάθε σχολείο, καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Με την καταγραφή των απόψεων, κρίσεων, εμπειριών και προτάσεων από όλους τους εμπλεκόμενους και τους γονείς και τους μαθητές, πετυχαίνεται η διαπίστωση από τους άμεσα ενδιαφερόμενους, της πορείας του θεσμού. Η συγκέντρωση και η επεξεργασία τους από τα αρμόδια όργανα για το σχεδιασμό και την υλοποίηση του ολοήμερου προγράμματος (επιστημονική επιτροπή), θα οδηγήσει σε κατάθεση σημαντικότερων πορισμάτων και προτάσεων για τη μελλοντική βελτίωση του θεσμού.

Πέρα από τα θετικά χαρακτηριστικά που υπάρχουν στα ολοήμερα σχολεία, υπάρχουν ορισμένα προβλήματα, καθώς και ελλείψεις. Τα προβλήματα και οι ελλείψεις αυτές αναφέρονται λεπτομερώς στις επόμενες γραμμές.

- ✓ Η καθυστέρηση προς την στελέχωση των ολοήμερων δημοτικών σχολείων οδήγησε σε ορισμένα προβλήματα ως προς το λειτουργικό τομέα,
- ✓ Οι ελλείψεις του βοηθητικού προσωπικού προκάλεσε αναστάτωση ως προς τον λειτουργικό τομέα,
- ✓ Οι μειώσεις των μισθών των εκπαιδευτικών οδήγησε σε αρνητικές συνέπειες ως προς τον λειτουργικό τομέα, καθώς και τα προγράμματα των ολοήμερων.

Στο τελευταίο πρόβλημα, το οποίο αφορά τη μείωση των μισθών των εκπαιδευτικών αξίζει να γίνει μια αναφορά στην τρίτη επιστολή από το βιβλίο του Freire, ο οποίος κάνει αναφορά στην μείωση των μισθών των εκπαιδευτικών. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρει πως η αυτοπεποίθηση του εκπαιδευτικού πηγάζει «από την επίγνωση της σπουδαιότητας της αποστολής ενός ατόμου και χωρίς αυτή ξεκινάει κανείς σχεδόν νικημένος στον αγώνα για έναν αξιοπρεπή μισθό και σεβασμό προς την δουλειά αυτή». Η συνεχόμενη επιθυμία του ανθρώπου για την αναζήτηση των δικαιωμάτων του, η ύπαρξη κινήτρων για τις κινητοποιήσεις και διεκδικήσεις των

δικαιωμάτων αυτών, καθώς και η ικανότητα της κατανόησης των γεγονότων αυτών φαίνεται να είναι ο κυριότερος άξονας του συγγραφέα στην τρίτη επιστολή. Το γεγονός αυτό διαφαίνεται ξεκάθαρα και σε επόμενες σελίδες του βιβλίου, κυρίως σε εκείνες, στις οποίες γίνεται αναφορά στην οικονομική κατάσταση ενός κράτους ή μιας χώρας.

Η οικονομική κατάσταση μιας χώρας, συνεπώς επηρεάζει το οικονομικό εισόδημα ενός εργαζόμενου ατόμου. Στην περίπτωση του διδασκάλου, ο Freire προβαίνει σε μια ακόμη κατάκριση, αυτή του οικονομικού συστήματος. Προβαίνει στις αντικρούσεις των επιχειρημάτων και των απόψεων όλων αυτών που θέλουν τους διδασκάλους με χαμηλούς μισθούς «γιατί είναι πολλοί», θέλοντας να δείξει την σημαντικότητα του επαγγέλματος αυτού.

Για τον λόγο αυτό, κλείνει την τρίτη επιστολή με ένα κάλεσμα: «πρέπει να υπερκεράσουμε την συντεχνιακή λογική των συνδικάτων, πρέπει να υπερνικήσουμε τις δογματικές απόψεις, πρέπει να ασκήσουμε πίεση μαζί με τα προοδευτικά κόμματα». Εντύπωση προσδίδει και η παράθεση των λόγων του Berlinck από τον συγγραφέα, ο οποίος αναφέρει πως «η κυριότερη συνέπεια του χαμηλού μισθού ήταν ότι το επάγγελμα του δασκάλου δεν συγκινούσε κανέναν. Μόνο όσοι δεν μπορούσαν να κάνουν τίποτε άλλο πήγαιναν να γίνουν δάσκαλοι» (Freire, 2006).

Η έγκαιρη επίλυση των προβλημάτων και των ελλείψεων που προαναφέρθηκαν συμβάλλουν στην εξασφάλιση της αποτελεσματικής λειτουργίας των προγραμμάτων των ολοήμερων σχολείων, καθώς και της δουλειάς των εκπαιδευτικών, μειώνοντας την υποτίμηση και τον υποβιβασμό του θεσμού. Βασικός ανασταλτικός παράγοντας για την ορθή λειτουργία των ολοήμερων δημοτικών σχολείων είναι η έλλειψη βούλησης από την πλευρά της πολιτείας για μια σταθερή στάση απέναντι στο θεσμό.

Ένα επιμέρους σημαντικό ζήτημα, το οποίο διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην αύξηση των προβλημάτων του θεσμού του ολοήμερου σχολείου είναι η συνεχόμενη αναβολή της ενασχόλησης με τις υλικοτεχνικές υποδομές των σχολείων, γεγονός το οποίο είχε ως αποτέλεσμα την λειτουργία του θεσμού του ολοήμερου σχολείου χωρίς την ύπαρξη των κατάλληλων αιθουσών, εργαστηρίων και ειδικών χώρων. Οι νέες γνώσεις και δεξιότητες που συνδέονται με το πνεύμα της εποχής και τις νέες τεχνολογίες, απαιτούν βελτίωση της υλικοτεχνικής υποδομής του σχολείου (Αρβανίτη, 2006: 66- 69· Pederson et al., 1998: 42-47).

Η έλλειψη της ενασχόλησης με την υλικοτεχνική δομή δεν προκάλεσε μόνο προβλήματα στις αίθουσες της διδασκαλίας, αλλά και στην ίδια την διδασκαλία. Τα προβλήματα αυτά και τα προβλήματα σχετικά με τον τρόπο λειτουργίας των Ολοήμερων Σχολείων, συνοδεύονται από διάφορους προβληματισμούς και ανησυχίες.

Πιο αναλυτικά, προκύπτουν προβλήματα σχετιζόμενα με:

- ✓ Την υποχρεωτική συμμετοχή των μαθητών στα μαθήματα,
- ✓ Την ανεπαρκή επιτήρησή τους,
- ✓ Την εφημερία των εκπαιδευτικών,
- ✓ Την έλλειψη προετοιμασίας τόσο των εκπαιδευτικών, όσο και των ίδιων των μαθητών,
- ✓ Την έλλειψη εργαστηρίων και εγκαταστάσεων, καθώς και ειδικών χώρων (π.χ. τουαλέτα, κουζίνα)
- ✓ Την έλλειψη ύπαρξης βιβλιοθηκών και τέλος,
- ✓ Την έλλειψη παιδαγωγικής κατάρτισης και επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών. (Καραβασίλης, 2005: 62-63).

Προβλήματα προκύπτουν και από την έλλειψη συνοχής και συνέχειας ανάμεσα στον πρωινό και απογευματινό κύκλο μαθημάτων και δραστηριοτήτων. Ορισμένες φορές διδάσκονται τα ίδια γνωστικά αντικείμενα και στις δύο ζώνες διδασκαλίας, χωρίς να γίνεται προσπάθεια ώστε τα μαθήματα να αλληλοσυμπληρώνονται. Αυτό δείχνει την απουσία συνεργασίας των εκπαιδευτικών της πρωινής και απογευματινής ζώνης. Στα σχολεία όπου λειτουργεί και Ολοήμερο Σχολείο, δεν πραγματοποιούνται κοινές συνεδριάσεις όπως προβλέπεται από τις εγκυκλίους του Υπουργείου Παιδείας. Στην πραγματικότητα λειτουργούν δύο διαφορετικά συμπληρωματικά σχολεία, ένα πρωινό, το συμβατικό και ένα απογευματινό, το ολοήμερο. Επομένως δεν είναι ένα ενιαίο ολοήμερο σχολείο (Αρβανίτη, 2006: 68-71).

Επιπροσθέτως, το αρμόδιο υπουργείο έχει δομήσει ένα αυστηρό επίσημο πρόγραμμα, το οποίο, δυστυχώς, δεν είναι προσαρμοσμένο στις ανάγκες του κάθε μαθητή. Ουσιαστικά, πρόκειται για επέκταση του πρωινού προγράμματος και για εντατικοποίηση της σχολικής ζωής των μαθητών. Το γεγονός αυτό, έχει ως αποτέλεσμα τα παρακάτω γεγονότα:

- ✓ Δεν δίνεται έμφαση στα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες των μαθητών,

- ✓ Η εφαρμογή του προγράμματος στηρίζεται μόνο στις ιδιαίτερες γνώσεις των εκπαιδευτικών,
- ✓ Δεν δίνεται έμφαση στα σχέδια εργασίας και στις διαθεματικές δραστηριότητες.
- ✓ Το πρόγραμμα κατακερματίζεται,
- ✓ Δεν ευνοούνται οι αναλήψεις πρωτοβουλιών και οι εκπονήσεις δραστηριοτήτων, μέσα από τις οποίες φαίνεται η κριτική ικανότητα και ο βαθμός αυτενέργειας του μαθητή.

Επίσης, οι εκπαιδευτικοί εξαιτίας της έλλειψης κατάλληλης και σχετικής επιμόρφωσης δεν είναι κατάλληλα προετοιμασμένοι για να αντιμετωπίσουν τις ανάγκες του Ολοήμερου Σχολείου (Κυρίδης, 2006: 228- 230· Λουκέρης & Ταβουλάρη, 2005: 350-353).

Το Ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο όπως λειτουργεί στη σημερινή εποχή, καλύπτει κυρίως κοινωνικούς και γνωστικούς σκοπούς, αλλά και παιδαγωγικούς. Οι οικογένειες πολύτεκνου χαρακτήρα επιλέγουν τις παρακολουθήσεις των προγραμμάτων περισσότερο για λόγους οικονομικούς. Άλλωστε, βασικότερη επιθυμία τους είναι η προετοιμασία των μαθημάτων για την επόμενη ημέρα. Αυτή η νοοτροπία των γονέων μπορεί να μετατρέψει το ολοήμερο δημοτικό σχολείο σε δημόσιο φροντιστήριο με γνωστικό προσανατολισμό, υποβαθμίζοντας τον παιδαγωγικό του ρόλο (Δεμίρογλου, 2005: 112-115).

Ωστόσο, δεν έχει ακόμη συνειδητοποιηθεί ότι το ολοήμερο σχολείο μπορεί να επιτύχει ευρύτερους παιδαγωγικούς στόχους, όπως είναι η ανάπτυξη δραστηριοτήτων από τους μαθητές, που να συμβαδίζουν με τις ιδιαίτερες κλίσεις τους και η καλλιέργεια της κριτικής σκέψης, και όχι να προετοιμάζουν απλώς τα παιδιά για την επόμενη ημέρα και να τα προσέχουν. Οι σημερινοί γονείς –αλλά και οι παλαιότεροι– δεν έχουν πλήρως αντιληφθεί πως το ολοήμερο σχολείο ίσως να διαφέρει σε αρκετά πράγματα από ένα συνηθισμένο σχολείο, όμως λειτουργεί ως ένα μέρος του κανονικού σχολείου. Δηλαδή, δεν λειτουργεί συμπληρωματικά, αλλά αντίθετα, έχει έναν χαρακτήρα επικουρικό και λειτουργεί μόνο για όσους το χρειάζονται και για όσο το χρειάζονται.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το ολοήμερο σχολείο θεωρείται «σχολείο της ζωής» (Πυργιωτάκης 2002) και εκτιμάται ότι προσφέρει εκπαιδευτικό έργο χωρίς να σχολειοποιεί το χρόνο του μαθητή. Έτσι σε θεωρητικό επίπεδο η θεμελίωση του ολοήμερου επεκτείνεται πέρα από την κοινωνική αναγκαιότητα της φύλαξης και εκτιμάται ότι μπορεί να ανταποκριθεί στην υπέρβαση της «κρίσης» του σχολικού θεσμού και στην αποκατάσταση της αξιοπιστίας του με την εφαρμογή ποικίλων μεταρρυθμιστικών παιδαγωγικών προτάσεων (Βρεττός 2001: 95-114). Αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί με την απαλλαγή του σχολικού θεσμού από παραδοσιακές δομές και λειτουργίες του, θεωρώντας το ως ένα «άλλο σχολείο», το οποίο δεν θα έχει δεσμευτικό πρόγραμμα διδασκαλίας (Τζάνη 1999, Χανιωτάκης 2001: 160-165), θα είναι αποστασιοποιημένο από το ωρολόγιο πρόγραμμα με την καθιέρωση «νεωτεριστικών» μεθόδων διδασκαλίας, όπως αποκαλούνται τα projects και τα διάφορα άλλα προγράμματα, όπως αγωγή υγείας, περιβαλλοντική εκπαίδευση κλπ. (Βρεττός 2001: 95-114).

Σύμφωνα με τον Γρόλλιο (2004), αυτές οι αντιλήψεις, οι οποίες διαμορφώθηκαν για τα πιλοτικά ολοήμερα σχολεία, απέχουν από την πραγματικότητα της καθημερινότητας στο ολοήμερο σχολείο ευρείας εφαρμογής. Παράλληλα, η θεώρηση ότι η προσφορά μορφωτικών αγαθών και μαθησιακών δραστηριοτήτων στο ολοήμερο σχολείο θα συντελέσει στη διάθεση περισσότερου ελεύθερου χρόνου στα παιδιά, καταγράφεται στις έρευνες ως επιπλέον κόπωση (Κυρίζογλου 2004: 69-83), η οποία είναι ικανή να αποτρέψει τη θετική ψυχοπαιδαγωγική αναδιοργάνωση της διδακτικής πράξης του ολοήμερου, εμπλέκοντας την ανταπόκριση του ολοήμερου στην κρίση του σχολικού θεσμού, στην πολυπολιτισμικότητα, στην αστικοποίηση, με γνώμονα τις νέες προκλήσεις προς το ρόλο του εκπαιδευτικού ως εμπνευστή και οργανωτή μαθητικών ομάδων (Χανιωτάκης 2001: 160-165, Μαρούδας 2001: 193-204).

Η προσφορά μορφωτικών και εκπαιδευτικών αγαθών χωρίς ουσιαστική ανάπαυση του παιδιού λόγω έλλειψης χώρων και υποδομών, όπως καταγράφεται στις περισσότερες έρευνες, χρησιμοποιούνται ως προκαλύμματα για να αποκρύψουν τη σχολειοποίηση του ελεύθερου χρόνου καθώς και τις διαδικασίες που εγκυμονούν κινδύνους ιδρυματισμού (Παπαδοπούλου 2004: 25-33), με αποτέλεσμα να θεωρούμε ότι «το ολοήμερο σχολείο δίνει λύσεις και εξασφαλίζει ένα προστατευμένο

παιδαγωγικό περιβάλλον στους μαθητές εργαζομένων γονέων» (Λάμνιας & Ντακουμάνης 2003: 153-155).

Στο πλαίσιο αυτό, ο εντοπισμός και η προσπάθεια βελτίωσης των αδυναμιών του ολοήμερου σχολείου, η ενίσχυση της παιδαγωγικής του διάστασης, μέσα στη διαρκή εξελικτική του πορεία, ενδεχομένως να αποτελέσουν τις προϋποθέσεις για μια εκπαιδευτική μεταρρύθμιση σημαντική για το μέλλον των παιδιών και της εκπαίδευσης. Στο πλαίσιο αυτό, θεωρούμε σημαντική την καταγραφή και ανάλυση των απόψεων από γονείς, που τα παιδιά τους φοιτούν σε ολοήμερα σχολεία, σχετικά με τους τρόπους οργάνωσης και την αποτελεσματικότερη λειτουργία τους.

Στο Δημοτικό Σχολείο φοιτά το σύνολο των νεαρών μελών της κοινωνίας, άρα των μελλοντικών πολιτών ενός κράτους και επομένως κάθε καινοτομία και παρέμβαση στο αναλυτικό σχολικό πρόγραμμα πρέπει να γίνεται πολύ προσεκτικά, να εξετάζεται και να αξιολογείται κατά τη διάρκεια εφαρμογής της, ώστε να γίνονται οι απαραίτητες κρίσεις και διορθωτικές αλλαγές. Έτσι, είναι γεγονός ότι σε κάθε τέτοιου είδους προσπάθεια υπάρχει ανάγκη επιστημονικής – παιδαγωγικής καθοδήγησης και υποστήριξης, ώστε να περιορισθούν οι υπαρκτοί κίνδυνοι αρνητικών επιπτώσεων από τον ανεξέλεγκτο-εμπειρικό πειραματισμό σε τόσο μικρές και τρυφερές ηλικίες (Παπαδόπουλος, 1998).

Διάφορες συνθήκες καθορίζουν ποια προβλήματα αντιμετωπίζει κάθε σχολείο και ποιο είναι το μέγεθος των προβλημάτων αυτών. Σαφέστερη εικόνα μπορεί να προσφέρει μόνο μια ερευνητική προσέγγιση του ζητήματος.

Συνοψίζοντας, το Ολοήμερο Σχολείο, παρά τις όποιες καθυστερήσεις, ελλείψεις και δυσκολίες, παραμένει μια καινοτομία, η οποία μπορεί να επιταχύνει την επιθυμητή διαδικασία αλλαγής, την προώθηση της μάθησης, και τη δημιουργία ενός κοινού οράματος που να συμβαδίζει με τις ανάγκες, τις προτεραιότητες και τις κοινωνικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες της κάθε χώρας.

Τόσο στην Κύπρο, όσο και στην Ελλάδα, το Ολοήμερο Σχολείο προσπαθεί να ξεπεράσει τις όποιες δυσκολίες και να αναπτυχθεί σε έναν ανεξάρτητο και αυτόνομο θεσμό. Για να επιτευχθεί όμως αυτό, είναι σημαντικό να υπάρξει συνεργασία μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων στην εκπαίδευση φορέων (εκπαιδευτικοί, γονείς, διευθυντές, μαθητές, τοπική κοινωνία, υπουργείο παιδείας), οι οποίοι μέσω της συλλογικής προσπάθειας θα θέσουν ως κύριο σκοπό τη διαμόρφωση ενός ανοικτού, ευέλικτου και δημιουργικού μαθητοκεντρικού σχολείου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Αθανασούλα - Ρέππα, Α. (2008). *Εκπαιδευτική διοίκηση και οργανωσιακή συμπεριφορά : Η παιδαγωγική της διοίκησης της εκπαίδευσης*. Αθήνα : Έλλην.

Ανδρέου, Α. (2003). Ο Κοινωνικός χαρακτήρας των "Ολοήμερων" Σχολείων: Ιστορική επισκόπηση στην Ευρώπη. *Ενημέρωση*, τεύχος 95, σελ. 1-6.

Αρβανίτη, Ι. (2006). Η θεσμοθέτηση και η εξέλιξη του ολοήμερου σχολείου στην Ελλάδα. Αθήνα: Τυπωθήτω.

Βιτσιλάκη, Χ. (2001). «Το ολοήμερο σχολείο: μια συνοπτική πρόταση για την εφαρμογή του στην πράξη». Στο: Πυργιωτάκης, Ι. (επιμ.) *Ολοήμερο Σχολείο, Λειτουργία και Προοπτικές*. Αθήνα: Υπ.Ε.Π.Θ.

Βρεττός, Ι. (2001). *Το Ολοήμερο Σχολείο: οι απαιτήσεις και οι υποσχέσεις του για εκπαιδευτική μεταρρύθμιση*. Στο: Ολοήμερο Σχολείο. Λειτουργία και Προοπτικές. Αθήνα, ΟΕΔΒ.

Γιαννακάκη, Π. (2002). *Διοικητική αποκέντρωση και εφαρμογή της καινοτομίας στη σχολική μονάδα*, στο: Ελληνική Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Έρευνα: Πρακτικά 2ου Πανελληνίου Συνεδρίου, τόμος Β', Αθήνα: Ατραπός, 115-130.

Γιαννικοπούλου & Κόπτσης, (2010). *Μεγιστοποίηση της μάθησης σε ένα νέο Ολοήμερο Σχολείο*. Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), 5ο Πανελλήνιο Συνέδριο με θέμα «Μαθαίνω πώς να μαθαίνω», 7-9 Μαΐου.

Γρόλλιος, Γ. (2004). *Ολοήμερο σχολείο: πιλοτικές προτάσεις και θεσμική συγκρότηση*, Αθήνα: Ρωγμές

Διαμαντής Θ., Κυρίδης Α., Ντίνας Κ. & Καμαρούδης Σ. (2003). *Μαθητές και πολιτική. Μαθητές του ελληνικού δημοτικού σχολείου μιλούν για τους πολιτικούς και την πολιτική*. Επιστημονική Επετηρίδα του Π.Τ.Δ.Ε. Ιωαννίνων, 9-28.

Δεμίρογλου, Π., Α. (2010). *Το ολοήμερο δημοτικό σχολείο : Πλαίσιο λειτουργίας, χαρακτηριστικά των εκπαιδευτικών και πτυχές της εκπαιδευτικής διαδικασίας..* Θεσσαλονίκη : Κυριακίδη Αφοί.

Διακογεωργίου Α. (2013). Το Ολοήμερο σχολείο- μια καινοτομία στην Εκπαίδευση. *Παιδαγωγικά ρεύματα στο Αιγαίο*, τεύχος 6^ο-7^ο, σελ. 1-11.

Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. Ενέργεια 1.1α, 1999.

Ζωγόπουλος Ε. (2012). Σχολική Μονάδα και Διοίκηση Ολικής Ποιότητας. *Τα Εκπαιδευτικά*, τ. 101-102 (Ιανουάριος-Ιούνιος 2012).

Θεοφιλίδης, Χ. (2012). *Σχολική ηγεσία και διοίκηση : Από τη γραφειοκρατία στη μετασχηματιστική ηγεσία*. Αθήνα : Γρηγόρη.

Καμπουρίδης, Γ. (2002). *Οργάνωση και Διοίκηση Σχολικών Μονάδων*. Αθήνα: Εκδόσεις Κλειδάριθμος.

Καραβασίλης, Γ. (2005). *Ολοήμερο σχολείο: Οργάνωση- προβλήματα- προοπτικές. Ολοήμερα δημοτικά σχολεία*. Αθήνα: Ατραπός.

Κρουσταλλάκης Γ.Σ. (1995). *Διαπαιδαγώγηση: πορεία ζωής*. Αθήνα: Παν/μιακή έκδοση ΕΚΠΑ Αθήνας.

Κυρίδης, Α., Τσακιρίδου, Ε. & Αρβανίτη, Ι. (2006). *Το ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο στην Ελλάδα. Έρευνα πεδίου*. Αθήνα: Τυπωθήτω – Γ. Δαρδανός.

Κυρίζογλου Γ., Γρηγοριάδης Γ. (2005). «Ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο: Πώς αξιολογούν την εφαρμογή του θεσμού γονείς, δάσκαλοι/-λες και διευθυντές/ντριες». *Επιστημονικό Βήμα του Δασκάλου*, τ. 4 (Φεβρουάριος 2005). Αθήνα, Ι.Π.Ε.Μ. – Δ.Ο.Ε., 69-83.

Κωνσταντίνου, Χ. (2007). *Διερεύνηση του Κοινωνικού και Παιδαγωγικού Ρόλου του Ολοήμερου Δημοτικού Σχολείου*. ΙΝΕ ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ.

Λάμνιαν Κ., Ντακουμάνης Β. (2003). Κοινωνικά χαρακτηριστικά των μαθητών επτά νομών της Κεντρικής Ελλάδας που φοιτούν σε ολοήμερα σχολεία Διευρυμένου ωραρίου. *Εκπαιδευτικά*, τχ 65-66, 153-165.

Λουκέρης Δ., Ταβούλαρη, Ζ. (2005). *Ολοήμερο Σχολείο. Θεωρία, Πράξη και Αξιολόγηση*. Αθήνα: Πατάκη

Μαρούδας, Η. (2001). Προοπτικές και διαφοροποιήσεις στο παιδαγωγικό έργο με την εφαρμογή του ολοήμερου σχολείου. Από το δάσκαλο στον εμπυχωτή και από το σχολικό τμήμα στην οργανωμένη ομάδα. *Εκπαιδευτικά*, 193-204.

Ματσαγγούρας, Η. (2004). *Στρατηγικές Διδασκαλίας - Η Κριτική Σκέψη στη Διδακτική Πράξη*. Αθήνα: Gutenberg.

Μιχόπουλος, Α., Β. (1998). *Εκπαιδευτική διοίκηση II : Διαδικασίες επιρροής και ενεργοποίησης της εργασιακής συμπεριφοράς*. Αθήνα : Ιδιωτική Έκδοση.

Μούσιου-Μυλωνά, Ο. (2010). *ΤΑ ΟΛΟΗΜΕΡΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΦΛΩΡΙΝΑΣ ΤΟ ΣΧΟΛ. ΕΤΟΣ 2002-2003*. Διαθέσιμο στο: <http://www.olgamousiou.gr/component/content/frontpage/frontpage.html?start=95>

Παπαδοπούλου, Β. (2004). Βασικές αρχές για τη σύνταξη αναλυτικού προγράμματος στο ολοήμερο σχολείο. Μακεδόν, 12, 25-33

Παπαδόπουλος, Γ. (1998). *Η Πληροφορική στο σχολείο: Ο σχεδιασμός και το έργο του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου*. Δημερίδα Πληροφορικής: Η Πληροφορική στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Παπαναούμ - Τζίκα, Ζ. (2003). *Το επάγγελμα του εκπαιδευτικού : Θεωρητική και εμπειρική προσέγγιση*. Αθήνα : Τυπωθήτω.

Παπαπέτρου, Μ. & Σουσαμίδου - Καραμπέρη, Αικ. (2004). *Ολοήμερο Σχολείο, μια νέα εκπαιδευτική πραγματικότητα*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.

Πυργιωτάκης, Ι. (2001). *Ολοήμερο σχολείο. Λειτουργία και Προοπτικές*. Αθήνα: Υπ.Ε.Π.Θ.

Πυργιωτάκης, Ι., Χανιωτάκης Ν. & Θωίδης, Ι. (2002). *Ολοήμερο Σχολείο: νέες απαιτήσεις για τον ρόλο του εκπαιδευτικού*. Στο Ι. Πυργιωτάκης (Επιμ.), *Ολοήμερο σχολείο λειτουργία και προοπτικές*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.

Συλλογικό έργο. (2008). *Σύνδεση εκπαιδευτικής έρευνας και πράξης : Η ακαδημαϊκή πλευρά*, επιμέλεια Βασίλειος Σβολόπουλος. Αθήνα : Ατραπός.

Συλλογικό έργο, (2005). *Ολοήμερο σχολείο : Θεωρία, πράξη και αξιολόγηση*. Αθήνα : Εκδόσεις Πατάκη.

Ταϊλαχίδης Σάββας, (2013). Διοίκηση Ολικής Ποιότητας & Ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο στην Ελλάδα: μια προσπάθεια αναστοχαστικής ανάλυσης αυτών των καινοτομιών. *ΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ*. Τεύχος 107-108 (Ιούλιος-Δεκέμβριος).

Ταρατόρη - Τσαλκατίδου, Ε. (2015). *Η μέθοδος Project στη θεωρία και στην πράξη*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη Εκδόσεις Α.Ε.

Τζάνη, Μ. 2006. *Πιλοτικό Ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο: Η Ελληνική πρόταση για το Σχολείο του μέλλοντος*, Θεσσαλονίκη: Ερωδιδός.

Τζάνη, Μ. (1999). Παρουσίαση αποτελεσμάτων έρευνας για τις αντιλήψεις και στάσεις των 1358 δασκάλων για το θεσμό του ολοήμερου σχολείου. *Ανοιχτό Σχολείο*, 70, 35-38.

Φλουρής, Γ. Σ. (2005). *Η αρχιτεκτονική της διδασκαλίας και η διδασκαλία της μάθησης*. Αθήνα : Γρηγόρη.

Φράγκος Χ.Π. (1985). *Βασικές παιδαγωγικές θέσεις: πρόσωπα και πράγματα στη σχολική ηλικία, παλιά και νέα παιδαγωγική*. Αθήνα: Gutenberg.

Freire, P. (2006). *Δέκα επιστολές προς εκείνους που τολμούν να διδάσκουν*. Αθήνα: Επίκεντρο

Χανιωτάκης, Ν. (2004). Από το «παραδοσιακό» στο σύγχρονο ολοήμερο σχολείο. «Σχολειοποίηση» και «Παραπαιδεία». ΜΑΚΕΔΟΝ, 12, 45-56.

Χανιωτάκης, Ν. (2001). Παιδαγωγική και κοινωνική θεμελίωση του ολοήμερου σχολείου. *Εκπαιδευτικά*, 61-62, 160-178.

Χατζηδήμου, Δ. Χ. (2007). *Εισαγωγή στη θεματική της διδακτικής : Συμβολή στη θεωρία και στην πράξη της διδασκαλίας*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδη Αφοί.

Χατζηδήμου, Δ. Χ. (2015). *Εισαγωγή στη θεματική της διδακτικής: Συμβολή στη θεωρία και στην πράξη της διδασκαλίας (επανεκδοση)*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη Εκδόσεις Α.Ε.

- Εγκύκλιος του Υ.Π.Π.Κ (Αρ.Φακ.7.11.15/9, 2007)
- ΥΠ.Ε.Π.Θ., 23/7/2002, Φ.13.1/812/77250/Γ1
- Φ. 131/885/88609/Γ1/3-9-2002/Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων/ Ενιαίος Διοικητικός Τομέας Σπουδών Επιμόρφωσης και Καινοτομιών / Διεύθυνση Σπουδών Π. Ε. / Τμήμα Α΄.

Ξενόγλωσση

Everard K.B. et al. (2004). *Effective School Management*. London: Paul Chapman Publishing.

Holtappels, H.G. (1994) *Ganztagsschule und Schulöffnung. Perspektiven für die Schulentwicklung*. Weinheim/München

Pederson, E., Danziger, E., Wilkins, D., Levinson, S. C., Kita, S., & Senft, G. (1998). Semantic typology and spatial conceptualization. *Language*, 74(3), 557-589.

Διαδικτυακές πηγές

<http://edu.klimaka.gr/leitoyrgia-sxoleivn/olohmero/1180-olohmero-dhmotiko-scholeio-organwsh-leitourgia.html>

http://www.pischools.gr/download/programs/erevnes/ax_poiot_xar_prot_def_t_e_kp/poiot_ekp_erevn/s_25_62.pdf

http://www.chiourea.gr/2016/05/blog-post_11.html

<http://www.moec.gov.cy/dde/>

http://www.moec.gov.cy/dde/programs/proairetiko_oloimero/enimerotika/enimerotiko-pos-poee-2015-16.pdf

http://www.moec.gov.cy/dde/programs/eniaio_oloimero/index.html

http://www.moec.gov.cy/dde/programs/proairetiko_oloimero/enimerotika/enimerotiko-pos-poee-2015-16.pdf

http://www.pischools.gr/download/programs/Oloimero/oloimero_03_05/eishghseis_hmer_05/eisSAMPAH.htm

http://www.chiourea.gr/2009/03/blog-post_1014.html